

2023 SEÇİMLERİNİN MUHASEBESİ

İttifak Siyasetleri, Değişim Söylentisi ve Teklifler

Türkiye, küresel salgın, savaş, enerji krizi, iklim krizi ve doğal afetler, enflasyon vb. gibi birbirini izleyen makro düzeydeki siyasi krizlerin ortasında 14-28 Mayıs seçimlerini yaptı. Seçim sonuçlarının ortaya koyduğu gerçeklik, milletin Osmanlı'dan Cumhuriyet Türkiye'sine uzanan tarihsel tecrübesinden çıkardığı sonuçların ve bunların ışığında kendisine nasıl bir varoluş tarzı seçtiğinin özeti gibidir. Uzun zamanlı krizlerin yarattığı korku ve güvensizlik hissiyatına seçimlerin akabinde dünyanın farklı bölgelerindeki *yeni krizler* eklendi. Rusya'daki Wagner isyanı ve Fransa'daki olaylar bu çerçevede anılabilir.

Dış politikada öne çıkan bir diğer hadise ise NATO üyeliği konusunda Türkiye'nin onayına ihtiyaç duyan İsveç'teki Kur'an-ı Kerim yakma alçaklığıydı. Hâliyle bu olay sebebiyle dış politika daha Kurban Bayramı'nın ilk gününden itibaren hayli gerilimli ve hareketliydi ki elan vaziyet değişmiş değil. Zira İsveç tam bir utanmazlık örneği sergileyerek inatla "Bizde ifade özgürlüğü oldukça geniştir ve bu tür gösterilerin yapılabiliyor olması da demokrasimizin bir parçasıdır!" noktasında... Aslında böylesi hadiseler Batı toplumlarında İslâm düşmanlığının gittikçe yükseldiğini, kurumsallaştırılıp normalleştirildiğini kanıtıyor. Tüm bunlar olup bitirken Almanya Başbakanı Olaf Scholz, Cumhurbaşkanı Erdoğan'a terör örgütlerine imtiyaz tanıyan İsveç'in NATO üyeliğini onaylama çağrısı yaptı. Scholz'un böyle bir çağrıyı yapma hakkını kendisinde nasıl gördüğüne şaşmamak elde değil!

Şüphesiz sömürgeci Avrupa devletleri tarihlerindeki muhtelif saftalarda Müslüman olmayı neredeyse bir suç kılmaya çalıştılar. Fakat asıl belirtmek istediğimiz yeni ve rahatsız edici nokta, liberal demokrasileri kendinden menkul günümüz rejimleri tarafından İslâmofobiye açıkça kucak açılmasıdır. İslâmofobinin dine değil, siyasete dair olduğunu iddia eden Deepa Kumar'ın bu durumla siyaset alanında mücadele edilmesi gerektiğini savunması sebepsiz değildir. Hakikaten dikkatle bakıldığında görülecektir ki, Müslümanlar böylesi hadiselerle karşı durabilmek üzere koordineli gayretler ortaya koyup bunları sürdürmedikleri müddetçe İslâmofobi neşvünema bulmaya devam edecektir.

Seçim tarihimizin daimi mağlubu CHP'nin başını çektiği muhalefet cephesi 2023 Mayıs'ındaki seçimlere giderken "Mutfaktaki yangının götürmeyeceği iktidar yoktur!" sözüne ve iktidarın farklı alanlardaki hatalarına bel bağlamıştı. Bu yüzden sonuçlar, muhalefet kanadında epey çalkantıya yol açmış görünüyor. İttifak tahayyülüne son verdiği itibarı uyardıran muhalefetin en temel zaafı siyaset üretmemesi ve milletin beklentileri noktasında sergilediği düşük performans. Kendisini hükümete karşı hakiki ve inandırıcı bir alternatif olarak sunamayan muhalefet saflarında seçimlerin akabinde ayyuka çıkan *değişim söylentisi* ise gerek dünyadaki gerekse ülkedeki kriz alanlarına dair sahici teklifler içermiyor. Parti içi baş/muhalifler ve hevesi kursağında kalan elitler şifreyi andıran değişim kavramından medet ummanın ötesine geçemiyorlar. Sürekli konuşmalarına bakarak kendi aralarında çok üst entelektüel seviyede sosyolojik ve felsefi sohbet yapıyorlarmış zannına kapılabilirsiniz ama durum öyle değil.

Seçimler geldi geçti fakat muhalefet cephesi aldığı sonuçlar karşısında uğradığı çok yönlü hayal kırıklığını, kapıldığı karamsarlık havasını bir türlü dağıtamadı. Seçimler kendileri tarafından kaybedildiği takdirde artık ülkenin bir daha serbest seçim görmeyeceğini iddia etmeye kadar giden muhalefet liderlerinin dünyadaki krizlere dair soğukkanlı değerlendirmeler yapmadıkları da ortada. Anlaşılan o ki Mart 2024'te yapılacak yerel seçimler olmasa eteklerdeki tüm taşlar dökülecek, böylelikle karmaşık hislerin, taşkın heyecanların, yönlendirilmiş çıkar beklentilerinin birleşiminden oluşan muhalefet cephesindeki *öfke* ve *yası* daha iyi kavrayabileceğiz. Ne ki kapıldıkları "Galiba yerelde de kaybedeceğiz!" endişesi şimdilik çoğu şeyin söylenmesine mâni oluyor, dahası *yutkunma siyasetine* pazarlık intibaları eşlik ediyor. Durum böyle olunca da iç siyasetin

hareketli ve hararetili tek konusu CHP'deki kronik kurultay ve koltuk tartışmaları ki bu da çoğu zaman siyasi analizin değil mizahın konusudur.

Bilindiği üzere "yeni" CHP'nin birkaç seçimdir uyguladığı strateji, muhafazakârlaşma eğilimi yönündeydi. Partinin başörtüsü meselesinde yumuşamaya gitmesi hatta başörtülü adaylar göstermesi, tarafsız devlet aygıtı vurgusu, kucaklaşma, helalleşme siyaseti, dinî bir jargonla muhalefet üretmesi ve yeni moda çıkırdım laflarla bezeli çıkışları yanında muhafazakâr partilerle kurduğu ittifaklar dümenin *merkez sağa* doğru kırıldığını göstermekteydi. Bugünlerde bir zamanlar siyasi tahayyülüne övgüler düzülen Kemal Kılıçdaroğlu hakkındaki analizler öyle şekillere sokuluyor ki insanın bunları okuyunca şunu sorması imkânsız: Hiç mi tarih bilginiz ve vefa duygunuz yok! Partinin rotası tayin edilirken neredeydiniz? Buna mukabil milletin kimlik merkezli duruşundan vazgeçmemesi CHP'nin durduğu yere olan mesafesinin derinliğini ortaya koyduğu gibi, siyasette ideallerin belirleyiciliğinin de bir göstergesi şeklinde okunmalıdır. Hâsılı CHP neden kaybetti, sorusunun cevabı esasa bakılarak araştırılmalıdır.

Cumhur İttifakı partileri seçim sonrasında ahenkli ve istikrarlı bir şekilde girerken yeni hükümet iki konuyu öne alarak işe başladı: Bunlardan birisi terörle mücadelenin kararlı bir biçimde sürdürülmesi; ikincisi ve belki de daha öncelikli görüneni, hayat pahalılığının giderilmesi, toplumsal refahın artırılmasıdır. İktidarın ekonomik ve teknik konuların yanında ilgilenmesi gerekli esas alan toplumun geleceği ile ilgili *sosyal alanlar*dır. Mesela eğitim ve kültürle bağlantısı kurularak 2023 Mayıs seçimlerinin ortaya koyduğu gerçekliğin kuşaklar açısından çok iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Çünkü Türkiye'de her geçen gün gelişen ve derinleşen bir *kuşaklararası fay hattı* söz konusudur. Bu görülmeli ve kabullenilmelidir.

Ancak şunu şimdiden kesinlikle söyleyebiliriz ki Türkiye'de *siyasi alan yeniden kurulmak* zorundadır. Dolayısıyla reformun, rehabilitasyonun ötesinde yenilenmeye ve yeni paradigma inşasına ihtiyaç var. Zaten reform talebinde bulunanlar da ya muhalifler gibi 1990'lara dönüşü istiyor ya da naif iktidar çevreleri gibi 2018'lere yani yeni sistem öncesine dönüşü... Hâlbuki geriye dönmek veya senteze gitmek yerine *yeni merkez* ekseninde yeni paradigma kurmak çok daha meşru, kalıcı. Bunun için radikal kamucu zihniyet ortaya koymalı. Kişilerin, kurumlarının millet adına çalıştığı düşüncesini öne çıkarmak gerekmektedir. Bu icraat, sırf Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın değil, aynı zamanda toplumun bizzat kendi iktidarı içindir. AK Parti, genel projesini zaman zaman gözden geçirmelidir. Toplumun teveccühü ve oyu her hâlükârda çantada keklik görülmemelidir. Parti bu konuda ciddi bir başlangıç yapmış ve bazı önemli sonuçlar da alınmıştır. Ama istikbalini elde etmek için ülkenin önünde uzun bir yol vardır. İktidar, icraatlarını artık devam eden teknolojiyen *sosyal alana* kaydırabilmelidir.

Cumhuriyet modernleşmesinin Kemalist kanadını temsil edenlerce *kültürel iktidar*, aydınlanma ideolojisinden esinlenen insan, evren, tabiat, tarih, zaman, mekân, toplum, devlet, din, bilim, Tanrı tasavvurunun kamusallaşmasını temin eden *yumuşak güç* şeklinde öne çıktı. Aslında Türkiye aydınlanma ideolojisinin referans sistemleriyle yüzleşmek-hesaplaşmak yerine, kozmetik değişimlerle yetinmeye çalışarak çok ciddi bir bilinç krizi yaşadığını ortaya koyuyor. Kültürel iktidarın serbest etkinliklerle değil etraflı bir düzen teşkiliyle inşa edildiği gözden irak tutulmamalı. En başta zihin dünyasının yaşayan hâli kültürü benimseyecek insanların ekonomî-politikçe belirgin standartlara kavuşması gerekir. İktisadi, hukuki, kamu düzeni ve özgürlükler açısından rahatsızlıkların en aza indirildiği siyasal alan kültür savaşını başarıya ulaştırır. Başta cemaatler olmak üzere toplumun bütün örgütlü yapılarına çok büyük görev ve sorumluluk düşüyor. Devlet erkini elinde tutanlar ise en azından 2017 Kültür Şurası'nda alınan tavsiye kararlarını yürürlüğe girmesi için inisiyatif alabilir.

Yeni sayımızda buluşmak temennisiyle...

İÇİNDEKİLER

GÜNDEM

04

Wagner İsyanı ve Fransa'da Olup Bitenler

Abdurrahman RAŞİD

07

Hegemonyayı Gül ile Kırılmak: Gül Yetiştiren Adamlar

Erdal KURGAN

11

Cızzz Bir Konu: LGBT ve Aile için Yapılacaklar

Kâmil YEŞİL

14

ORTADOĞU'DAN

DOSYA

20

İktidardan Beklentiler: Bundan Sonra Biraz da İnsani Dünyamıza Yönelelim

Mustafa AYDIN

27

14-28 Mayıs 2023 Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekilliği Seçimlerinde Kuşaklar Arası Fay Hattında Gençlik

Burhanettin CAN

39

Cumhuriyet'in İkinci Yüzyılının Yeni Bir Paradigma ile İnşası için... Tenkit, Tecdit, Teklif

Ercan YILDIRIM

50

Kültürel İktidar Meselesine Dair

Kamil ERGENÇ

54

CHP'nin Rota Arayışı ve Zorluklar

Mehmet Furkan ÖREN

Umran

Sahibi

Pınar Yayınları Tic. ve San. A.Ş. Adına Şemseddin Özdemir

Genel Yayın Yönetmeni

Cevat Özkaya

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Metin Çığırkçı

İdare Merkezi

Alemdar Mah. Çatalçeşme Sok.

Defne Han No: 27/15

Cağaloğlu Fatih-İST.

Tel: (0212) 293 90 41

(0543) 281 58 85

www.umrandergisi.com.tr

editorumrandergisi@yandex.com

aboneumrandergisi@yandex.com

Temsilcilikler

Ankara: (0312) 418 12 77

İzmit: (0542) 250 75 77

Trabzon: (0462) 321 95 44

Görsel Yönetmen

Tekin Öztürk

Baskı: Şenyıldız Yay. ve Matbaacılık

Gümüş Suyu Cad. Işık San. Sit. No: 19 C Blok

102 Topkapı/İstanbul Tel: (0212) 483 47 91

Temmuz 2023 Sayı: 347

(İlk yayın tarihi: 1991 Bülten, 1993 Umran adıyla)

Yaygın, süreli, ayda bir yayımlanır.

Yazıların ve ilanların sorumluluğu sahiplerine aittir. Bu dergi basın meslek ilkelerine uymayı taahhüt eder. Umran dergisi TÜRDEB ve DERGİBİR üyesidir, Kültür ve Turizm Bak. Kurumsal Abonesidir.

KRİTİK

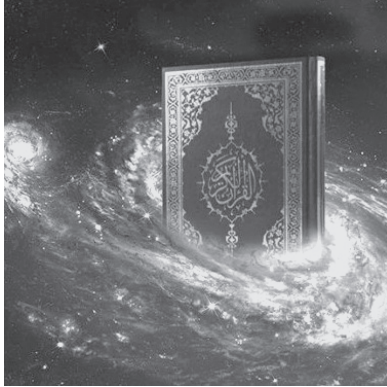
58

İbrahimî Davete İsmail Olmak
-Kurban Üzerine Mülâhazalar-
Ramazan YAZÇIÇEK

YAŞAYAN İSLÂM

65

Kur'ân'ın Kâinatla Olan
Ritmini Anlamak
Soner GÜNDÜZÖZ

KÜLTÜR SANAT

67

Gülendamın Sergisi ile
Sanatın İyileştiren Gücü
Selvigül Kandoğmuş ŞAHİN

70

Anadolu'da On Bir Yıldır
Esen Bir Rüzgâr:
Anadolu Mektebi
Mustafa BAŞPINAR

74

Bir Büyük Şairi Anlamak:
Ali Emre'nin
Mehmed Âkif Romanı
Ömer KANTARCI

79

Kısa'dan Hisse:
Hemdert Bir Festival
Merve ÖZGEZ

Nasıl Abone Olabilirsiniz?

1. Umran Dergisi'ne abone olmak veya aboneliğinizi yenilemek için 0212 293 90 41, 0543 281 58 85 abone hattımızı arayabilirsiniz.
2. www.umrandergisi.com.tr sitemizden Abone Formu'nu doldurarak abone olabilirsiniz.

Abone Ücretleri (Yıllık/12 Sayı)

Yurt içi: 380 TL (Öğrenci: 320 TL), Yurt dışı: 80 Euro
Birim Fiyatı: 36 TL

Abone Ücretini Nasıl Ödeyebilirsiniz?

1. 0543 281 58 85 nolu abone hattımızı arayıp kredi kartınız ile.
2. Posta Çeki hesabımıza abone ücretini yatırarak.
Posta Çeki Hesap No: 654482 Alıcı Adı: Pınar Yayınları Tic. ve San. A.Ş.
3. Banka Hesap numaramıza havale edebilirsiniz.
Banka Hesap No: 8515535-2
IBAN: TR46002050000851553500002 Kuveyt Türk
Hesap: Pınar Yayınları Tic. ve San. A.Ş.

WAGNER İSYANI VE FRANSA'DA OLUP BİTENLER

ABDURRAHMAN RAŞİD

Wagner'in isyan macerasında hiçbir şey öngörülebilir değildi.¹ Liderinin savaşa karşı ve gereksizliğine dair açıklamalar yapacağını kimse beklemiyordu. Açıkça başkaldırmaya cesaret etmesi asla beklenmiyordu ama o isyan etti. Sınırı geçip ülkesine gireceği, bir şehri işgal edeceği ve ardından Moskova'ya yürüyeceği hiç kimsenin aklına gelmemişti ve o bunu yaptı. Yevgeniy Prigojin'in Belarus Cumhurbaşkanı ve Putin'in dostu Lukaşenko'ya kendisini teslim etmesi daha az gizemli ve tuhaf değildi ve o bunu da yaptı. Wagner, dünyada Rusya'nın kazanan atı iken, dik başlı bir ata ve tehdit kaynağına dönüştü.

RUSYA'NIN ASKERİ KARARLARI

İsyan hızla bastırılrsa da “şirketin” geleceği her türlü sürprize açık ve Ukrayna dışında en belirgin olarak Suriye ve Sudan gibi ülkelerde faaliyet gösteriyor. Lideri, öfkesinin sebeplerinden birinin Moskova'nın, belki de son iki aydır tekrarlanan eleştiri ve tehditlerinden dolayı, Wagner'den kurtulma kararlılığı olduğunu söyledi. Yol açtığı kargaşadan önce Prigojin,

1 Her biri zekâ, tarih ve siyaset küpü uzmanlar gerek Rusya'daki gerekse Fransa'daki olayları farklı zaviyelerden ele alıp değerlendiriyorlar. Kapitalizmin genel eğilimlerine yönelik yuvarlak lafların ve klişelerin ötesine pek az geçen uzmanların her iki ülkedeki olayları açıklamaları eksik, dolayısıyla kimi zaman yanlış. Meseleye farklı zaviyeden bakan *Şarku'l-Avsat*'ın eski genel yayın yönetmeni Abdurrahman Raşid'in Rusya'daki Wagner isyanı ve Fransa'daki hadiseleri yorumladığı yazılarını bir arada sunuyoruz. (Umrân)

Rus liderliğinin pazarlamasıyla Rus halkı için bir “kahraman” idi. Şimdi yokluğunda bile, savaş devam ettikçe, Ukrayna'nın boşu boşuna işgal edildiğine ilişkin itirazları ve şüpheleri baskın olmaya devam edecek.

Rusya'nın NATO ülkeleri karşısında neredeyse tek başına olduğunu ve bir buçuk yıl önce işgalin başlamasından bu yana elde ettiği toprak kazanımlarının Ukrayna'nın sadece yüzde 18'ini oluşturduğunu da unutmayalım. Prigojin'in öne sürdükleri, Moskova büyük zaferler elde

Wagner Kurucusu Yevgeny Prigozhin

etmedikçe veya barışçıl bir çözümü kabul etme eğilimi göstermedikçe canlı kalacak. Prigojin'in işi muhtemelen bitti ama taleplerinin yankısı sürüyor ve bunları kamuoyuna mal etmeyi başardı. Wagner liderinin isyanının Ukrayna'nın işgali davasına verdiği zarar, krizin başından beri NATO güçlerinin verdiği zarardan daha fazla... Rus liderliği Ukrayna'daki kararlarını desteklemek için vatansever duygulara güvenirken, liderliğin ulusal bir kahraman olarak gördüğü biri çıkıp savaşın hedeflerini sorguladı. Meslektaşlarını, Başkan Putin'i savaşa sürükleyerek onu kandırmakla ve arkadan saldırıya uğrayan güçlerine ihanetle suçladı. Oysa Rusya'daki yüksek vatansever ruh ve Ukrayna'daki savaş çabalarını destekleyen uluslararası siyasi propaganda söylemi, savaş ve devamı için yapılan düzenlemelerin iki temel ayağıydı.

Yaşanan bu garip sahneden sonra Rusya için Batı ile müzakere kolay olmayacak. Rusya meseleleriyle ilgili birçok kişinin değerlendirmeleri, Moskova'nın müzakerelerin önünü açan ve savaşı barışçıl bir şekilde sona erdiren bir zafer ihtiyacı duyduğu yönünde... Ama ufukta önümüzdeki aylarda geri çekilmeyi haklı çıkaracak yeterli zaferler görünmüyor.

Ukrayna'daki savaşın devam etmesi, Wagner'den vazgeçilmesi, üst düzey liderlerinin görevden alınması ve belki daha sonra yargılanmaları (Cumhurbaşkanı Lukaşenko'nun Prigojin'in isyanının ve ordu liderlerine yönelik eleştirilerinin arkasında olduğunu söylediği bir dizi kilit liderin görevden alınması dikkate alınırsa), bunların hepsi Rusya'nın askerî kararlarını ve kendi coğrafyası dışındaki faaliyetlerini etkileyecek unsurlar.

Tüm bunlar Rusya'nın Suriye ve Sudan dâhil olmak üzere, özel kuvvetlerinin dünya üzerinde ulaştığı her yerdeki nüfuzunu etkileyecek. İran'ın milis gücünü ve nüfuzunu azaltmanın bölgesel bir talep olduğuna inanılırken, Rusya'nın Suriye'den çıkışı, İran'ın oradaki rolünün önemini artıracak.

Bu pek mümkün değil ancak Moskova, kargaşa yatıştıktan sonra savaşa son verilmesi için pazarlık yapmak zorunda kalabilir. Suçun çoğu, zaferi kolay gördükleri ve sonra da zafer kazanmayı başaramadıkları için askerî liderlere

Suçun çoğu, zaferi kolay gördükleri ve sonra da zafer kazanmayı başaramadıkları için askerî liderlere yüklenebilir. Moskova'nın bölgesel ittifaklar ve uluslararası dengeler çerçevesinde, Afrika ve Asya'daki maceralarına devam etme ihtimalini düşük görmek bir yanlıdır.

yüklenebilir. Moskova'nın bölgesel ittifaklar ve uluslararası dengeler çerçevesinde, Afrika ve Asya'daki maceralarına devam etme ihtimalini düşük görmek bir yanlıdır.

FRANSA'DA TEHLİKENİN KAYNAĞI

Fransa'da olup bitenlerin bence ne toplumsal adaletsizlikle ne beyaz ırkçılarla ne Müslümanlar ve Kur'ân-ı Kerim yakılmasıyla ne de İran liderliğiyle alay eden *Charlie Hebdo* dergisiyle alakası var. Ne Rusya Devlet Başkanı Putin'in, Ukrayna'ya verdiği destekten ötürü Fransa'ya karşı intikam maksatlı bir komplosundan kaynaklanıyor ne de Başkan Biden'dan ve Amerikalılardan... Ne göstericiler Arap veya Afrikalı göçmenlerle sınırlı ne de ileri sürülenler aklama ve intikam teorilerinden ibaret...

Sebeup, merkezî otoritenin zayıflığı... Bu zayıflık sonucunda kitlesel isyan artıyor. İnsanlar, sosyal medyada yayılıp genellikle korkutma kampanyaları ve yalanlarla dolarak kamusal alanlara taşıyor.

Otoritenin zayıf oluşu; konusu, meselesi, rengi veya isteği ne olursa olsun yasayı intikam, yağma ya da kargaşa için çiğnemek isteyen herkesin aklını çeler. Fransız yetkililer polisi tutukladı. 17 yaşındaki bir genci öldüren polise kasten adam öldürme suçlaması yöneltildi. Gösterileri ateşleyen kıvılcım buydu ve tutuklamaya rağmen gösteriler devam etti.

Muhafiflerin ve öfkeli sığınanın yasama ve yargı kanalları olması gerekir. Ancak bu kanallar zayıfladığında ya da işlemediğinde sosyo-politik sistem parçalanmaya ve belki çökmeye başlar. Fransa'nın, mağduriyet iddiasında

olanlara itiraz etme imkânı veren sistemi ve mekanizmaları var. Üstelik Fransızlar taleplerini mahkeme dışında, seçimlerde de iletip destekleyebilirler. Yasal göçmenler de diğer Fransızlar gibi grev ve barışçıl gösteri hakkına sahip. Hâlbuki kargaşa, şiddet ve misilleme şeklinde tezahür eden 'sokak adaleti', bir şiddet ve karşı şiddet döngüsü oluşturan bir suç eylemidir.

Fransa, protestolardaki artış ve süreklilik yüzünden yıllardır ekonomik ve toplumsal açıdan sıkıntı yaşıyor. Protestocuların hepsi göçmen veya Müslüman vatandaş da değil. Daha önce çevreci grupların, şarap üreticilerinin, korona salgını yasalarına karşı çıkan komplo teorisyenlerinin, ırkçıların, göçmen karşıtlarının, profesyonellerin ve yaşam şartlarına itirazı olan öfkeliilerin başını çektiği kargaşa turları yaşanmıştı. Bunlar, Fransa'nın merkezî otoritesine defalarca şiddetle meydan okudular ve bu otorite, siyasi açıdan zayıf, güvenlik açısından aciz görüldü. Muhtemelen daha fazlasına şahit olacağız.

Teorik olarak Fransa'nın sivil sistemi, geniş ve esnek... Farklı taleplere ve eğilimlere sahip protestocuları barındırabilir. Paralel yasal ve siyasi yollara sahip ve toplumsal değişimleri özümsemesi ve boğulmuş havayı rahatlatması varsayılıyor. Ancak devlet kurumlarına saygının azalmasıyla birlikte sokaklarda barışçıl yollarla itiraz düşüncesi, bazı protestocuları tatmin etmez oldu. Bugün yetkililer geç de olsa harekete geçti ve ekonomik, ideolojik, dinî veya siyasi gerekçeleri ne olursa olsun şiddetin bir seçenek olmadığı veya mazur görülmeceği konusunda uyarıda bulundu.

Toplumun bir kesimi otoriteye her meydan okuduğunda otorite zayıf görünüyor. Ama güvenliği sağlamak için yeteneklerini kullanmadığından

değil, yasa kurumlarını destekleyip güçlendirmek ve uygulamak için yasama meclisleri olmadığından.

Birleşik Krallık'ta Kral Charles'ın taç giyme töreninden önce hükümet, muhaliflerin niyetlerine karşı önlem aldı ve parlamentoya başvurdu. Parlamento da bazıları, sokaklarda trafiği aksatmak için oturma eylemi yapanlara hapis cezası gibi daha önce görülmemiş olan, gösterileri ve şiddeti sınırlayan acil yasalar çıkardı. Böylece tören, geleneklere saygı çerçevesinde yapıldı ve ülkenin genelinde tam bir sakinlik hâkim oldu.

Güvenlik alanındaki başarısızlığın sebebi, aynı zamanda kültürel başarısızlıktır. Fransa ve yabancı göçünden mustarip çoğu Avrupa ülkesi, toplumla bütünleşmeleri, aynı değerlere inanan vatandaşlar hâline gelmeleri ve kendisine oturma ve çalışma izni veren ülke yasalarına riayet etmeleri için göçmenlerle çocuklarını topluma kazandırmaya yönelik bir kültürel projeye ilgilenmedi ve tesis etmedi. Kültürel iyileştirme, giderek farklılaşan ve çatışan, gelecek nesillere düşmanlık aktaran grupların bir arada yaşama- larını sağlamak için gereklidir.

Hükümetin şiddetle yüzleşme meselesindeki isteksizliği, protestoları sahada neredeyse bir iç savaşa dönüştürdü. Hükümet, insanların öfkelerini dile getirip evlerine döneceklerini umuyordu. Ancak daha önceki örneklerde yetkililer, protestocu güçlerin kargaşasıyla zayıfladığı için bu kuvvetler bu kez sınırları genişletti ve liderleri şiddet ve yaygın yağma konusunda daha cüretkâr hâle geldi.

6 Ocak 2021 olayları yaşanırken kayıtsız kalan ABD, Kongre'ye saldıranların peşine düşüp onları yargılamaya karar verdi ve failer için ağır cezalara hükmetti. Hükümetin deyimiyle bu fitnede bir polis ve dört gösterici öldürüldü. Temsilciler Meclisi Başkanı'nın koltuğuna oturup ayaklarını masaya koymuş vaziyetteki fotoğrafı yayılan gösterici, sekiz suçtan hüküm giydi.

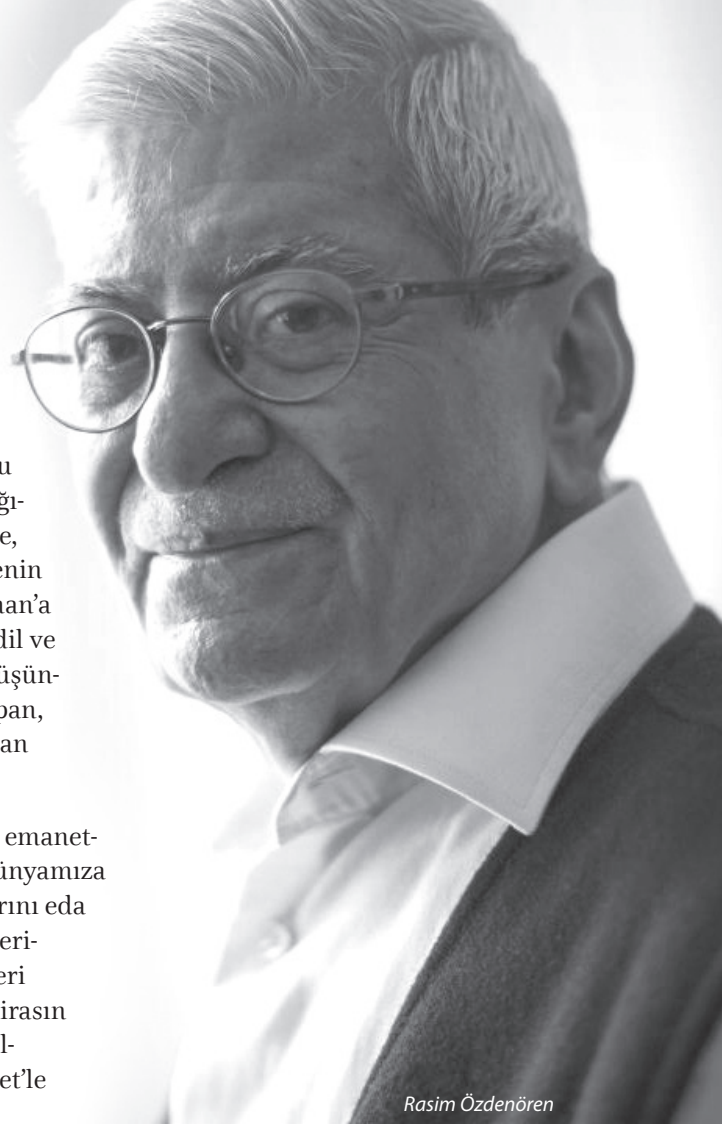
Dünün Fransa'sı, çatışan sol ve sağ grupları arasında, genellikle barışçıl gösterilerle uğraşıyordu. Bugünün Fransa'sı ise merkezî otoritenin zayıf olduğu bir durumda, çarpışmaları her defasında patlama uyarısı veren farklı kitleler ve farklı arka planlar ile dolu bir gemi.

HEGEMONYAYI GÜL İLE KIRMAK: GÜL YETİŞTİREN ADAMLAR

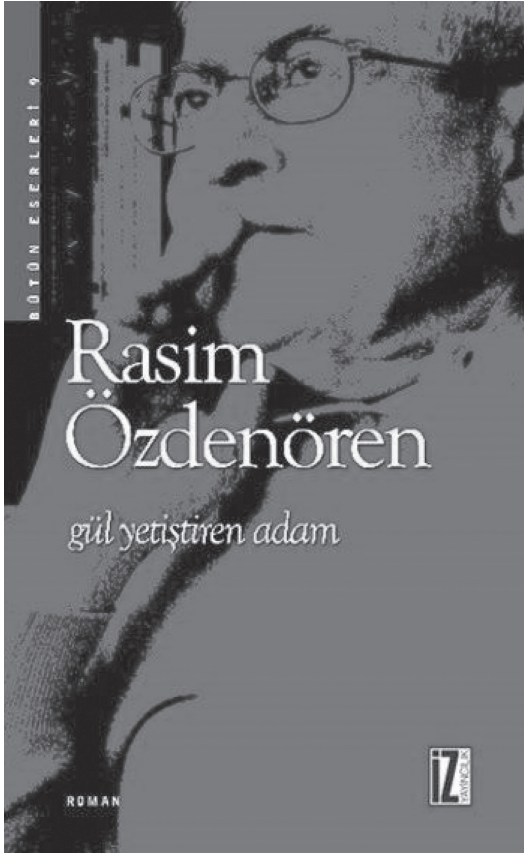
ERDAL KURGAN

Küresel salgını ve küresel kapatılmayı -hakiki bir *büyük kapatılma* da diyebiliriz- yaşamış bir nesil olmamız, bir tarafıyla paha biçilmez tecrübeyi temsil ederken diğer taraftan varoluşsal bir krizi, insani olanın buharlaşıp tekniğin bildiğimiz dünyaya tamamen sızıp varlığı ve anlamı berhava ettiği zamana hapsolmuş olmayı da imlemektedir. Fizik bile artık anlamını yitirmiş bulunuyor; pozitivizmin 'varlık', kütleye ve hacme sahip olmayı *a priori* olarak öncelerken, kuantum parçacıklarının ne kütlesinden ne de yeteri kadar hacminden bahsedemediğimiz hâlde varlıklarından şüphe edilmiyor. Bahis konusu yapmak istediğim aslında doğrudan bu değil; ama dolaylı olarak değişen ciddi şeylerin varlığına değinmemiz gerekiyor. Geçtiğimiz son birkaç sene, Cumhuriyet Türkiye'sinde Müslümanca fikir üretmenin kavgasını veren düşünce adamlarının rahmet-i rahman'a kavuşmalarına şahit olduk. Sezai Karakoç, Nuri Pakdil ve Rasim Özdenören gibi... Mezkûr isimlerin her biri düşünsel olarak Türkiye'de Müslüman kimliğine vurgu yapan, hilafet sonrasında içine düşülen düşünce anaforundan çıkmanın mücadelesini veren isimlerdi.

Son birkaç yılda yaşadığımız kayıplar, daha doğrusu emanetlerini rablerine teslim edenlerin artması, düşünce dünyamıza katkı sunan esashi adamların bir bir cenaze namazlarını eda etmemiz, Müslüman/İslâmcı düşüncenin yeni izleklerini konuşmayı gerekli kılıyor. Fakat bence yeni izlekleri konuşmadan önce, bize kalan ya da devraldığımız mirasın muhasebesine kıyıdan-köşeden de olsa girişmemiz elzem. Bu da bir şekilde bizi Osmanlı'yla ve Cumhuriyet'le diyaloga girmeye zorluyor.

Rasim Özdenören

DİRENİŞ STRATEJİLERİ

Osmanlı dönemi ile Cumhuriyet sonrası dönem mukayese edilirken genelde bir kopuşun olduğu varsayılır. Kemalist anlatı bunu 19. yüzyılın kaba pozitivist yaklaşımıyla Orta Çağ karanlığından aydınlanmaya doğru keskin bir dönüş olarak sunmakta beis görmemişti. Diğer taraftan muhafazakâr anlatı da burada keskin bir kopuş görmekteyken, Müslüman/İslâmcı anlatının bir kısmı da şerî olandan laik olana doğru radikal bir kırılmayı ileri sürmekteydi; ilk iki kesimde hâlâ bunu devam ettirenler var. Ancak Cumhuriyet Türkiye'sinin Osmanlı'dan aldığı miras, akademik tartışmalarda 1980 sonrasında farklı bir tarzda gündem edilmeye başlanmıştır. Osmanlı-Cumhuriyet ikiliğini bir kopuştan ziyade süreklilik içerisinde değerlendiren çalışmalar artmaya devam ediyor. Bu minvaldeki çalışmalar hâlihazırda akademik mahfilleri aşmış, kamusal entelektüel tartışmalarda da kendine yer buluyor.

Osmanlı-Cumhuriyet ilişkisindeki süreklilik meselesi, İslâm'ın kamusal görünürlüğü (ki 19. yüzyıla kadar Osmanlı için bunun kurucu olduğunu hatırlatmak abesle iştigaldir) bağlamında da tartışılabilir. II. Meşrutiyet'in ilanı arifesindeki kamusal tartışmalarda baskın olan İslâmî söylem, 1909 sonrasında pratik hayattan tasfiye edilmişti; benzer bir durumu İstiklal Harbi arifesinde başlayıp millî mücadele süresince devam eden baskın İslâmî söylemin 1924'teki tasfiyesi için de dile getirmek mümkün gözüküyor. Ancak bir farkla ki, erken Cumhuriyet dönemindeki tasfiye varoluşsal bir noktaya kadar taşınırken, geç Osmanlı'daki durum bu kadar radikal bir noktaya vardiirilmemişti. Bu nedenle ilk tasfiyede İslâmcı aktörlerin (hem bürokratik hem de mekânsal sürgün olarak) iktidardan uzaklaştırılmasıyla iktifa edilirken, ikinci tasfiye daha kanlı olmuştur denebilir. Darağaçlarının işaret ettiği güzergâhı 'varoluşsal' olarak tanımlamam bundan kaynaklanıyor.

İktidar elitlerinin cari kıldığı tasfiyeye karşı iki temel yaklaşımın ya da iki temel direniş stratejisinin geliştirildiği öne sürülebilir: *i-* Hicret etmek, *ii-* Gül yetiştirmek. Hicrete hüküm giyenlerin ekserisi ulemadan (ilk akla gelenleri merhum Şeyhülislâm Mustafa Sabri Efendi ile Şeyhülislâm vekili Zahid el-Kevserî hazretleri) olduğu için ya Mısır ya da Irak diyarına göçmek zorunda kalmışlardı. Diğer taraftan hicrete mecali olmayanlar ya da yapamayanlar (merhum Elmalılı Hamdi Efendi ile Mehmet Âkif gibiler) ise kendilerini kamusal alandan izole ederek direnişlerini sürdürmüşlerdi. Bu direniş, ne edebiyatımızda ne de düşünsel-entelektüel üretimimizde maalesef yeteri kadar ilgi görmemiştir. Bunun istisnaları da yok değil tabii ki. Merhum Rasim Özdenören'i bu bağlamda hatırlamamız, bir hüsnü şahadette bulunarak rahmetine vesile olmamızın tam da yeridir.

Rasim Özdenören, Müslümanca düşünmenin nasıl olması gerektiğini verdiği onlarca eserde sıklıkla ve büyük bir ustalıkla beyan etmişti. Öyküleri yanında, yazdığı deneme metinleri İslâmcı bir düşünürün modern çağla kurduğu fikir teatileri olarak değerlendirilmelidir. *Müslümanca Düşünme Üzerine Denemeler*'le başlayıp, *Müslümanca Yaşamak*, *Yeniden İnanmak*, *Yaşadığımız Günler*, *Eşikte Duran İnsan*'la devam eden ve *Düşünsel Duruş*'la taçlanan

düşünce metinleri, bazen daha spesifik mevzu-
lara yoğunlaşabiliyor. Söz gelimi *Yeni Dünya
Düzeninin Sefaleti*'nde kapitalist blok ile sosya-
list blok arasında sureta bir mücadele oldu-
nu dile getirir. Ona göre, *Detant* (yumuşama)
politikalarıyla birlikte aslında tamamen ortadan
kaldırılan formalist kapitalizm-sosyalizm müca-
delesini, batı-dışı dünyaya bir mücadele alanı var-
mış gibi sunularak batı-dışı dünyanın verimli ve
zinde kuvvetini boş bir kavgaya kanalize edip
onları saf dışı bırakmaya matuftur. Yine benzer
şekilde *Yumurtayı Hangi Ucundan Kırmalı*
başlıklı metinde ise analiz nesnesini ve odağını
Batı'dan post-Osmanlı beldelere, hassaten Türki-
ye modernleşmesine ayırır. Buradaki hesaplaş-
ması İslâm'ı ya da Müslümanları seküler sol
cenahın karşısına -sağ siyasete- konumlandırır
akademik mülahazalardır. Peyami Safa veya
Mümtaz Turhan gibi sağcı-muhafazakârların
modernleşmeye dair söylemlerini teşrih masa-
sına yatırırken, İslâmî dünya görüşünün en az
sol-seküler olmadığı kadar sağ-muhafazakâr da
olduğunu gerekçeleriyle belirtir.

ÖZDENÖREN'İN İNŞA ETTİĞİ MÜCADELE BİÇİMİ

Ancak yukarıda bahse konu kıldığımız direniş
stratejilerinden ikincisi olan 'gül yetiştirmek',
başlı başına Rasim Özdenören'in inşa ettiği ya
da kavramsallaştırdığı bir mücadele biçimi
olarak karşımıza çıkar. *Gül Yetiştiren Adam* baş-
lıklı tek romanında destanını yazdığı bu direniş
stratejisi, yeni rejime karşı bilinçli bir duruşun
anlatısıdır. Kamusal alanı terk ederek iktidarın
müdahale pratiğini boşa çıkaran karakter -ki
kimilerine göre ulemadan biridir bu karakter;
bazen Elmalılı Hamdi olur, bazen küçük bir ka-
sabanın imamı- kendini kitaplarına, seccadesine
ve çeşit çeşit gül yetiştirdiği bahçesine hapseder.
Oysa dışarıda gürül gürül bir hayat akmaktadır.
Fakat değil mi ki bu hayat Kitab'ın yasakladığı
şekilde akmaktadır, o zaman bu hayata katılma-
nın batıla itaat etmekle eş değer olduğu güneş
kadar hakikattir ona göre.

Fakat Rasim Özdenören batıla ortak olmamak
adına, kendi vatanında diasporaya hüküm
giyen bu karakteri olumlamaz. Aslında hayattan
kaçıp kitaplara ve güllere sığınan adam, mihr-
rabı ve minberi sakalsız, kravatlı mekteplilere
kaptırmakla kalmamış, neslinin kendi yolun-
da kalmasına bile vesile olamamıştır. Tam da

**Cumhuriyet Türkiye'sinin Osmanlı'dan
aldığı miras, akademik tartışmalarda
1980 sonrasında farklı bir tarzda
gündem edilmeye başlanmıştır. Osmanlı-
Cumhuriyet ikiliğini bir kopuştan ziyade
süreklilik içerisinde değerlendiren
çalışmalar artmaya devam ediyor.**

burada Rasim Özdenören'in düşünsel duruşu
kendini izhar eder: her zaman, her yerde ve her
şartta İslâm yaşanabilir. Yeter ki bu iradeyi gös-
terecek Müslümanlar, Müslümanca düşünenler
olabilsin.

Uzlete çekilmenin Modern biçimi olarak da
okunabilecek olan gül yetiştirme, Rasim Özde-
nören için bir taraftan nostaljik-romantik gül
metaforuyla ünsiyet kurmayı imlerken, diğer
taraftan hakiki dünyadan kaçmaya işaret eder.
Özdenören'in tasavvufla kurduğu ünsiyete rağ-
men, yaygın uzlet anlayışını hilafet sonrasında
yaşayan Müslümanlar için doğru bulmadığını
söylemeliyiz. En açık ifadesini edebiyat kuramı
üzerine söylediklerinde bulan yaklaşımının
temel iddiası şudur: Edebiyat, içinde yaşanan
hayatta kök salarak neşvünema eder. Günümüz
Müslüman şairi -ki gerek Özdenören gerekse
Cahit Zarifoğlu için tüm edebî türler şiir olarak
tanımlanabilir- bir heyulada yaşamaktadır; zira
İslâm'ın vazettiği bir kamusal hayatı yaşayama-
dığı hâlde İslâmî eserler vermeye çalışmaktadır.

Mümininin tüm hayatını düzenlemeyi talep
eden İslâm, en başta kamusal düzeni, hukuku
ve siyaseti belirlemek ister. Oysa hilafetin ilgisi
ve ardından Müslümanların iktidardan tasfiyesi
sonrasında kurulan Kemalist hegemonya buna
izin vermemektedir. Dolayısıyla, kamusal alan-
da İslâm'ın görünürlüğü yok sayılırken, bu ba-
zen teşvik edilirken -hatta yer yer dayatılırken-
hiçbir Müslümanın bu alanı terk edip klasik
anlamda uzlete çekilme lüksü yoktur. Diğer bir
deyişle, uzletin ima ettiği çile ve yoksunluk, cari
düzende mümkün olmadığı gibi cari durum-
da uzlet talebi fazlasıyla 'lüks' talebi anlamını

Rasim Özdenören, Müslümanca düşünmenin nasıl olması gerektiğini verdiği onlarca eserde sıklıkla ve büyük bir ustalıklarla beyan etmişti. Öyküleri yanında, yazdığı deneme metinleri İslâmî bir düşünürün modern çağla kurduğu fikir teatileri olarak değerlendirilmelidir.

taşır. Müslüman, İslâm'ın vaz ettiği Müslüman kimliğini ısrarla kamusalda görünür kılarak, bunun için mücadele ederek uzletten beklediği ittikaya ulaşabilir. Bu fikir, Rasim Özdenören'in basit ya da sıradan zihin egzersizleriyle çıkarsadığı yaklaşım önerisi değildir. Kendi hayatında kamusal kimliğini Müslüman olmak üzerine kuran Özdenören'in bile isteye, inatla yaptığı eylemlerini/amellerini anlamamıza yardımcı olur. Zira 28 Şubat'ın cadı avıyla toplumun tüm kesimlerini, sadece askeri-sivil bürokrasiyi değil pazardaki seyyar satıcıdan sokaktaki sıradan insanlara kadar gestapo fişlemeleriyle kayıt altına aldığı günlerde, O inatla amellerini gizlememiştir. Özellikle çalıştığı kurum olan DPT'de mesai saati bitmesine rağmen namazlarını vakit girdiğinde kurumda kılarak uzletinde ısrar etmiştir. Bu uzlet nihayetinde meyvesini vermiş, demir çarklar arasından çiçekler baş göstermiş, betondan zeminleri ufaklık filizler parçalayıp goncaya durmuştur.

SERİNKANLI, SAKİN VE NET

Rasim Özdenören düşüncesini yukarıda bahsettiklerimizin ışığında değerlendirdiğimizde, onun ne kent liberalliği ile ne de varoş radikalliği ile ilgisini kuramayız. Başka bir deyişle o, Müslüman kimliğine yaptığı göndermeye ve İslâm'ın kamusal görünürlüğü hatta belirleyiciliğine yaptığı ısrarlı vurguya rağmen selefi/tekfirci bir obsesyona varmaz. Serinkanlı, sakin ama bir o kadar da nettir. Diğer taraftan 1990'larda başlayıp 2000'lerin ortasında iyice yaygınlaşan mahcup muhafazakârların liberalliğine de prim vermez. Liberal demokratik rejimleri hiçbir zaman olumlamaz; 'pislik, pisliktir', der, ister insan pisliği olsun ister hayvan. Liberal demokrasinin olsa olsa hayvan pisliği olabileceğini salık vererek, Müslümanların nezdinde onun da necis olduğunu hatırlatır.

Rasim Özdenören'de Müslüman kimliği, solcu ya da sağcı/muhafazakâr kimliklerden ayrıştırılarak, hususiyeti ve özgünlüğü vurgulanır. Bu kimliğin modernleşme tecrübemizle birlikte geriletildiğine, modernitenin diğer bir deyişle gâvurluğun kronolojik olarak Tanzimat, Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerinde kamusal söylemi -iktidarın tüm aygıtlarını kullanarak işgal ettiğine işaret eder. Böylece girişte mevzu bahis kıldığımız Osmanlı-Cumhuriyet ikiliğini, İslâm'ın kamusal görünürlük ve belirleyiciliğinin yavaş yavaş ortadan kaldırılması bağlamında, bir süreklilik anlatısında değerlendirme eğiliminde olduğunu söyler. Ancak mevcut kronolojik akış, Müslümanları tarihten silecek kudrette olamayacaktır. Çünkü ne kapitalist dünya düzeni ne de arkaik kalmaya yüz tutmuş reel sosyalist dünya yakın gelecekte insanlığa esenlikli bir liman olamayacaktır. Hatta hâlihazırda mezkûr dünyalar aynı güzergâhta ifsadın farklı boyutlarını *teknik* marifetiyle deneyimlemekte ve insanlığın üzerine salmaktadır. Bu durumdan insanlığı kurtarabilecek yegâne yol vahyin esenliğinden başkası değildir. Müslüman tüm insanlığın, kelim-i kadim'in ifadesiyle nesillerimizin tehdit altında olduğu bu duruma kendi olarak müdahale etme sorumluluğunu taşımaktadır.

Gül yetiştiren adam, Rasim Özdenören'in de böyle düşündüğünü izhar mahiyetinde, yıllar sonra ilk dışarı çıktığında gördüğü dünyayı tanıyamaz. Ve hicret eden ya da kıyam eden arkadaşlarının yaptıkları yanında kendi yaptığının muhasebesini yaparak, doğrudan kamusal alana müdahale etmeye karar verir. Tabii ki İslâm'ın kamusal görünürlüğüne talep edip gerekirse bunun için mücadele edenlerin gideceği ilk yer olan 'sanık sandalyesi'ne de oturur. Ama olsun, aslolan müdahale etmektir; akibetin ne olacağına *kalem*'i yaratan karar verecek. Daha kadim ifadesiyle, seferle yükümlü olanlar seferde olsa gerekir; zafer nasiptir...

CIZZZ BİR KONU: LGBT VE AİLE İÇİN YAPILACAKLAR

KÂMİL YEŞİL

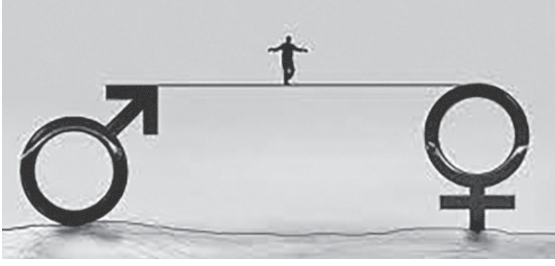
14 Mayıs ve 28 Mayıs 2023 seçim dönemine giderken halkımızın en çok duyduğu kelimelerden biri LGBT oldu. Meydanlar ve medya vasıtasıyla küçük büyük herkes LGBT diye bir kısaltmayı biliyor artık. Toplumun bütün kesimlerine mal olan bu kısaltma ile bir farkındalık da meydana gelmiştir umarım. Sessiz çoğunluk hem bu yönelimleri destekleyen, desteklediği kabul edilen anlayışları oyladı seçimlerde hem de ailenin kutsiyetine, Millet'in omurgası aile yapısına yönelik tehdidin boyutunu öğrenmiş oldu. Aileyi savunan bu söylem tabii ki yerindedir. Çünkü İsveçli Gaston Jezz'in dediği gibi "Türk milletinin elinden aile yapısını alınız, geriye çok bir şey kalmaz." Çünkü aile, millet'in ve devletin çekirdeğidir. Bu sadece bizim için değil bütün toplumlar için böyledir.

AİLENİN KORUNUP GÜÇLENDİRİLMESİ

Batı'daki derebeyliklerden tutunuz İngiliz kraliyet ailesine ve diğer monarşik devletlerdeki siyasi yapılar, özellikle irka dayalı Yahudi yönetim sistemi hep aile üzerine kuruludur. İslâm tarihinden hareketle söyleyelim. Peygamberimiz Kureyş ailesinin ferdidir. Soyu İbrahim peygambere (İsmail aleyhisselama) dayanır. Halifeler döneminden sonra başlayan devlet geleneğinin temelinde aile vardır ve devlet onların adı ile anılır. Abbasiler, Fatımîler vs. Türk devlet geleneği Oğuzlar, Karahanlılar, Anadolu'daki "Beylikler" (Karamanoğulları, Men-

teşeoğulları, Çandaroğulları ve Osmanoğulları) hep aile kültürü, terbiyesi ve nizamı üzerine kurulmuştur. Şöyle de denilebilir. *Türkler Anadolu topraklarında aileyi devlet hâline getirmiş bir millettir.* Böyle köklü bir yapıyı tehdit eden LGBT gibi yönelimler ve onları destekleyenler veya bu tehlikeyi küçümseyip sessiz kalanlar geçmişlerine ihanet ederken geleceklerini de tehlikeye atıyorlar. Eğer bir Türkiye Yüzyılından bahsediyorsak, geleceğe dair en büyük güvencemiz aile olacaktır.

Ayrıntıya girmeden, açılımını yapmadan, gösterilen aileyi sahiplenme ve onu tehlikeye atan yönelimleri tenkit yerinde olmakla birlikte, seçim meydanlarındaki dil bu hususta başka bir şey yaptı: Kavramı çocuk, kadın erkek herkesin zihnine ve gündemine soktu. Seçimlerin sonucuna bakarak, meydanlarda toplanan on binler, yüz binler ailenin kutsiyetine sahip çıkmış, aileye yönelik büyük tehditlerden birinin LGBT olduğunu anlamıştır diyebiliriz. LGBT'nin ne olduğunu cesaret edip büyüklerine soran yeni neslin aldığı en kısa cevap "sapıklık" oldu. Bu konuda ilave bilgi erkek erkeğe, kadın kadına evlilik veya cinsellik, cinsiyet değiştirmek gibi özet tanımlardan öteye geçmemiştir. Ancak bilelim ki kazın ayağı bu kadar değildir. Bu kavramı ilk kez duyanlar, büyüklerine sormadıkları için ellerindeki cep telefonlarına, internete başvurdular. Arama motorlarına yazıldığında çıkan yazı ve resimler o kişiler tarafından nasıl anlaşıldı bilmiyoruz. Çünkü bu konuda yazılanlar kültürlere, dönemlere, devlet ve toplumlara göre değişmektedir. "Hak arama mücadelesi, bireysel özgürlük, sivilite, beden özgürlüğü, eşitlik" gibi kavramlarla birlikte anılan bu yönelimlere yasal statü tanıyan uygulamalar da eklenmektedir. Şimdi sıra aileyi korumaya, güçlendirmeye geldi.

Ancak bunun için neler yapılacak? Yasal düzenlemeler aile kurmayı kolaylaştırabilir, kurulu aileleri koruyup güçlendirmekle işe başlayabilir. Evlenecekler vaat edilen kredi ile destek, istihdam gibi hususlar da eklenebilir buna. Ancak "bireysel özgürlük, sivilite, beden özgürlüğü, benim bedenim, toplumsal eşitlik" gibi kavramların cazibesine kapılan, bu hususlarda teşvik edilen yeni nesil tehlikenin tam içine çekilmek istenmektedir. Hak arama, özgürlük gibi temaların ardına saklanarak meydanlara sürülen kişilerin hepsinin LGBT'ci, "sapık" olmasa da bu grupların ardına saklanarak siyasi sonuçlar gözetilenlerin varlığını bilmemiz gerekir. Uyuşturucu tacirinin sattığı malzemeyi

kendisi kullanmadığı gibi yakınlarına da kullanmadığı, sadece sattığı ve üçüncü şahısları istismar ettiği bilgisinden hareketle diyebiliriz ki LGBT'yi öne sürenler benzer istismarı burada da yapmaktadırlar.

Cinsiyet nedir, kadın ve erkek olmak nedir sorularını idrak edemeyen, buluş çağına gelmemiş sabilere "cinsiyetini seç" gibi ağır sorumluluğu yükleyenlerin art niyetli oldukları açık. Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı özel okullarda, okul öncesi döneme kadar inen etkinlikler ve özendirilmeler de aynı kastı taşıyor. Yaratıcımız Allah bizim için ezelde anne babamızı, cinsiyetimizi, yüzümüzü, dünyaya geliş zamanımızı takdir etmiştir. Allah'ın seçtiğine itiraz ile yeni bir cinsiyet olabileceğini ve bunu özgürlük olarak sunanların İslâm imanı ile sorunları olan mahfiller olduğu bilinmektedir. Öncelikle bu tür organizasyonları fonlayanların, tertip edenlerin kimler olduğuna, hangi bağlantılar içinde bulunduğuna eğilmek gerekir. Araştırıldığında görülecektir ki bu organizasyonda yer alanlar öncelikle fitrat düşmanı, aileyi hedef alan, manevi değerlerden yoksun, aile ve çocuk sahibi olmayan, annelik ve babalık duygusu yaşamamış kişilerdir. Onlar olan bitene anne-baba gibi bakabilecek kişiler değildir. Bunun yanında ötelenmiş, aile içi haksızlıklara uğramış olanları da ele geçirmeye çalışan kimsesiz, korunmaya ve şefkate muhtaç çocukların da hedef olduğunu unutmamak gerekir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tam bu hususta programlar geliştirmeli, önlem almalıdır. Kendini tamamen kaptıran ile tuzağa düşenleri, tuzağın kenarında dolaşanları ayırt edebilmeliyiz. Bu tür yönelimlere kapılanlar başkadır, ağa düşen, aldatılan, dışlanmış, ötelenmiş kişilerin böyle bir çıkmaza sürüklenmesi başkadır. Hepsini birden mahkûm edemeyiz, aynı dil ile aynı tavır ile değerlendiremeyiz. LGBT'nin (L)si ile verilecek mücadele, dil ve tutum ile (G)si aynı değildir. Çift cinsiyetli olanların bazıları biyolojik olarak tıbbın konusudur, bazıları cinsiyet değiştirmeye özendirilmiştir. Sosyal ortamlar, sosyal medya, filmler, romanlar ve çizgi filmlerle bu tür yönelimlere maruz kalan, maruz bırakan mecraların denetimi, oralardan kurtarılmışlar için hazırlanacak yeni hayat için psikologlar, dinî anlatımlar, aile ortamları hep birlikte düşünülmelidir.

SORUNLAR VE SORUMLULUKLAR

Mesela; göçmen olgusu, düzensiz yerleşme ve nüfus hareketleri, mültecilik, ekonomik yetersizlik gibi hususlar, denetimsiz aile yapısını, çocuk ve gençlerin zihniyetini, LGBT'ye yönelimleri nasıl etkilemektedir, sorusu üzerinde durulmalıdır. Özel olarak ülkemizde bu tür yönelimlerin içinde olan kişilerin sosyo-kültürel haritası nedir? Ekonomik yapısı, aileleri, aile içi şiddet, yurt dışı temaslar, terör yapıları ile bağlantılar bütün açıklığı ile ortaya çıkmadan 'sapıklar, helak olasıcalar' diyerek işin içinden sıyrılamayız.

Bir taraftan ailenin güçlendirilmesi için çalışırken, diğer yandan aile yapısını tehdit eden sabah kuşağı programları, RTÜK ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı iş birliği ile yeniden gözden geçirilmelidir hatta tamamen kaldırılmalıdır. Ayrıca güldürü programları vasıtasıyla hemen her hafta seyirciyi 'eğlendirmek için' kadın kıyafeti giymiş, makyaj yapmış, aksanı değiştirilmiş karakterlerle bu tipler "normalleştirilmektedir". Yemek programlarına kadar inen bu karakterlerin ekranlarda görünmesi üzerinde tekrar düşünülmesi gerekmektedir. Ayrıca cinsiyet değiştirmenin tıp bilimi ve doktorlar vasıtasıyla gerçekleştirildiği göz önüne alırsa, bu konunun ardında paragöz, maddiyat düşkünlü doktorların varlığı, bilimi kötüye kullanma gibi hususları da ilgililer tartışmalıdır.

Estetik tıbbın cinsiyete el uzatacak kadar pervasızlaşması ile İslâm'ın dövme dâhil vücuda müdahaleye niçin itiraz ettiği üzerinde ayrıca durulsa gerektir. Yani bir yanda estetik, vücut güzelliği, gençleşmek, vücudun organlarını değiştirmek ve bunları tıp bilimi üzerinden gerçekleştirmekle bir bilim-ahlak ilişkisinin kurulması gerekmekte; diğer yandan dejenere, toplum dışı örnekler, aile içi şiddet, istismar, cinayet gibi olayları "katil, suçlu bulmak" adına her gün saatlerce evlere taşıyan televizyon programlarının toplumsal maliyetine bakılmalıdır. Dar bir çevrede cereyan eden olayları afişe etmenin maliyetinin bütün bir tarihe, kutsal değerlere çıkarıldığının farkına varılmalıdır.

Yeni nesil gençler artık gerçek dünyada yaşamıyor. 1990'lı yıllarda çokça tekrar edilen "küreselleşme", "global dünya" öncelikle ekonomik ve siyasi anlayışın yaygınlığını dile getirirken

Yaratıcımız Allah bizim için ezelde anne babamızı, cinsiyetimizi, yüzümüzü, dünyaya geliş zamanımızı takdir etmiştir. Allah'ın seçtiğine itiraz ile yeni bir cinsiyet olabileceğini ve bunu özgürlük olarak sunanların İslâm imanı ile sorunları olan mahfiller olduğu bilinmektedir.

günümüzde bu kavramların ahlak, yaşayış, zevk ve kültürde tek tipleşmeye evrildiğini fark etmemiz gerekir. Artık gençler metaversede yaşıyor. Metaverse dünyasında mal mülk sahibi olmak, evlenmek, seyahat etmek gibi hususları tartışan bir gençlik ile karşı karşıyayız. Dolayısıyla ailenin, anne babanın muhafazakâr, dindar oluşlarına güvenmemek gerekir. Burada dinî bir cemaatin öncü kişilerinden olan Mehmet Kutluların kızını, damardan alınan/verilen uyuşturucu ile kaybettiğini hatırlamalıyız (1995). Aileler, öğretmenler ve sorumluluk yüklenen diğer kişiler, bir kez ağa düşen ile kendini tamamen kaptırmanı, merak, zorlama, özentî gibi sebeplerle LGBT'nin kıyasında köşesinde olanları tamamen gözden çıkaramaz, onu öteleyemez.

Şu sorulara da cevap vermemiz gerekir: Bu konularda bütün sorumluluğu Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına mı yüklemeliyiz? Gençlik ve Spor Bakanlığının, Kültür ve Turizm Bakanlığının, sivil toplum kurumlarının, televizyonların, derneklerin bu konuda bir görevi yok mudur? Diyanet ve ilahiyat camiası, günah, helak olma sebebi, ayıp gibi genel geçer ifadelerle, fikhî hükmü açıklayarak bu hususta görevini yapmış sayılmaz.

Başlığı özel olarak "Cızzz bir konu" olarak koydum ki kol kırılır yen içinde kalır denilmemesini istiyoruz. Çünkü kol kırılınca gerçekten yen içinde kalmaz, kalmıyor. 'Ağzına biber sürerim', ayıp, günah gibi kavramlarla uzak durulan konu; görüldüğü gibi 14 Mayıs ve 28 Mayıs 2023 seçim sürecinde meydanlara, milyonlara mal oldu. Madem cin şişeden çıktı, artık çaresini, çözümleri hep birlikte düşünmek, bulmak ve uygulamak zorundayız.

MURSI SUİKASTININ YIL DÖNÜMÜ VE MEDYANIN İLGİSİZLİĞİ

Vail KANDİL

Cumhurbaşkanı Muhammed Mursi'nin ölümünün dördüncü yıl dönümü (17 Haziran 2019) sadece bir yıl veya en fazla iki yıl öncesine kadar Arap siyaset tarihinde ender görülen hadiseyi haber yapmak için seferber olan uydu kanallarında hiç bahsedilmedi veya haberi bile verilmedi.

Uluslararası ve bölgesel siyasetin nehirlerinde ve bataklıklarında akan yeni suların yeni bir hassasiyet getirdiği anlaşılıyor ve Mısır meselesine farklı yaklaşımlar Dr. Muhammed Mursi'nin acı deneyiminin trajedisinin siyaset ve medyada karar yapımcılar nezdindeki önemini azalttı. Bu tüm krizlerde yaşanacak bir durumdur. Zira her şey gibi politik zamanın da kendi döngüsü vardır.

Yalnız bu durum, tamamen profesyonel kıstaslar doğrultusunda, Muhammed Mursi adıyla seçilmiş bir devlet başkanı hiç yokmuş veya tıbbi ihmalle suikasta uğramamış yahut yaşananların üzerinden dört yıl geçmemiş gibi hiç işaret edilmeksizin geçiştirilemez.

Siyasetten, insani ve ahlaki değerlerden uzak durarak ve tamamen profesyonel bakış açısından hareketle bizler, -velev ki haber bültenlerinden birinde şöyle birkaç kelimelik minimum düzeyde bir haber olsun- gerekli tüm unsurları bulunduran bir gazetecilik hikâyesi yazmak niyetindeyiz: "Bugün, çıkarıldığı Mısır mahkeme heyeti önünde bitkinlikten yere düşen Mısır Eski Cumhurbaşkanı Dr. Muhammed Mursi'nin ölümünün üzerinden dört yıl geçti."

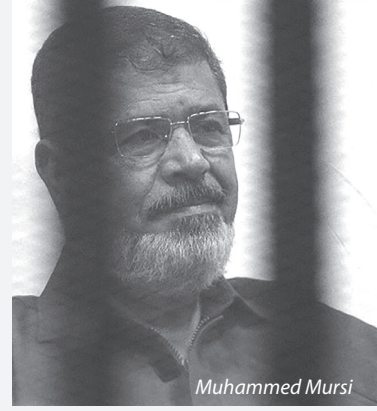
Halk devrimi sonrası Mısır halkının gördüğü ilk gerçekçi seçimlerde seçilmesi sonrası Mısır Cumhuriyeti tarihinin ilk sivil

cumhurbaşkanının yokluğunun üzerinden dört yıl geçmesine atıfta bulunulmaması, mesleki değerlerin ihlali ve izleyicinin hafife alınması şeklinde görülebilir. Dahası hikâyenin bir parçası olarak bu adam, yıl dönümünü görmezlikten gelen uydu kanallarının tabiriyle askerî darbe sonrası iktidardan düşürülmesinin ardından mahkeme salonunda yargılandığı sıradan hayatını kaybeden ilk cumhurbaşkanıdır.

Cumhurbaşkanının ölümünün üzerinden dört yıl geçmesini hatırlamayan veya bilgisi ve önemi kendilerine ulaşmayan bazı medya organlarının davetçi Muhammed Mütevelli eş-Şaravi'nin aynı tarihte vefatının üzerinden çeyrek asır geçişinin yıl dönümünü anması sizi şaşırtır. Bu olayda tam 25 yıl sonra izleyiciye ve okuyucuya sunulacak çok şey buldular, ancak cumhurbaşkanlığına gelişi modern tarihte ender müstesna bir hadise teşkil etmiş siyasi bir liderin üzerinden sadece dört yıl geçen ölümünün anısından bahsetmeye değer bir şey bulamadılar.

Aynı uydu kanalları Türkiye'nin seçilmiş başbakanı Adnan Menderes'in idamından 60 yıl sonra bu idamla ilgili izleyiciye sunabilecek bir şeyler buluyordu, ancak bir anda Muhammed Mursi'nin hikâyesinin ilgi çeken bir basın malzemesi olmadığını keşfetti.

Hiç kimse sadece iki yıl öncesinde aynı yıl dönümünün anmayı abartan medya organlarının bu kez yıl dönümü tamamen gündeminden çıkarmasını nasıl gerekçelendirdiklerini bilmiyor, ancak izleyicinin, bu yaklaşımın ayakta ölen bu adama yönelik bir başka suikast mesabesinde olduğunu

Muhammed Mursi

bildiği kesin. Yargıçlara son sözleri, mahkemeden Mısır halkına son mesajını ulaştırması için savunma heyetiyle görüşmesine izin vermelerini istemesi olmuştu, ancak mahkeme heyeti talebini reddetmişti.

Bu reddedilen talebin mesleki standartlara göre basının araştırma yapma ve soru sorma isteğini artırması öngörülmektedir. Dört yıl sonrası soru şu: Mursi'nin vefat ettiğinin ilanından dakikalar önce halkına ulaştırılmasını istediği mesajın içeriği neydi? Ancak bunların hiçbirini gerçekleşmedi veya daha doğrusu yeni Arap ve bölgesel şartlar buna izin vermedi. Bu şartlar, halklara ve devrimlerine karşı ön yargılı olan, demokratik Arap Baharı'nı hayal eden sivilleri aldatan egemen zorba güçlerden neredeyse özür diler hâle geldi.

Kudüslülerin Cumhurbaşkanı Mursi'yi şehadet yıldönümünde andığı bir zamanda Arap medyasının Netanyahu hükümeti karşıtı İsrail protestolarını canlı yayımlaması, Arap izleyicisine Siyonist sloganlar, liderlerinin meydanlardaki konuşmalarını dinletmesi utanç vericidir. Sanki Arap Baharı'nın son kırıntılarına sırtını dönmüş ve alternatif Siyonist bahara kucak açmış gibi...

(El-Arabi el-Cedid, العربية اليوم، Mısırlı yazar, 19 Haziran 2023)

SUDAN'IN TOPRAK BÜTÜNLÜĞÜ VE MUHTEMEL TEHLİKELER

Dr. Mustafa EL-FAKİ

Bazıları Sudan'da olup bitenin bir tür iç çatışma veya hatta belirli süreli iç savaş olduğunu düşünüyor, ancak bizce konu, bunun çok ötesinde ve olup biten sonu görünmeyen bir başlangıç olup Sudan'ı ve bazı komşularını hedef alan bölgesel habis bir planın parçasıdır. Yalnız bu plan bölgesel kenetlenmeyi ve Sudan'ın toprak bütünlüğünü bozma operasyonu ile başlamaktadır. Zira büyük hedeflemenin belirli amaçlara hizmet eden ve başka tarafların bölgesel çıkarlarını gerçekleştiren sonuçlar elde etmeye çalıştığı açık. Sudan'da yaşananlar bu ülkeyi onlarca yıl geriye götürmekte ve mutlak şekilde teslim olmayı istemediğimiz kirli planın kurbanı yapmaktadır. Ancak bizler büyük ölçüde netleşen kanıtlar üzerinden bu planı öğrenebiliyoruz. Bu yüzden şu noktaları tespit edebiliriz:

1- Askerî operasyonlar Sudan'ın batısına ve özellikle de Darfur bölgesine yoğunlaşmaktadır. Bu bölgeyi koparma ve bu büyük ülkenin bütünlüğünün parçalanması sonrası üçüncü bir Sudan devleti kurma girişimi karşımızda görünüyor. Şartlar buna müsait ve hatta destek oluyor. Geriye geniş yüzölçümüyle Sudan'ın doğusu kalıyor. Görece nüfus boşluğu başta özellikle de büyük emelleri ve hayalleriyle Abe Ahmed yönetimi gölgesindeki Etiyopya olmak üzere bölgesel güçlerin iştahını kabartıyor. Sudan'ı parçalamaya amaçlı bu girişim, Sudan'ın daha fazla parçalanmasının ve bazı bölge güçlerinin ayak basacak yeri, harekete geçme ve yayılma noktası gördüğü küçük devletçiklere dönüştürmesinin

öncüsü olmaktadır. Bu ülkelerin adını vermek istemiyorum. Herkes Sudan'ın bütünlüğüne ve yerini sağlamlaştırmasına karşı isyancı grupları destekleyen ülkeleri biliyor.

2- Sudan onlarca yıldır ve özellikle Beşir yönetimi gölgesinde yasa dışı güçlerin ve grupların yuvası oldu, bazı taraflar arasında periyodik siyasi entegrasyonun kabulüyle birlikte devlet kurumlarından uzak kaldı. Müslüman Kardeşler hareketini canlandırma girişimleri oldu, sahneyi işgal etmeleri ve büyük bir olayın öncüsü gibi görünen eylemlerde bulunmaları için başka aşırılıkçı unsurlar teşvik edildi. Özellikle de ilgili kurumların çoğu ülkedeki yeni duruma ayak uydurmakta isteklidir. Bu kimseler taraflar arasında yaşanan yıkım ve tahrip operasyonlarını takip ediyorlar. Hâlbuki bu olaylardan derin üzüntü duyulmalı. Çünkü Sudan'ın istikrar yürüyüşü, sivil yönetim eğilimi ve yeni harita boyunca küçük orduların tasfiye süreci başlamıştı.

3- Özgürlüğe olan aşkıyla ve vatanseverlik kıstaslarına bağlılığıyla bilinen Sudan halkı ülkenin başına gelenleri ve millî birliklerinin vurulmasını affedemez veya unutamaz. Sudanlılar, ülkelerinde kara parçası, nehir ve hâkimiyet isteyen emperyalist güçlerle uzun bir çekişme sürecine tepki olarak saygınlıkları hususunda hayli hassas olmalarıyla bilinirler. Bu yüzden Sudan kriziyle baş etmeye çalışan herkes halk tarafından kabul görmeli ve istenmelidir. Sudanlılar olan bitenin aşamalı bir poh-pohlama süreci olduğuna kanaat

getirirse şartlar ve koşullar ne olursa olsun buna olumlu cevap vermeyecektir.

4- Sudan'da yaşananlar Rönesans barajının dördüncü kez doldurulması işleminin üzerini örttü ve uluslararası ve yerel dikkatleri bu dikenli dosyanın sonuçlarından başka yöne çekti. Bu yüzden Mısır ve Sudan, Sudanlıların derinliklerini ve komşularını sarsan, Etiyopyalıların hileleri ve tek yanlı politikaları karşısında Sudan ve Mısır tarafının gücünü boşaltan bu volkanın patlamasında kaybeden taraflardır. Mısır'ın önünde büyük bir stratejik derinlik bulunmaktadır. Bu derinlik Mısır ve Sudan'ın bu dikenli baraj dosyasında donukluk ve küstahlığı sona erdirmek için harcanan çabaları tahrip etmeye çalışan güçlerle mücadele duygularını depolamasına yol açabilir.

5- Sudan'da olan biten, servet çatışması değil, servet etrafındaki bir çatışmadır. Zira altının hikâyesi, madenleri ve bu madenlerden büyük bir kısmına sahip olunması kesinlikle küçümsenemez ve en azından savaş çatışmalarıyla karşılaştırıldığında daha büyük görünüyor. Mısır kendi tarafından olup biteni yakından izlemekte ve sadece doğru olanın kabul edileceğine inanmaktadır. Ayrıca bölgesel ve uluslararası alandaki rolünün kendisine öncelikle Sudan halkı ve sonrasında komşularının çıkarları için hareket özgürlüğü verdiğinin farkında.

Bu acil kodlu satırlar Sudan krizinin, Arap-Afrika devletinin yapılarının dağılması sürecine dönüşmesine yönelik büyük endişeleri somutlaştırmaktadır. İşte o zaman dökülen sütün ardından ağlamanın faydası olmayacaktır.

(Mısır *el-Ehrâm* gazetesi, Mısırlı akademisyen ve yazar, 13 Haziran 2023)

MÜSLÜMANLAR MEDENİYET ODAKLI PUSULALARINI NE ZAMAN KAZANACAK?

Ahmed EL-KADİDİ

Şu günlerde İslâm'la ilgili tartışmalar birçok hadise ile güçlü şekilde tekrar döndü. Sırların Kosova Müslümanlarına tekrar zulmetme tehdidi ve Fransız çocuklarının takıntılı bir Hristiyan tarafından bıçaklanması olayı bu hadiselerden. Allah'tan şahus Müslüman değildi ve bu iğrençliği işlerken "Allahu Ekber!" diye değil, "Sana feda olsun İsa!" şeklinde bağıırıyordu. Benzer şekilde İslâm olgusu etrafında siyaset ve uygarlık olması arasında bir dizi Batılı kitabın yayımlanması ve normalleşme ile ilgili etkinlikler yapıldı.

Mısır'da Müslüman Kardeşler, İhvân'ın 1928'de kurulması, İhvân'ın Genel Mürşid Hidaybi ile Cemal Abdunnasır arasında Kemal Şadi'nin evindeki koordinasyon şûrasında Hür Subayların başarısındaki bitirici rolü ve ardından 1979 yılındaki Humeyni devriminin başarısıyla birlikte medeniyet odaklı İslâm ile siyasal İslâm arasındaki farkla ilgili çok konuşuldu. Ardından Ceza-yir olayları, 1991 yılındaki özgür seçimlerin Ceza-yir ordusu ve sömürgeci istihbarat eliyle iptal edilmesi hadisesi yaşandı. Sonrasında Mısır'da İhvân başarılı oldu, hataları oldu ve kendilerine darbe yapıldı. Tüm bu Arap olaylarına laik eğilimler ile İslâmcı eğilimler arasında açık ideolojik çekişmeler eşlik etti.

Arap ve Müslüman toplumlarının çoğunda diyalog kalktı ve yerini Taliban gibi dinî akımlara veya el-Kaide ve DEAŞ gibi şiddet yanlısı terörist milislere, aynı şiddet silahlarıyla milislerle mücadele

eden baskıcı rejimlere bıraktı. Terörist hareketlerle mücadele için ABD'nin başını çektiği uluslararası bir koalisyon kuruldu, koalisyon güçleri DEAŞ'la mücadelede başarılı oldu, DEAŞ'ın Ocak 2014'ten Haziran 2017 yılına kadar işgal ettiği Musul'u kurtardı. Ardından 'halifeleri' Ebu Bekir el-Bağdadi'ye suikast yapıldı.

Burada Arap bilgeleri arasındaki düşünce ehli, bu hoşgörülü gerçek dinin Müslüman toplumları yönlendirme, ilerleyişini sağlama, kazanımlarını koruma, izzet, onur ve saygınlık taleplerini somutlaştırma noktasındaki rolünü, inanç değerleri ile siyasal kazanımlar arasında hayati ve zaruri birlikte yaşamı sorguluyor. Kutsal metinlerin zahirini okuyan, içtihat kapılarını kapatan ve aklın nimetini iptal eden bazı hocaların seslerini duymakla yetindiğimiz takdirde bu birlikte yaşam kamuoyuna zor gelir ve sorunların taşıyıcısı görünür. Bu hocalar gerçek İslâm'ı dünyaya şiddetin İslâm'ı diye sunmaktadırlar, Afganistan'da tarihî Buda heykellerinde yaşandığı gibi akıl iptal edildi. Yahut esasında yorumlamaya ve güncellemeye müsait metnin formatı içinde had cezaları uygulandı veya kadını ezen bir İslâm ortaya konuldu. Hâlbuki kadını erkeğin tam ortağı konumuna yüksekte, bağımsız para edinme, tam çalışma, siyasal yöneticilik, kültürel yaratıcılık ve eğitim etkisiyle kadını destekleyen dindir İslâm.

Bu olaylar, Trump'ın 2016 yılından seçilmesinden itibaren Yüz-yılın Antlaşması adıyla halkın

Muhammed Abduh

haklarını tasfiye etmek istediği Filistin trajedisinin alevlenmesi karşısında İslâm dünyasının yaşadığı medeniyet tıkanıklığı arka planı üzerine yaşandı. Bugün 2023'te Biden yönetiminde aşırı İsrail saği hâlâ İran'a karşı uyarısını yaptıkları kapsamlı bir savaş tehdidinde bulunuyorlar, petrol ihraç etmesi engelleniyor, uranyum zenginleştirmesini düşürmesi, balistik füze üretimini bırakması isteniyor. Hatta Araplara, işgalci İsrail yerine İran'ın düşman olduğu yönünde yeni bir teori dayatılıyor.

Bu büyük krizler (Ukrayna savaşı, Kosova savaşı tehdidi, Sudan iç savaşının alevlenmesi) üzerinden bu Arap Müslüman tablosunun özellikleri ümmeti vuran uygarlık döngüsü hâlidir, zaten dünya da dengesini kaybetmek üzeredir. Yahut daha doğru ifade ile bir şey yapmaktan acizdir ve İslâm ümmeti ile küresel kamuoyunun geniş kesimleri arasındaki derin yanlış anlama iklimine tepkiyle yetinmektedir.

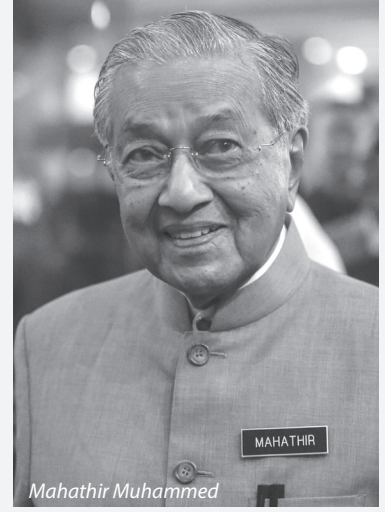
Kanaatimce bizlerden bugün bu tarihî kavşakta medeniyet odaklı İslâm ile siyasal İslâm arasında gördüğümüz büyük farkı açıklamamız istenmektedir. Zira medeniyet, fakihlerimizin dünya siyaseti ve dinin bekçiliği biçiminde

Aliya İzzetbegović

Recep Tayyip Erdoğan

Mahathir Muhammed

tanımlanan siyasetten daha kapsamlı, geniş ve derindir. Dünya işlerini yanlış değerlendirsek ve dinin temellerini yanlış tasnif edersek bu iki mesaj istikamet bulmaz. Siyaset, dini öğretilerin şeriatın cahilce okumasına indirgenir hâle geldi. Bu cahil okuma, çağın değiştiği, nesillerin birbirini takip ettiği, değerlerin küreselleştiği, güç dengesinin Müslüman olmayanlara kaydığı ve gerçek savaşın ekonomik, savunma ve kültürel tüm boyutlarıyla güç kazanma savaşı olduğunu unutmaktadır.

İslâm'ın ümmeti, gerçek anlamda bir refah, güç ve bağımsızlık yani üretim alanına girmeyi talep etmektedir. Aksi takdirde bizler diğer milletlere gıda, giyim, ulaşım ve sağlık alanlarında bağımlı kalırız. Aynı zamanda güvenliğimiz, hayatlarımızı korumak ve ruhlarımızın bakımı alanlarında başkalarına bağımlı hâle geliriz. Seslerimiz başka türlü çığlık atarak yükselse bile...

Ben Filistin Nekbe'sinden ve 1967 yenilgisinden başlayarak iç savaşlar ve mezhep çatışmalarına kadar bize zarar veren hataların Arap elitlerin -halklarımız sömürge imparatorluklarından yarı bağımsızlık elde ettikleri vakit yaptıkları hatalar olduğunu dü-

şünüyorum. Çünkü bu elitlerin eski sömürgeciyle ekonomik, kültürel ve dilsel ve davranışsal bağımlılığı sürdü, bu durum da kendilerini sömürge sistemi içinde eritti. Bu değişiklikten (yani başkası içinde erimekten) Batı karşısında eksiklik ve aşağılanma belirtileri ortaya çıktı. İbn Haldun'un da dediği gibi hayatımızın birçok alanında mağluplar olarak galip olanı taklit ettik. Bu nedenle meşru enerjiyi ve gerekli gururu kaybettik. Oysa Reşid Rıza, Tahtavi, Hayreddin Paşa, Ahmed bin Ebu ez-Ziyyaf, Cemaladdin Afgani, Muhammed Abdul, Abdurrahman el-Kevâkibi, Abdulaziz es-Seâlibi ve Malik bin Nebi gibi reformist öncülerin Batı'yla diyalog kurarken önemsedikleri bir sermayeydi bu enerji ve gurur.

Bu öncü isimler İslâm'ın büyüklüğünden yola çıkarak Batı'yla ezilme, aşağılanma, boyun eğme ve yenilgi perspektifinden değil, gurur, güven, özgünlük, eşitlik ve güçlü konumlarından hareketle diyalog kuruyorlar ve kendi halklarını ıslah etmeye çalışıyorlardı. Siyasal İslâmcılar vasfıyla değil medeniyet odaklı İslâmcılar olarak dünyayı, uluslararası ilişkileri ve zeki bir katılımla yeniden doğuş stratejisini anlamaya

çalıştılar. O dönemdeki dünya düzeninin açıklarını yakaladılar, Kur'an'ın lafzi ve mistik yorumlarının labirentlerine düşmediler. Öncü reformistlerin öncü mesajlarından biri de Tunus şehrinin 19. yüzyılın üçüncü çeyreğinde valisi olan reformist General Hüseyin'in ABD Başkan'ına gönderdiği mesajdı. Mesajda vali, kendisinden kölelerin özgürleştirilmesini istemiş ve İslâm'ın Âdemoğlunu nasıl onurlandırdığını ve yeryüzünde halife kıldığını vurgulamıştı.

Tarih devrimden devlete dönüşmeyi bilen adamlar tarafından yazıldı. Bu siyasal İslâm'dan medeniyet odaklı İslâm'a geçiştir. Türkiye'de Recep Tayyip Erdoğan'ın, Bosna Hersek'te merhum Aliya İzzetbegović'in ve Malezya'da Mahathir Muhammed'in başardığı kutlu dönüşümdür. Katar liderliğinin dünya kupası öncesinde ve sonrasında kimlikle gurur duymakla birlikte İslâm ile özgürlükler arasında birlikte yaşamı güçlendirdiği kanıtlanmıştır. Maalesef Arapların ekseriyeti bunu henüz gerçekleştirememişlerdir.

(Katar gazetesi eş-Şark, الشرق Tunuslu siyasetçi ve akademisyen, 16 Haziran 2023)

BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ'NİN YEMEN'İ BÖLME ÇABALARI

Fatıma EL-CEBURİ

Hepimiz Yemen'in Suudi Arabistan açısından stratejik ve jeopolitik önemini biliyoruz. Bu önem Riyad'ı kendisine sahada hatırı sayılır bir yarar sağlamak-sızın milyarlarca dolara mal olan ve yıllardır süren bir savaş açmaya sevk etmişti. Suudi Arabistan sonunda Yemen'deki çözümün siyasi kanallar üzerinden olabileceği sonucuna vardı. Bu yüzden İran'la uzlaşmaya ve antlaşmaya yöneldi. Hiç kuşkusuz Yemen bu antlaşmanın önemli bir parçası oldu veya daha doğru ifade ile antlaşmanın başında yer aldı.

YEMEN HALK CUMHURİYETİ Mİ YOKSA GÜNEY YEMEN Mİ?

Suudi- İran adımı Yemen'deki şartlara doğrudan ve hızlı şekilde yansıdı. Şöyle ki üst düzey Suudi heyeti Sana'yı ziyaret etti ve bazı Husi cemaati liderleriyle bir araya geldi. Husilerle doğrudan görüşme, araçlar olmadan doğru şekilde karşılıklı fikir alışverişine katkıda bulundu. Keza Yemenlilerin savaşın sorunlarına çözüm bulabilecekleri ve örneğin yedi yıldan fazladır süren savaşın ezdiği sağlık ve eğitim sektörlerini onarabilecekleri uzun vadeli bir ateşkesin onaylanmasına destek oldu.

Aslında Yemen konusunda gerek Suudi Arabistan ile İran gerekse de Suudiler ile Husiler arasında yapılan tüm ikili antlaşmalar Yemenlilerin birbirleriyle antlaş-tıkları siyasi çözüm düşüncesini güçlendirdi. Ancak bu denklemin Yemen konusunda aktif bölgesel aktörlerin önemli zorluklarıyla karşı karşıya olduğu anlaşılıyor.

Yemenliler 1990 yılında kuzey ile güney arasında gerçekleşen birleşmenin yıldönümünü 22 Mayıs'ta kutladılar. İşte şim-

di bu birlikleri, Birleşik Arap Emirlikleri'nin (BAE) bir kez daha bölünmeyi dayatma amaçlı çabaları ve sorunlarıyla mücadele ediyor. Hikâye BAE'li karar organlarına yakın akademisyen Abdulhalık Abdullah'ın Güney Yemen devletine verilmesi gereken ismi, "Arap Güney" mi yoksa "Hadravevt Birleşik Arap Devleti" mi olacağını sorgulayan bir twitter mesajı atmasıyla başlamadı. Aksine hikâye Suudi Arabistan ile BAE arasında Yemen'in güneyi konusundaki bölünmenin işaretlerinin ortaya çıktığı 2017 yılında başladı. Şöyle ki Suudi Arabistan Abdu Rabbuh Mansur Hadi'yi destekledi, BAE ise Güney Geçiş Konseyi'ni ve yönetimini destekledi, unsurlarını askerî bakımdan eğitti ve mali açıdan destekledi.

TARAFSIZ VE NESNEL BİR DEĞERLENDİRME

BAE'nin Körfez ülkelerinin içişlerine müdahale etmekte istikrarlı bir çıkarı olduğu görünüyor. Antlaşmazlıklara veya müdahalelere vurgu yaparak kendisine önemli rol bulmaya çalışıyor. BAE, Suudi Arabistan'la çıkarların kesişmesini görmezlikten geliyor, bir yandan Yemen'de antlaşmazlığı güçlendirme eğiliminde, diğer yandan bölgede Suudi Arabistan'ın rolünü bitirmeye çalışıyor. Ayrıca Katar'la antlaşmazlıklara yoğunlaşıyor. Şu ana kadar Katar'a yönelik ablukanın başarısız kalmasına ve ablukayı yapan ülkelerin geri adım atmasına rağmen BAE hâlâ bu ablukanın bazı tezahürlerine bağlılığını sürdürüyor ve antlaşmazlıklara vurgu yapıyor.

İki yıldır İhvan kapısı üzerinden Kuveyt'e müdahale girişimlerinin işaretleri belirdi. Şöyle ki BAE

devletine bağlı medya organları tarafından bu kampanya başlatıldı. İhvan'ın liderlik ve yönetimin gereksinimleriyle başa çıkmadaki başarısızlıklarından bahseden BAE orijinli bir kitabın yayınının engellenmesi olayı büyütüldü. Bu çabalar resmî düzeye taşındı ve BAE Kuveyt devletinden İhvan'a kısıtlama getirmesini istedi, Katar'ı Kuveyt'teki İhvan'ın arkasında durmakla suçladı. Kuveyt'in resmi yanıtı, hiç kimsenin kendi içişlerine veya politikalarına müdahale etmesine izin verilmeyeceği, tüm partilerin, siyasi ve dinî teşekküllerin Kuveyt yasalarına göre faaliyet özgürlüklerinin bulunduğu şeklinde oldu.

Yemen'de ise Suudi Arabistan ile BAE arasındaki anlaşmazlık derindir ve Yemen'in geleceğine yönelik hedefler ve vizyon etrafındaki anlaşmazlık kategorisine girmektedir. Suudi Arabistan kendisine yakın sınırlarda ve zayıf olduğu bölgesinde birleşik bir Yemen'i muhafaza etmeye çalışırken BAE sonuna kadar bölünme projesine sürüklemeye çalışıyor. Bu proje kendisine Aden Körfezi girişindeki Sokatra ve Babül-Mendeb boğazında bulunan Meyyun gibi stratejik adaları ele geçirmesine imkân sağlamaktadır. Bu kontrol ayrıca BAE'ye siyasi ve iktisadi coğrafyada önemli rol oynayan stratejik su boğazlarını denetleme ve kontrol altına alma imkânı sağlamaktadır.

Neticede Sudan'ın bölünmesi örneği, zaten birleşmiş ülkelere parçalama operasyonlarının başarısız olduğunun canlı örneğidir. Dolayısıyla Yemen'de bölünmeye yönelik direniş Suudi Arabistan'ın çabalarıyla sınırlı kalmamalı. Bu konu aslında tüm renkleriyle Yemenlileri ilgilendirmektedir. Uzun ve kısa vadeli millî çıkarlarını belirleyecek olan kendileri.

(arabi21.com , Iraklı yazar, 7 Haziran 2023)

İSRAİL'İN SUUDİ ARABİSTAN'LA NORMALLEŞME "HIRSI"

Ahmed Cemil AZM

İsrailliler uzun zamandır Filistin sorunu çözülmeden Suudi Arabistan'la normalleşebilecekleri yönünde veriler yayıyorlar. ABD Dışişleri Bakanı Anthony Blinken geçen hafta Suudi Arabistan'ı ziyareti sırasında Washington'un normalleşme konusunu desteklediğini vurgulamıştı. ABD, yargı ve yerleşimlerle ilgili yasaları değiştirme politikaları sebebiyle mevcut İsrail hükümetini eleştirmesine rağmen İsrail'e "normalleşme çağrısı" hediye etmekten geri durmuyor.

Tecrübeli Amerikalı yazar Thomas Friedman *New York Times*'taki son makalesinde, olan bitene ilişkin önemli bilgiler veriyor. Friedman gazetesinin Beyrut ve Kudüs'teki eski muhabiriydi ve dünyada önde gelen yazarlar arasındadır. Friedman geçmişte Suudi Arabistan'ın 2002'de ilan ettiği Arap Barış İnisiyatifini tahmin etmesi gibi şahsi olarak bir dizi gazetecilik başarısı ortaya koymuştu. Bu inisiyatifi, dönemin Suudi Veliahdı Abdullah bin Abdulaziz Al Suud'la yaptığı röportajdan sonra Arap ülkeleri benimsemiş ve adı da Arap Barış İnisiyatifi olmuştu. Friedman inisiyatifi ilan edilmeden önce yayımlamıştı. İnisiyatifin özeti ise 1967'de işgal edilen topraklar üzerinde egemen bir Filistin devleti kurulmasına karşın İsrail'le normalleşme teklifi sunulması şeklindeydi.

Friedman son makalesinde İsraililer, Suudi Arabistan ve Katar'a yaptığı yeni ziyaretinin sonuçlarını yazdı. Çıkardığı en önemli sonuç; normalleşme konusunun bilfiil tartışıldığı yönündeydi ancak kendisi, İsrail'in Suudi Arabistan'a ABD'den almak istediği gelişmiş silahları elde et-

mesine destek olursa Riyad'ın Filistinliler için hiçbir ödün talep etmeksizin İsrail'le normalleşebileceği yönünde İsraililerin kendisine söylediklerine "inanmıyorum" diyor. Suudi yetkililerle görüşmelerinden Suudilerin Filistinlilere ödünler verilmeksizin İsrail'le normalleşme kararı vermedikleri sonucunu çıkardığını belirtiyor.

Friedman İsrail'e yakın bir isimdir ve destekçisidir ancak İsrail'deki hâkim köktenci hükümeti desteklemeyenlerden biridir. Makalesinde ABD Başkanı Joe Biden'a İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu'yu Beyaz Saray'a çağırmasını ve hiç takılmadan Batı Şeria'yı "işgal etmeyi" düşünüp düşünmediğini ve müzakereler yoluyla buranın nihai statüsünü çözmeye hazır olup olmadığını sormasını öneriyor.

İsrail lehindeki çabası bağlamında Friedman, İsrail'le karşılıksız normalleşmeyi, İsrail'in bir Yahudi ve demokratik devlet kalması üzerindeki "muazzam etki" diye görüyor. Zira Filistin sorunu çözülmeksizin Suudi Arabistan'la ilişkilerin normalleşmesi, "Netanyahu'nun koalisyon hükümetinin iktidardaki yerini yıllarca garantilemesine" götürülecektir ve bu durum "İsrail'i Apartheidin geleceğine hapsedebilir." Hatta bazı İsrail yandaşları dahi Filistin sorunu çözülmeden İsrail'le normalleşmenin hem bölge hem İsrail üzerinde olumsuz etkileri olacağına inanıyor.

Ashında barış antlaşmalarına eşlik eden ekonomide refah, barış ve iyileştirme vaatlerinin hepsinin yalan olduğu kanıtlanmıştır. Filistinliler İsraililer tarafından boğulacak derecede kuşatma altındadır. Yaşananlar tedricen

müzakereci siyaset tezlerinin hiçbirine inanmayan yeni bir Filistin neslinin yetişmesine yol açmaktadır. Devlet ve yönetim inşası projesine dair tüm söylenenler İsraililer tarafından iç edilmiştir. Sina sınırında ve Mısır'da son Mısırlı polisin İsrail askerlerine yönelik eylemi gölgesinde sınır bölgelerinde hayat kötüleşti, uyuşturucu kaçakçılığı ve suç faaliyetleri arttı. Ürdün ve FKÖ ile barış antlaşmaları hiçbir gerçekçi kalkınma projesini hayata geçirmedi. Hatta Ürdün ile Filistin arasındaki tarım mahsullerinin ve diğer malların özgürce ihracatının İsrail pazarı için yasaklanması gibi konular hâlâ siyasetten uzak görünüyor.

Friedman'ın ilavelerinden ve mevcut İsrail gerçekliğinden anlaşılıyor ki Suudi Arabistan ve başka ülkelerde benimsenen modernleşme ve çağdaşlaşma çabaları dahi İsrail'in aşırılık, ırkçılık ve köktencilik eğilimine zıt bir yönde yol almaktadır. Friedman'ın da dediği gibi İsrail'de hâlihazırda hükümet İngilizce, matematik ve bilimlere yasaklayan dinî okullarını bir bütün olarak yüksek eğitimden daha fazla öncelemektedir.

İsrail'in ABD ve politikalarının kapısı olduğu söylemi doğru olmayan bir söylemdir. Belli başlı Arap ülkeleri stratejik çıkarlara sahip ülkeler hâline geldiler. Başka ülkelerle ve hatta İran'la dahi ekonomik, endüstriyel ve hatta askerî antlaşma seçenekleri içine girdiler, bölgesel ittifaklarını yönetme güçlerine sahipler. Bu durum İsrail'in artık pek bir şey sunmadığı anlamına geliyor ve hatta Filistin sorununa çözüm olmaksızın sahnedeki varlığı gerici saldırgan eğilimlere destek olmaktadır.

(Ürdün *el-Ghad* gazetesi, **الفد**
13 Haziran 2023)

Arap dünyası mediasından derleyerek ORTADOĞU'dan sayfasını hazırlayan ve tercüme eden Halil Çelik.

İKTİDARDAN BEKLENTİLER: BUNDAN SONRA BİRAZ DA İNSANİ DÜNYAMIZA YÖNELELİM

— MUSTAFA AYDIN —

Seçimler yapıldı, mevcut iktidar, tartışmaya imkân vermeyecek şekilde yerini korudu ve sağlamlaştırdı. Bir misyon taşıması gereken ama böylesi bir derdi olmayan partiler dökülüp indiler. Tabii tartışmaların konusu da değişti; iktidar ve muhalefet seçim ortamındakinden daha farklı noktalardan tartışılmaya başlandı. Küçük partiler bir bakıma şoka girdiler ve sustular. Ana muhalefet partisinin ne olacağı bu tartışmaların merkezinde bulunuyor. Yenilgi üstüne yenilgi yaşayan ama istifa etmeyen başkan bir olağanüstü kongre ile uzaklaştırılmak isteniyor. Yenilginin ortağı olan ve bunu hiç de üzerine almayan bazı partililer sadece kendilerine bir alan açabilmek için hiçbir siyasal analize dayanmayan değişimcilik edebiyatına koyuldular.

İşin gereği kurultaylar düzenlenecek ve muhtemelen yeni bir Kılıçdaroğlu partinin başına geçecek ama CHP, helalleşmek gibi içeriksiz bir demagojinin ötesinde toplumla barışmadığı sürece hiçbir değişiklik olmayacaktır. CHP ise bunu asla yapamayacaktır, çünkü bu kendini inkâr etmek anlamına gelecektir. CHP'yi tercih eden kitlenin önemli bir kısmı bu partiyi tarihteki misyonu nedeniyle tercih etmektedir. Sıfırdan yeni bir inşa düşündüğünde ise bu yüzde 25'lik sabit kitleyi bulamaz. Esasen CHP ileri gelenlerinin böylesi radikal yenilenmeyi sağlayacak bir kapasiteleri yoktur. Onun için (varsın CHP diye bir örneklik partimiz olsun) benim tavsiyem hiçbir değişime başvurmadan, herhangi bir sonuçsuz işle de uğraşmadan

varlıklarını öylece sürdürmeye odaklanmalıdırlar. CHP ileri gelenleri bu partinin varlığını sürdürebilmek için partinin içinde yer almayan güven duyabilecekleri siyaset sosyologlarına bir analiz yaptırmalıdırlar. Yoksa ciddi hiçbir sonuç sağlamayacak, seçim ortamlarının tali etkeleriyle uğraşmaktan kendilerini kurtaramazlar. Bu son deneyimden sonra sağ kanat partilerle bir ortaklık kurmaları da kolay olmayacak, iktidara gelmekten de Erdoğan'dan sonra da başkanlıktan uzak kalacaklardır.

Yeni tartışmanın bir diğer konusu tabii ki AK Parti ve iktidarıdır. Cumhur İttifakı'nın baş ortağı AK Parti yüzde 35'in üzerinde bir oy alarak diğer ortaklarla birlikte Meclis'te ciddi bir çoğunluğa ulaştı. Dikkatler başkanlığını yenileyen Erdoğan'a çevrildi. Nasıl bir kabine kuracak, hükûmette kimler yer alacak, iktidar neyi, nasıl ve kimlerle yapacak, içsel ve dışsal hangi paradigmaları göz önünde bulunduracak ve tabii buna bağlı olarak, neleri yaparsa doğru, neyi yaparsa yanlış sayılacak vb. Tabii bu sorulara iktidarın, muhalefetin ve bunlar adına söz söyleyen hemen herkesin, içinde buldukları şartlar, sahip oldukları paradigmalardan açısında verebilecekleri farklı cevapları vardır. Aslında bu konularda iktidar da sanıldığı kadar serbestçe düşünme imkânına sahip değildir. Bazı sorunları incelemek, bazılarını ertelemek hatta bazı kuralları görmezlikten gelmek gibi yerine göre olumsuz denebilecek seçeneklerle karşı karşıyadır.

Sözelimi düşük faiz politikası, döviz karşısında Türk parasını koruma çabası, Erdoğan başkanlığındaki iktidarın sabitesi denebilecek ilkelerindedir. Ama muhtemeldir ki enflasyon ve benzeri ekonomik sorunları çözmekle görevlendirilen Maliye Bakanı, Merkez Bankası Başkanı ve benzeri bazı üst yetkililer, bunlarla da oynayabilme şartı üzerine görevi kabul etmiş olmalıdırlar. Hükümetin enflasyonu düşürme talebi bunu zorunlu kılmış olabilir.

Bir yanlış anlamaya meydan vermemek için bir noktayı açığa kavuşturmam gerekir: Ekonomiyi yönetmek ve mesela örneğimizdeki enflasyonu düşürmek için faiz ve para kuru ile oynamak elbette gerekebilir. İçinde yaşadığımız dünyada ekonominin yarım düzineyi geçmeyen bu etkenlerine dokunmadan enflasyonu düşürme şansımız yoktur. Sahtekârlığı örtmek üzere başına bir "serbest" getirilmiş (ki serbestlik, piyasanın

lanarak imha edilmiş bir tarihi utanca sahibiz. Bunları bizden böyle istediği için yaptık. İşaret etmek istediğimiz nokta bu şartların devam ettirilme ihtimalidir.

İKTİDARIN ÖNCELEDİKLERİ

Bilindiği üzere yeni hükümet iki konuyu öne alarak işe başlamıştır: Bunlardan birisi terörle mücadelenin kararlı bir biçimde sürdürülmesi;

Yeni hükümet iki konuyu öne alarak işe başlamıştır: Bunlardan birisi terörle mücadelenin kararlı bir biçimde sürdürülmesi; ikincisi ve belki de daha öncelikli görüneni, pahalılığın giderilmesi, toplumsal refahın artırılmasıdır. Birincisi devletin, ikincisi toplumun talebi imiş gibi görünüyorsa da sonuçta ikisi de iktidarın önüne dikilmiş barikatlardır.

etiketinde değil, tabiatında vardır) liberalizm ile tanımlanmış bir küresel yapay piyasada yapabileceğiniz şeyler sınırlıdır. Benim burada asıl dikkat çekmek istediğim nokta, bu düzenlemelerin öncelikle kimin işine yaradığı veya en azından bize nasıl daha az zararlı olabileceğidir. Vakıa uzun bir zamandır görev, çıkar, ego vb. gibi farklı şartlar gereği ile olsa bile Amerika'nın yanında yer alan bazı İslâmcı yazarlarımız, küresel ekonomi ve siyasete entegre olmamız gerektiğini, mevcut hükümetin en önemli yanlışının akıntının tersine kürek çektiğini yaza gelmişlerdir.

Hâlbuki Cumhuriyet'in başından ve özellikle de 1950'lerden beri küresel ekonomiye uyduk; bir bakıma ekonomimizi onlar belirlediler. Sözüm ona bizim kendimizce bir şey yapmamamız için yardım ettiler, IMF gibi kurumlardan borç aldık ama bunları hiçbir ciddi yatırımda kullanmadan bir şekilde geriye ödedik. Ne yol ne köprü ne uçak ne gemi, toplumun sınai girişimlerini bile yok ettik, araba ve uçak fabrikaları bomba-

ikincisi ve belki de daha öncelikli görüneni, pahalılığın giderilmesi, toplumsal refahın artırılmasıdır. Birincisi devletin, ikincisi toplumun talebi imiş gibi görünüyorsa da sonuçta ikisi de iktidarın önüne dikilmiş barikatlardır. Şüphesiz terörle mücadele gününbirlik bir sorun değil, ülkemiz için yarım yüzyıldır süren tabir caizse demirbaş bir sorundur. ABD başkanlığında uluslararası bir lobinin taşeronluğunda sürdürülen terör olayının en önemli işlevi ülkemizin başını kaldırmasının önüne geçmek, maddi ve manevi potansiyel gücünü burada harcatmaktır. Eğer Türkiye terör sorununu çözebilirse enerjisini geleceği için harcayacak ve önüne geçilemez bir ülke konumuna yükselecektir. Terörün güneyimizde ısrarla sürdürülmesinin ve kalıcı kılınmasında ısrarın sebebi de budur. Onun için bu mücadele yeni stratejiler belirleyerek sürdürülmek zorundadır.

İkincisini anlamakta zorlanmıyoruz, toplumun talebi bu pahalılığın durdurulmasıdır. Bu, ülke-

İktidarın ekonomik, teknik konuların yanında ilgilenmesi gerekli alan toplumun geleceği ile ilgili sosyal alanlardır. İstikbali demek olan tarihsel misyonunun açığa çıkmasına gayret etmektir. Bu icraat, sırf Erdoğan'ın değil, aynı zamanda toplumun bizzat kendi iktidarı içindir.

nin yaşadığı deprem, korona salgını sonrasında bütün bir dünyanın içinde bulunduğu zorunlu şartlar ne olursa olsun çözümünde mazeret kabul etmeyen bir sorundur. Çok kısa olmasa bile belli bir zaman aralığında ne yapıp edip çözülmesi beklenir. Erdoğan bu çerçevede bazı kurumsal atamalar gerçekleştirdi. Maliye Bakanı, Merkez Bankası Başkanı, bazı denetleme kurulları başkanlıklarında değişiklikler yaptı ve herkes bir biçimde görevine başladı.

Dikkat çekicidir ki makul gözüken pek çok şeye bile muhalif bir gözle bakan kesim, atamalardan memnun ve bunların liyakatlerinden söz ediyorlar. Bahsedilen erdemlilikleri küresel ekonomideki başarılarına dayandırılınca da bana kuşku duymak düşüyor. Yanlış anlaşılmasın ben ne Maliye Bakanı Mehmet Şimşek ve ne de Merkez Bankası Başkanı Hafize Gaye Erkan hakkında peşinen olumsuz bir kanaate sahip değilim. Hatta enflasyonu düşürmek için düşündükleri anlaşılabilir para kuru ve faiz üzerinde oynamalarını da mutlak bir olumsuzluk görmüyorum. Bunların ülkenin geleceğinde olumlu veya olumsuz sonuçların ötesinde küresel iktidarın işine yarayıp yaramadığına bakmak gerektiğini düşünüyorum ki bunu zaman gösterecektir. Şüphemi besleyen önemli nedenlerdinin birisi *mandacı aydının memnuniyetidir*.

Erdoğan'ın bu şüpheme açıklama getiren beyanı oldu. Erdoğan, "Bazı çevreler, düşük kur ve düşük faiz üzerinden oluşturduğumuz ve sürdürme geldiğimiz ekonomi politikamızı terk ettiğimizi söylüyorlar. Bu doğru değildir; enflasyonu düşürmenin yolları aranmaktadır. Bu çerçevede bazı girişimler gerçekleştirilmektedir. Beklenmeyen sonuçların doğduğunu görürsek bu yeni ekonomik politikadan da vaz geçeriz." Bizim iktidardan beklentimiz ekonomik unsurlardan

herhangi birisinin şöyle veya böyle kullanılması değildir, ülkemizin bağımsızlığı, tarihsel misyonunun önüne engel çıkarmamasıdır. İktidar küresel ve onun uzantısı yerel hegemoniye pabuç bırakmamalı, kendini var kılan misyonu titizlikle temsil etmelidir. Arkasındaki sağduyulu oy potansiyeli ancak böyle sürdürülebilir. Yani hizmet de bir biçimde bu temel unsura yönelik olmalıdır.

HİZMET VE YÖNETİM

Toplumların bir iktidardan beklentileri genelde, refahı sağlayacak *piyasa kontrolü, sosyal güvenlik, siyasal güvenlik* (vatan savunması), *sağlık, eğitim, değerlerin korunması* (dinî-millî, ahlaki), *toplumun gelecek ve istikrarı*, maddelerinde toplanabilir. Seçilmiş bir iktidar bu konuları ele almak ve toplumun onaylayabileceği çözümler üretebilmek durumundadır. Bu yarım düzinede formülleştiğimiz sorunlar kısaca iki temel noktada toplanabilir: *Refah ve beka*. Genelde bunlardan ekonomi, sosyal güvenlik, sağlık, refah; değerler sistemi (din ve ahlak), aile, eğitim toplumun bekası sorunları grubuna girer. Gerçi bunlar arasında bir geçiş yok değildir. Mesela yol köprü gibi alt yapı işleri; gemi, uçak, tank gibi savunma sanayii alanları sadece ekonomik değil, aynı zamanda toplumun geleceği ile ilgili yatırımlardır.

CHP'nin ileri gelenleri birincisine hizmet, ikincisine yönetim adı vermektedirler. Burada hizmetten koparılmış yönetim, bir anlamı olsun olmasın, ekstra bir siyaset üretmek anlamında kullanılmaktadır. Esasen Cumhuriyet'in başlarında toplumca onaylanmasa da CHP damgasını taşıyan sistem çeyrek yüzyıl bir tür siyaset üretmiştir ki hâlâ aynı yerde durmakta, birinci kategorideki hizmet kategorisindeki işler bir garnitür olarak kullanılmaktadır. Cumhuriyet tarihi boyunca hizmeti sağ kanat partiler yapı gelmiştir. Onların asıl işi millete hizmet etmektir, yönetmek, siyaset üretmek değildir. Esasen siyasetin öznesi millet değil halktır. CHP bağlamında millete hizmet etmek, onu yönetilemez hâle getirmek demektir.

Burada bir toplumsal gerçeğin altını çizmek gerekir. Cumhuriyeti'n başından beri devletin resmî partisi CHP'ye göre toplum, halk ve millet diye ikiye ayrılır. CHP halkçıdır, bilindiği üzere

bizzat devletin ilkeleri kabul edilen 6 oktan birisi halkçılıktır. Bu tercih rastgele yapılmış bir iş değildir. Bunun arka planında milletin tarihsel misyona bağlı oluşuna karşılık, halkın kozmopolitizmine dayanması yatmaktadır. Bu ayırım Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde sosyal hayatın değişik yerlerinde kendini göstermişti. Seçkin yerler halka ait sayılıyor, millet onların bulunmadığı yerlere girebiliyordu. Vakıa Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde (mesela) bazı gazetelerde "Millet plajları doldurdu, halka yer kalmadı!" gibi manşetlerle sıklıkla karşılanabiliirdi. Bu tür gerçekler CHP'nin genetiğinde hâlâ devam etmektedir, söz konusu zihniyeti paylaşan birileri mesela 'cahil' diye nitelenen milletin oy hakkını hazmedememektedir. CHP'nin başını çektiği Millet İttifakı eğer bir ironi sayılmayacaksa, mecbur kaldığı için kendini millet gören partilere karşı bir taktik olabilir.

Sosyolojiye göre halk, aralarında inançsal etiksel bağ bulunmayan, çoğu kere siyasallık üzerine kurulu, kozmopolit bir insan topluluğudur. Millet ise Weber'in de dediği gibi bir ırktan (ve halktan) farklı olarak aralarında inanç bağı bulunan insan birliktelikleridir. Hatta ulusun yapay birliktelik ilkelerinden farklı olarak (İslâm'da Millet-i İbrahim örneğinde olduğu gibi) din kökenlidir. Bu arada bir gerçeğin altını çizmek gerekir. AK Parti iktidarı verdiği hizmetlerde toplumda bir halk ve millet (CHP ve dışı kitle) ayırımı yapmamaktadır. Yerine göre millet de öncelenmektedir ama bu iş, CHP'li bakışa göre olmaması gerekli bir iş hatta bir usulsüzlük ve hatta yolsuzluktur.

Bu çerçevede mesela hizmet için yapılan ödemeler birilerine aktarılan ranttır; çünkü hizmet gereksiz, dolayısıyla ödenen para da bir yolsuzluktur. Bu evsafa iktidar yanlılarının olduğunda şüphe yoktur. Falanın yakını filan yere atanmış vb. Ehilse, daha ehil birisinin hakkını gasp durumunda değilse, bana göre bunda hiçbir sorun yoktur. Eleştiri bir gerekçeye dayanırsa elbette kabulümüzdür ama hiçbir delile dayanmadan edilen laf bir iftira olabilir. Sıradan gözlemlerimde çoğu kere yolsuzluk edebiyatı yapanların yolsuz olduğu söylenenlerden daha ahlaklı olmadıklarını gördüm.

TOPLUMUN İKTİDARDAN BEKLENTİLERİ

Şimdi asıl sorumuz olan iktidardan beklentileri bu ön bilgiler ışığında biraz daha açabiliriz. Tabii ki bir iktidar öncelikle toplumun refahı için vardır. Geçim standartlarını yükseltmek, toplumu rahatlatmak birinci görevidir. Bu bağlamda mesela ne yapıp edip enflasyonu düşürmek, bu işin başında gelmektedir. Burada toplumda pek çok insanın anlamada zorlandığı paradoksal bir çelişki vardır. Bu söz konusu refah sağlayıcılık, çoğu zaman toplumsal değerleri muhafaza etmekle çelişebilir ki bu, toplumda sıkça yaşadığımız gerçeklerden birisidir. Refah düzeyini yükselttiğinizde ahlaki düşüklüklerin yaşanması olağan dışı bir iş değildir.

Sosyolojiye göre sağlıklı toplum orta tabakası gelişmiş toplumdur. Çünkü orta tabakanın gelişmişliği, kaçınılmaz şekilde alt ve üst tabakaların daralması ve toplumsal çatışma ortamlarının oluşmaması anlamına gelir. Ne var ki İbn Haldun'dan beri orta sınıfı güçlü toplumların ahlak seviyesinin düşüklüğü de bilinen gerçektir. Bu işi dengelemek pek de kolay olmayan bir siyaset işidir. Kaldı ki bu ince dengiyi kurmada vatandaşa da iş düşer; tabir caizse, madem hükûmetsin ahlakımızı da idare et, bizi ahlaklı kıl, deme lüksü yoktur. Hükûmet ahlaklı olmakla değil, ortamını hazırlamakla yükümlüdür. Bir başka deyişle sorumluluk hükûmetlere ait değil, kişilere aittir.

İktidar işin kendini ilgilendiren maddi boyutuyla tüm eksiklerine rağmen fiilen yoğun bir biçimde ilgilenmektedir. Seçimin ertesi günü, acilen hükûmet oluşturmaya, akabinde de toplumun geneli için enflasyonu düşürme, maaşlı ve ücretli (işçi-memur) kesiminin gelir düzeyini

yükseltme işlerine başlamıştır. Bu konuları bir sonucu bağlayacağında da şüphemiz yoktur. Korona salgını gibi küresel, yüzyılın felaketi gibi bir deprem faciasının sonunda izlediği ve en az zararlar karşılığında girişimler bunun delilidir. Bu aşamadaki eleştirenler, sorunların çözümlüvermesinden rahatsızlık duyanlardır. Sınai girişimlerdeki gelişmelere sevinemeyenler de bunlardır. Hâlbuki bu gelişmeler, sadece yüreği toplumla çarpan vatandaşlarımız nezdinde değil, bütün dünyanın gıpta ile izlediği gelişmelerdir. Sözün kısası iktidardan birincil beklenenler başarı ile yürümektedir.

Burada üzerinde durulması gerekli önemli konulardan birisi de ilk bakışta ikincil görünen bazı sorunlardır. Biz bu alana yukarıda, tarihsel misyonu ifadesiyle bağımsız bir toplumsal varoluş, istikrar ve beka sorunu adı vermiş bu alanın yoğunlaşmış kurumsal alanlarını ise aile, din ve ahlaki değerler, eğitim, tarih bilinci kategorisinde toplamıştık. Başka bir ifadeyle fiziksel alanda hayli başarı göstermiş bu iktidarın bu ikinci alana daha bir yoğun olarak eğilmesi gerekmektedir. Şüphesiz bu alanlarda yapılan işler bir uçak, gemi, köprü, otoyol gibi hemen görünür hizmetler değildir, tabir caizse daha derinlerde kalan kalıcı hizmetlerdir. Toplum nezdinde bir hayli sağlam duran iktidar popülizmden kaçınmalı, bu tür görünmeyen hizmetlere yönelmeli, gerektiğinde getirilerinden yararlanabilmek için bunları anlatmanın bir yolunu da bulabilmelidir. Unutulmamalıdır ki iktidarların, yaptıkları hizmetlerin sonucunu oy olarak almaları en doğal haklarıdır. İstismar, sağlıklı bir siyaset mantığına sahip olmayan hizmete de aklı ermeyen kişilerin bir demagojisidir. Unutulmamalıdır ki toplum bu gerçeği anlamakta zorlanmaz ve yapılanı görmezlikten gelmez.

İKTİDARIN İLGİLENMESİ GEREKLİ SOSYAL ALANLAR

İktidarın ekonomik ve teknik konuların yanında ilgilenmesi gerekli alan toplumun geleceği ile ilgili *sosyal alanlar*dır. İstikbali demek olan tarihsel misyonunun açığa çıkmasına gayret etmektir. Bu icraat, sırf Erdoğan'ın değil, aynı zamanda toplumun bizzat kendi iktidarı içindir. Daha önce de belirttiğimiz üzere üzerinde durulması gereken işler insan fıtratıyla ilişki-

lendirilmesi gereken eğitim, aile, din, (ulusal ve küresel) değerlerdir. Gerçi iktidar, sık sık ailenin altını çizmektedir. Tabii yegâne sorun tek aile değildir, bu hedef genişletilmelidir. Mesela muhalif veya muvafık pek çok aydının sözünü ettiği hukuksuzluk demagojisinin yerini adalet almalıdır.

Şüphesiz hukuk önemsiz değildir ama adalet esastır, adaletten koparılmış hukukçuluk vurgusu bir tür putperestliktir. Mutlak pozitif hukukta usul asılın yerine sıklıkla ikame edilebilmektedir. Bugün tutuklu bulunanların bir kısmının tutukluluğunun usule aykırılık taşıdığı söylenebilir. Buna göre de mesela Osman Kavala haksız yere yatıyordur. Ümmeti (toplumu kıran) Selahattin Demirtaş ve Osman Kavala gibi topyekûn toplumun hakkına tecavüz eden şahısların kişisel hukukunu önceleyip ezberlerini tekrarlayıp duran İslâmcı yazarlarımıza İslâm'daki *adl*, *kıst* ve *mizan* kavramaları üzerinde birazcık olsun akletmelerini (düşünmelerini) tavsiye ederim. İktidarın işi demagojiye pirim vermeden adaletin gözlenmesi ve gözetilmesidir. İktidar eğer bu alana eğilmez, birinci düzeyde kalırsa kendini misyonsuz bırakır ki akıbet bitiş olur.

Tabii ki adalet de yegâne konu değildir. Aile ve hukukun (*adaletin*) yanında daha başka önemli konular da vardır. Mesela bunlardan birisi, bir türlü *eğitilemeyen eğitim*dir. Eğitimimiz maalesef millet değil, kozmopolit insan topluluğu demek olan bir halk üretmektedir. Bu durum eğitim sisteminin resmî amacı kabul edilen "milli eğitim" nitelemesine bile aykırıdır. Elbette eğitimden, özellikle davranış bakımından, tornadan çıkmışçasına bir insan topluluğu beklenmemelidir. Bu, insan tabiatına aykırıdır. Ancak birlikte yaşayan bir insan topluluğu, asgari inanış ve düşüncülerde ortak çizgilere sahip bir grup dinamiğine sahip olmalıdır. Mevcut devlet bütçesinden en büyük payı alan eğitimimiz, genelde maalesef beklenen sonucu vermemektedir. Bir eğitim toplum geneli için olumlu olan şeylere sevinip, olumsuz şeylerden üzüntü duyan bir vatandaş tipi üretmemişse bu eğitim başarılı sayılmaz.

Ülkenin gaz veya petrol çıkarmasına üzülen, ülke savunmasında kullanacağı araç ve gereçleri imal edebilen bir silah sanayiine sahip olmasına nefretle bakan insan kesimlerinin

zebil varlığı eğitimde başarısızlığımızın en somut belgesidir. Zekâsı fazlaca gelişmiş ama aklı körelmiş, sabırsız ve şükürsüz, ne elde ederse etsin tatmin olmayan geniş bir insan kesimi teşekkül etmiştir. Bu eğitim sistemiyle yetiştirdiğimiz insanlar ciddi bir toplumsal sorun alanı oluşturmaktadır.

Çocuklarımıza yurt dışında eğitim aldırıp çoğu kere birer kültür ajanı hâline getirmek, sağlıklı bir kültür politikası olamaz. Tabi yurt dışında eğitim aldırarak mutlaka yanlış bir şey değildir. Yanlış olan dışarıda eğitim almış her kişinin donanımlı, güvenilir bir insan olacağı inancıdır. Özellikle devletin üst noktalarında görev yapan kişiler bir tür uluslararası esperantolara dâhil olmamalıdır, çünkü bunun arkasındaki kültür bir sömürge kültürüdür ve buna uyum, ülkesini manda ülkesi görmeyi getirir.

Osmanlı'nın modern zamanlardaki en kapasiteli devlet adamı Ahmet Cevdet Paşa, çağının yaygın modasına uyup Fransızca öğrenmemiştir. Çünkü sokakta, içinde bulunduğu toplumla sağlıklı bir bağ kuramayan, bildiği Fransızcadan başka bir marifeti olmayan ve rahatlıkla kullanılabilecek bir yığın yerli Frankofon vardı. Yeri gelmişken belirtiyim, bu ülke için bir şans olan Erdoğan'ın önemli bir yönü dışarıda eğitim görmemiş olması ve küresel hegemoniye katılmamasıdır. Unutulmamalıdır ki bir devlet adamının küresel dili bilmemesi küresel düzeni bilmemesi anlamına gelmez. O dili bilenler onun emrinde ve kendisi daha üstten bakabilme şansına sahiptir. Bırakın dil işiyle akademisyenler uğraşsın.

Bu dönemin eksen konusunun eğitim olması gerektiği söylenebilir. Modern dönemlerde bir resmî biçimlendirme anlamına gelen eğitimin, insan fıtratına uygun insani donanımların ortaya çıkarılması anlamına gelen terbiyeye dönüştürmek için çalışılmalıdır. Terbiye Rabani bir iştir, yaratılıştaki insani donanımın açığa çıkarılması, hayat bulması demektir. Hz. Peygamber, "Rabbim beri terbiye etti, ne güzel etti!" buyurmaktadır. Allah, Resûlü'nü eğitmedi, terbiye etti. Modern teamüle göre başlangıçta ilan edilen eğitim amaçları bile tamamıyla formeldir, dolayısıyla içeriksiz ilkeleriyle bir dünya vatandaşı üretmeyi hedeflediği bile söylenebilir.

AK Parti, genel projesini zaman zaman gözden geçirmelidir. Toplumun teveccühü ve oyu her hâlükârda çantada keklik görülmemelidir. Parti bu konuda ciddi bir başlangıç yapmış ve bazı önemli sonuçlar da alınmıştır. Ama istikbalini elde etmek için, ülkenin önünde uzun bir yol vardır. İktidar, icraatlarını artık devam eden teknolojiden sosyal alana kaydırabilmelidir.

Millî eğitim ile ilgili yasanın başlangıç ilkelerinde amaç şöyle belirtilmektedir: "Türk Milletinin bütün fertlerini, Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek; ..." (Millî Eğitim Temel Kanunu, madde: 1).

Bu genellemeleri özel ve mutlak bir ilke kabul eden bir eğitimin yapabileceği değişiklikler de şekille oynamaktan ibarettir. Farklı olması gerektiğini düşündüğümüz bu iktidar döneminde de uzun bir süredir bakan olarak kim gelirse gelsin yaptığı iş içeriğe hiçbir müdahalede bulunmaksızın, devam mecburiyetini kaldırmak, sınıfta kalmayı sonlandırmak, sınav şeklini değiştirmek vb. gibi şekillerle oynamakla sınırlı kalmıştır. En radikal karar 28 Şubat Darbesi'nin gölgesinde yapılan yasal düzenlemedir. Eğitim sistemi, toplumsal hiçbir talep göz önünde bulundurulmadan zorunlu ve kesintisiz 12 yıla çıkarılmış, tabir caizse tekrarlarla zaman öldüren, iş dünyamızda yer alamayan bir nesil yetiştirilmekte, bir başka deyişle her yıl ortalama 5 milyon genç aylak hâle getirilmektedir.

GENEL BİR DEĞERLENDİRME

Sonuçta seçim sonrası ortam ve iktidardan beklentiler çerçevesinde söylediklerimizin bir

değerlendirmesini yapmak gerekirse şu noktaların altı çizilebilir: Seçimlerin en önemli sonuçlarından birisi şüphesiz partiler düzenindeki değişme olacaktır. Şimdilik acil bir değişim problemiyle karşı karşıya değil ise de iktidarı temsil eden AK Parti için bir sorun yok değildir. Yükseltme gereğine rağmen başlangıçlardaki yüzde 35'lik oyunda duruyor. Çeyrek yüzyıllık gelişmeyi de göz önünde bulunduran yoğun hizmetlerin ötesinde başkaca bir şeyler yapmak zorundadır. Yeni oluşumlar bu ihtiyacı daha erkene alıp acil hâle getirebilir. Hemen pek çok yorumcu bir mağlubiyet yaşayan CHP'de olabilecek değişiklikler üzerine yoğunlaşmış bulunmaktadır. Başkan değişikliği de dâhil bu gelişmeler Türk siyasal hayatında köklü bir dönüşüme yol açmaz. Çünkü kemikleşmiş yüzde 25'lik bir oy ile CHP hep vardır ve iktidara gelmeden de bir misyonu temsil etmektedir. Partilerin varlığı ve özellikle sürekliliği için önemli olan toplum (veya ana kesitleri) nezdinde bir misyona sahip olmasıdır.

Tarihsel misyonu üstlenen AK Parti içerideki toplumun ve İslâm dünyasının halklarının manevi desteğine sahiptir. Şüphesiz bu önemsiz değil ciddi bir dayanaktır. Ne var ki bu hâliyle tarihsel misyon, sonuna kadar hiç kimsenin tekelinde değildir. AK Parti, genel projesini zaman zaman gözden geçirmelidir. Toplumun teveccühü ve oyu her hâlükârda çantada keklik görülmemelidir. Parti bu konuda ciddi bir başlangıç yapmış ve bazı önemli sonuçlar da alınmıştır. Ama istikbalini elde etmek için, ülkenin önünde uzun bir yol vardır. İktidar, icraatlarını artık devam eden teknolojiden sosyal alana kaydırabilmelidir. İşin gerçeği kısa vadede, söz konusu ettiğimiz misyonu yüklenerek AK Parti'nin yerini alabilecek bir yeni parti ufukta gözüküyor. Dünden bugüne partiden ayrılanları dinlediğimde benim üzerinde durduğum anlamda bir düşüncelerinin ve kaygılarının olmadığını gördüm. Onun için de tabir caizse yüz tanesi bir araya gelip yeni bir parti oluşturduklarında bu ihtiyacı karşılayacak bir görüş, dirayet ve ikna gücünde olamayacaklarını düşünüyorum.

Şimdilik bu toplumsal ihtiyacı, çevresindeki insanların seviyesi ve kalitesi ne olursa olsun, Erdoğan karşılamaya çalışmaktadır. Ancak Türkiye'de toplumun bekasını düşünen kesim yalnızca AK Parti kitlesi değildir. Ülke çapın-

da bu oran yüzde 60'ı aşmaktadır. Bir kültür kodu olarak bu kapsamlı bir *toplumsal hafıza* olgusudur. Bu bağlamda toplumsal hafıza açılım sürecindedir. Arkası gelecektir, bu işe gençler daha bir önem vereceklerdir. Uydurulan kurgusal gençlik kuşak kategorileri, birilerinin toplumdan soyutlanmış oy potansiyeli değildir ki geçtiğimiz seçimler de bunu göstermiştir.

Fiziksel çerçevede yapılanlar salt ekonomik göstergelere indirgenemezler. Bunların da sırf ekonomik olmanın ötesinde bir anlamları vardır. Mesela bir iktidarın gemi, uçak, tank vb. yapması yalın bir ekonomi göstergesi olmadığı gibi sınırlarının ötesinde bir şeyler yapmaya çalışmak da yalnız güncel bir dış siyaset değil, tarihsel bir işittir. Bunlara karşı çıkmak birileri adına, sırf tarihsele değil, toplumun güncel misyonuna bile karşı çıkmak demektir. Toplum geneli bu konuda duyarlıdır, iktidar görevini yerine getirebildiği sürece de pekişerek devam edecektir. Unutulmamalıdır ki Osmanlı, güç zafıyla bu görevini yerine getiremez hâle geldiği zaman bitti.

Toplumumuzun bu konuda duyarlı olan Erdoğan'ın bir dönemine daha ihtiyacı vardı. Bu sağlandı ve son bir kez daha Cumhurbaşkanı seçildi. Toplumsal çatışma değil ama bu duyarlılık bağlamında toplumumuzun ayrışmaya ihtiyacı vardır. Birilerinin toplum kutuplaşması söylemi sonuna kadar doğru değildir. Tarihsel misyon açılımı belki paradoks gibi gözüküyor ama bu zorunlu bir ayrışmayı gerektirecektir. Kaldı ki bu iş her hâliyle Erdoğan'a da bağlı değildir, ondan sonra da yeni temsilcileri, yürütücüleri ve desteleyenleriyle devam edecektir.

İktidar CHP ile kendisini karşılaştırmamalıdır. Bunlar ayrı kulvarların partileridir. CHP hiçbir hizmet yapmadan ve hatta onaylamadan bir kuruluş döneminin siyasal örgütü olarak siyaseten hâlâ iktidardadır. AK Parti bir tarihsel misyon partisidir, CHP ise etkileri hâlâ devam eden bir tarihsel partidir. Toplum nezdinde olumlu bulunmayan misyonu gereğince millettten onay alarak iktidar olamamaktadır. Devlet başkanlığını geniş katılımlı bir gidişimle bir "Başkanlık Konseyi" hâlinde almak istedi ama belirttiğimiz nedenlerden dolayı başarılı olamadı. Bundan sonra da devlet başkanı çıkarma şansı gözükmemektedir.

14-28 MAYIS 2023 CUMHURBAŞKANLIĞI VE MİLLETVEKİLLİĞİ SEÇİMLERİNDE KUŞAKLAR ARASI FAY HATTINDA GENÇLİK

— BURHANETTİN CAN —

“Çocuklarınızı gelecek zamana göre yetiştirin.
Çünkü o anı yaşayacaklardır.” Hz. Ali

14-28 Mayıs seçimlerinde ilk kez sandığa giden 5 milyon civarında bir genç kesimi de içeren yaklaşık 15 milyon genç seçmen oy kullanmıştır. Dolayısıyla seçimin kaderini belirlemede bu genç seçmenin tavrı çok önemli olmuştur. İttifaklar, bu genç seçmenin oyunu kazanabilmek ve birbirlerinin yaptıkları propagandaları etkisizleştirmek için çok ciddi gayret göstermişlerdir. Geçen yazıda 14-28 Mayıs seçimleri, *dört temel dinamikten* (iç dinamikler, bölgesel dinamikler, küresel dinamikler, ilahî irade) sadece iç dinamikler göz önüne alınarak genel bir değerlendirilme yapılmıştı. Burada seçimin gençlik boyutu merkeze alınarak ittifakların yaptığı seçim kampanyalarında kullandıkları dil/üslup ile kampanyanın muhtevası ve vaatler boyutları dikkate alınarak bir analiz yapılacaktır. Toplumun, gönüllü kuruluşların, siyasetin ve devletin alması gereken derslere dikkat çekilecektir.

SEÇİM KAMPANYALARINDA KULLANILAN DİL VE GENÇLİK

Her geçen gün, siyasetin dilinde *sosyal pozitif geribesleme* (olumsuzlukların olumsuzlukları besleyip büyütmesi) meydana gelmekte ve gittikçe kötüleşip/çirkinleşip yaygınlaşmaktadır. Birbirine hakaret etmek, ağza alınmayacak sözler sarf etmek siyasetin bir gereği olarak görülmektedir. Türkiye’deki bu siyasi dil, anayasa değişikliği dolayısıyla yapılan referandumdan bu yana, toplumun doğal dili hâline gelmeye başlamış ve *siyasi mücadele, bölücü,*

parçalayıcı, kamplaştırıcı, gerilim artırıcı bir hüviyete bürünmüştür. Bu siyasi dil, normalleşip TBMM’nin sıradan toplantılarında bile kullanılan bir dile dönüşmüştür. Oysa böyle bir dil sonuç bölümünde verilen tasnifte yer alan Y ve Z kuşaklarının hoşuna gitmemektedir. Dolayısıyla kullanılan sert, hakaret içeren siyasi bir dil kuşaklar arası fay hattını tetiklemekte, ifsat edicilerin, kadife darbecilerin amaçlarına hizmet etmektedir. Bu gerçeğin göz önüne alınması gerekmektedir. Ayrıca böyle bir dil genç seçmenler arasında, özellikle Z kuşağında, yapılan siyasi tercihlerde anında değişiklik meydana getirebilmektedir.

Sahada yaptığımız nitel gözlemlere ve yapılan nicel anketlere göre Cumhurbaşkanı adayları Muharrem İnce ve Sinan Oğan’ın en ciddi destekçileri yeni nesil, ilk kez oy kullanacak gençlerdi. Özellikle İnce’nin sokakta gençlerle birlikte yaptığı danslar onların İnce’ye ilgilerini ve desteklerini artırmıştı. Yapılan anketlere göre oy oranı bir dönem %6’lara kadar çıkmıştı. Ancak cumhurbaşkanı adayı İnce’nin BaBaLa TV-YouTube canlı yayınında, Oğuzhan Uğur’un “Mevzular Açık Mikrofon” programında, kendisine sorulan bir soruya “Bu konuyu açacağınızı biliyordum zaten, madara olun diye erken yaptım.” şeklinde bir cevap verince gençler tarafından protesto edilmiş, bazı seyirciler İnce’den sözünü geri alıp özür dilemesini istemiş ve bir kısım genç de salonu terk etmişti. Gençlerin

Memleket Partisi Genel Başkanı Muharrem İnce

İnce'yi, "Partisinden iki milletvekilinin meclis çalışmalarının yüzde 96'sına katılmadıklarını" söyleyerek eleştirmeleri üzerine, "Partilerin, genel başkan yardımcılarının devam mecburiyeti yoktur. Dolayısıyla senin o bilgilerin sahtedir. Otur yerine, bilgin doğru değil... Sıfır verdim." şeklinde daha sert bir dil kullanarak cevap vermiştir. İnce, sorusunu 'beğenmediği' bir başka seyirciyi 'FETÖ'yle ilişkili olmakla' suçlamıştır. İnce'nin bu tavırları karşısında bir kadın seyirci, "Biz zaten bize böyle davranılmasından bıktık. Bugün böyleyseniz yarın iktidara geldiğinizde nasıl olacaksınız?" şeklinde bir soru sorarak İnce'yi protesto etmiştir.¹ Salonunda gerilimin yükselmesi üzerine izleyicilerin bir kısmı salonu terk etmiştir. O toplantı İnce'nin kaderini belirlemiş, anketlerde sürekli oy kaybettiği gözlenmiştir. Yakın çevremizde olup İnce'ye rey vereceğini bize söyleyen bazı gençler, o toplantıdan sonra Kılıçdaroğlu'na oy vereceklerini açıkça söylemişlerdir. Bu değişkenlik, yeni neslin dil konusundaki tavrının önemli bir göstergesiydi. İnce'ye "Biz zaten bize böyle davranılmasından bıktık." ifadesini kullanan genç dolaylı olarak Cumhurbaşkanı Erdoğan'a atıfta bulunmakta ve onu eleştirmektedir.

Gerçekte Erdoğan'ın tüm seçim stratejileri gerilim üzerine inşa edilmişti. Kullandığı dil çok sert, ağır ve suçlayıcı idi. Erdoğan, başta

1 <https://serbestiyet.com/secim2023/gencler-BaBaLa-tv-yayininda-sertlesen-inceye-tepki-gosterdi-bize-21-yildir-davranildigi-gibi-davraniyorunuz-125036/>

Millet İttifakı mensupları olmak üzere Cumhuriyet İttifakı'nı eleştiren herkesi ağır bir şekilde eleştirmekte, yerine göre bunlara "sürtük", "alçak", "hain", "iş birlikçi", "müsvedde" gibi nitelermelerde bulunarak hakaret etmekteydi.

"Tarihimize 'Gezi Olayları' adıyla bir ihanet, bir utanç, bir vandallık vesikası olarak geçen hadiselerin 9. yılındayız. ...Dolmabahçe Camii'nin içinde bu eşkıyalar, bu teröristler caminin içini bira şişeleriyle pisletmişti. Bunlar böyle. Bunlar çürük, bunlar sürtük." "Bu siyasetçi kılıklı provokatörler terbiyesizliklerinin hesabını verecektir. Bu ne densizlik, edepsizliktir." "Köprü yapmakla, baraj yapmakla, havalimanı yapmakla bu iş çözülmez; soğan, patates kaç lira sen onu söyle' diyor. Bunu söyleyen adam profesör. Barajın yok, havalimanın yok, TOGG'un yok. Bu adam Prof. Müsvedde bu. Senin profesörlüğünden ne gelir?" "Ev hanımlarımızı, kendi gelirlerine kavuşturmak için primlerinin üçte birini buradan karşılayarak emekli olabilmelerini sağlayacağız ama bay bay Kemal ne yapacak? O da Londra'nın meşhur tefecilerinden 300 milyar dolar getirecekmiş. Hani Ziya Paşa'nın güzel bir sözü var, 'Eşek ölür kalır semeri, insan ölür kalır eseri.' Bay bay Kemal böyle atmakla filan olmuyor. Esrar, eroin kaçakçılarında para getireceksin." "Her seçim öncesinde gaz buluyorlar' iftirası atan karakter fukaralarını üzüyoruz. 'Ortada gaz maz yok' diye dolanan o kifayetsiz muhterisleri üzüyoruz. Milletimizin sevinci, gururu, heyecanı ve zaferleri karşısında kâbus gören mankurtları üzüyoruz. ...Her işe çamur atan bay bay Kemal ve masa arkadaşlarını üzüyoruz." "Ülkemize gelen yatırımcıları en aşağılık şekilde tehdit eden de yine Kılıçdaroğlu. Neden biliyor musunuz çünkü bu zat yalancı. Çünkü bu zat omurgasız. Çünkü bu zat bir proje. Çünkü bu zat bir aparat. Bu zatın partisinin başına kaset komplosuyla geçirildiği günden beri Türkiye'nin millî çıkarlarına karşı sinsi bir savaş vermek dışında bir iş yaptığını gördünüz mü?"²

2 <https://halktv.com.tr/gundem/erdogan-gezi-eylemcilerine-bunu-da-dedi-surtuk-678895html>
<https://www.turktime.com/haber/cumhurbaskani-erdogan-dan-tepki-musvedde-bu-adam-erdogan-secim-vaatlerini-siraladi/646339>
<https://www.trhaber.com/gundem/cumhurbaskani-erdogan-dan-genclere-cagri-evlilige-karsi-h101059.html>
<https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/145795/cumhurbaskani-erdogan->

Cumhur İttifakı'nda yer alan Demokratik Sol Parti (DSP) Genel Başkanı Önder Aksakal'ın, Malatya'daki temel atma töreninde yaptığı konuşmada Cumhur İttifakı'nın karşısında olan herkesi "kâfir" diye niteleyip suçlaması çok yanlışti. Yapılan iş tam bir dini istismar ve iftiradır. Aynı zamanda ahlaki bir sorundur: "Bu seçim bütün Türkiye'miz için, asil Türk milleti için çok önemli bir yol kavşağıdır. Geçmiş dönemlerdeki seçimler gibi bir sağ-sol seçimi değil, vatan-millet seçimidir. Onun için buradayım." "Onun için önümüzdeki 14 Mayıs'ta inşallah vatanımızı küffara teslim etmeyeceğiz."³

Erdoğan'ın yol boyu yaptığı bu ağır, suçlayıcı, hakaret edici konuşmalar, gençlik üzerinde son derece olumsuz etki meydana getirmekteydi. Yeni kuşak bu dilden çok rahatsız olduğu için Kemal Kılıçdaroğlu'na, Muharrem İnce'ye ve Sinan Oğan'a yönelmekteydi. Cumhur İttifakı kurmayları muhtemelen yaptıkları saha çalışmalarında bu olguyu tespit ettiklerinden Erdoğan'ın bu sert dilini ve muhtevasını yol boyu değiştirmişlerdir. Erdoğan gençlere dönük yaptığı konuşmalarda çok nazik bir dil kullanmaya başlamıştır. Böyle bir değişime TEKNOFEST etkinliklerindeki gençlik tablosunun etkili olduğu kanaatindeyim.

TEKNOFEST HAVACILIK, UZAY VE TEKNOLOJİ FESTİVALİ

TEKNOFEST, merkezinde T3 Vakfı, Baykar ve bakanlıkların bulunduğu bir yapı tarafından organize edilmektedir. Bilim merkezleri kurmaktadır. Teknolojik çalışmaları teşvik etmek ve gençleri teknoloji alanına yönlendirip yeteneklerini ortaya çıkarmak temel amaçlarından biridir. Bu nedenle üniversitelerle iş birliği içerisinde dirler. 2023 yılında 1 milyondan fazla genç yarışmalara başvurmuştur. Gençlerdeki teknolojik yetenekleri, kapasiteleri açığa çıkarmak, ödüllendirmek, teşvik etmek, başarı kazananlara iş bulmak ve iş kurmaya teşvik etmek ana hedefler arasındadır. Bu bağlamda dünyanın bir numaralı havacılık, uzay ve teknoloji festivalidir. İlki 2018 yılında düzenlenmiştir. 5 yıl içerisinde markalaşmış ve hem gençlik hem de toplum tarafından kabullenilmiştir.

karadeniz-dogal-gazi-devreye-alma-toreni-ne-katildi
3 <https://www.birgun.net/haber/aksakal-cumhur-ittifakina-cabuk-uyum-sagladi-muhalefete-kafir-dedi-429153>

Millet İttifakı 14 Mayıs ve 28 Mayıs seçimlerinin merkezine gençleri yerleştirmiş olmasına karşılık yol boyu yaptıkları yanlış söylemlerle, gençlerin hoşuna gitmeyecek çıkışlarla, kendisine destek veren genç bir seçmen kitlesinin bir kısmını karşısına almıştır.

İstanbul'dan sonra da Ankara'da da düzenlenecektir. 2018'den bugüne TEKNOFEST'e başvuran takım sayısı her sene düzenli bir şekilde artmıştır. 2018'de 4 bin 333 başvuru varken 2023 yılındaki festivale 81 il ve 96 ülkeden 333 bin takım ve 1 milyon yarışmacı başvuru yapmıştır. Yarışma kategori sayısı 14'ten 41 ana ve 102 alt kategoriye çıkmıştır. Katılımların bu şekilde artması ödül ve teşviklerindeki meblağın da yükselmesine sebebiyet vermiştir. 2018'de toplam 4 milyon lira ödül ve destek rakamıyla başlayan süreç, 2023 yılında 44 milyon liraya ulaşmıştır.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, İstanbul Atatürk Havalimanı'nda düzenlenen TEKNOFEST 2023'ü, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, eşi Mihriban Aliyeva ve Libya Başbakanı Abdulhamid Dibeybe ziyaret etmişlerdir. Erdoğan, Festivalde bir konuşma yaparak gençlere teşekkür etmiştir.⁴ Millî Muharip Uçak'ın piste çıkması, İMECE uydusunun uzaya gönderilmesi, Gökbe helikopterinin millî motora sahip olması, Altay tankının testler için orduya teslim edilmesi, Hürjet ve ATAK-2'nin uçuşu, özellikle TÜBİTAK gençlik projeleri, gençler üzerinde çok etkili olmuş; iktidar tarafından yapılan bu işler gençler tarafından takdirle karşılanmıştır.

Cumhurbaşkanı Erdoğan TEKNOFEST festivallerindeki gençlerin teknolojiye yönelimini, ilgisini gördükten sonra seçim kampanyasında kullandığı hem dili hem de muhtevayı değiştirmiş; seçime birkaç ay kala hedef kitle olarak genç nesli, 15 milyon genci seçmiş, seçim kam-

4 <https://www.tcclb.gov.tr/haberler/410/146913/-teknofest-kendi-alaninda-bir-markaya-donustu>

14-28 Mayıs seçimlerinin kuşaklar açısından çok iyi bir analizinin yapılması gerekmektedir. Türkiye’de her geçen gün gelişen ve derinleşen bir kuşaklararası fay hattı söz konusudur. Bu görülmeli ve kabullenilmelidir.

panyasında ağırlık merkezine gençliği yerleştirmiştir. Teknolojiye hayranlık duyan Z kuşağı yerine ‘TEKNOFEST nesli’ diye yeni bir tanımlama yapıp seçim kampanyasını ‘TEKNOFEST kuşağı’ üzerine inşa etmiştir: “Bu yılki teknoloji bayramımızı önce İstanbul’da, ardından da inşallah Ankara’da yaşıyoruz. Millî teknoloji hamlemizin somut örneklerinin sergilendiği TEKNOFEST’in ülkemize, milletimize ve siz gençlerimize hayırlı olmasını diliyorum. (...) Biz Türkiye’de bir teknoloji ekosistemi inşa etmek için gerçekten çok çaba harcadık. Gençlerimizin hayallerinin peşinden korkusuzca gidebileceği bir iklimi ülkemizde kurmak için de çok mücadele verdik. İşte bugün, yıllar önce diktiğimiz fidanların kök saldığını, serpildiğini ve meyveye durduğunu görmenin bahtiyarlığı içindeyim. Rabbime TEKNOFEST gençliğinin dalga dalga büyüyen şu coşkusuna şahit olmayı bizlere nasip ettiği için hamd ediyorum. (...) Gümbür gümbür gelen TEKNOFEST gençliği şimdiden ülkemizdeki kimi çevrelerin âdeta kâbusu oldu. (...) Bizim yanımızda TEKNOFEST kuşağı oldukça Allah’ın izniyle bu ülkede müjdelere hiçbir zaman bitmeyecek.”⁵

Erdoğan TEKNOFEST nesline geleceğin Türkiye’sini inşa ve ihya edecek bir nesil olma sorumluluğu yükleyerek öz güvenlerini artırmakta ve onlara özel bir değer verdiğini ortaya koymaya çalışmakta; X kuşağına da geçmişi hatırlatmaktadır: “Gençler, bugün burada sadece Türkiye Yüzyılı’nın mimarları yok. Burada aynı zamanda geleceğin Hezarfen Ahmedî Çelebileri, istikbalin Uluğ Beyleri, Ferganileri, Birunileri, Ali Kuşçuları var. Burada, hayalleri yarım kalan Vecihi Hürkuşlar, Nuri Demirağlar, Nuri Killigiller, Şakir Zümreler var. Burada okuyan, araştıran, ülkesi ve vatani için yüreği çarpan,

5 <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/146913/-teknofest-kendi-alaninda-bir-markaya-donustu->

yarının bilim adamları, mühendisleri, müneververleri, girişimcileri var. (...) Büyük ve güçlü Türkiye’nin altyapısını biz kurduk. Gençlerimize, ‘Ben de yapabilirim.’ öz güvenini biz kazandırdık. Dışa bağımlılığın, montajcılığın, sürekli başkalarına muhtaç yaşamının milletimizin kaderi olmadığını biz gösterdik... İnşallah Türkiye Yüzyılı’nı de sizler inşa edeceksiniz. Dünyanın devler ligine bu ülkeyi sizler taşıyacaksınız. Tam bağımsızlık hayalimizi gerçeğe sizler dönüştüreceksiniz. (...) Burada yarınların uzay yolcularını, mucitlerini, pilotlarını, mühendislerini, fizikçilerini görüyorum. Aziz Sancar’ın izinden giderek, Türkiye’ye yeni Nobeller kazandıracak yeni bilim insanlarını görüyorum. Bugün burada, ülkemizi gönül huzuruyla ellerine teslim edeceğimiz pırlanta gibi bir gençlik görüyorum.”⁶

ERDOĞAN’IN TEKNOFEST NESLİNE VAATLERİ VE SEÇİM KAMPANYASI

Erdoğan, muhtemelen seçim sürecinde yaptırdığı ve fakat yayınlamadığı özet anketlerde gidişatın sıkıntılı olduğunu görünce iki boyutlu bir seçim kampanyası yürütmeye başlamıştır. Birinci boyut bugüne kadar ki hiçbir seçimde olmadığı kadar toplumun her kesimine aşırı vaat; ikinci boyut hiçbir seçimde olmadığı kadar gençliğe önem verme, değer verme ve özel vaatlerde bulunma. Yeni neslin teknolojiye olan ilgisini göz önüne alarak teknoloji merkezli özel vaatlerde bulunulması, seçim sürecini belli bir boyutta etkilemiştir: “Gençleri sevmek demek, onlar için proje geliştirmek, hizmet etmek, gençlerin faydalanacağı eserler inşa etmek demektir. Onların siyasette önünü açmakla, sorumluluk vermekle olur. Biz son 21 yılda hep öyle yaptık. Partimizin 3 dönem kuralını işleterek gençlerimize milletvekili listelerimizde geniş yer verdik. ‘Parlamento’yu çoluk çocukla mı dolduracaksınız?’ diyenlere inat biz gençlerimizin potansiyeline inanıyoruz. Doğru hamle ve adımlarla, doğru kadrolarla Türkiye Yüzyılı’nın inşasını beraberce gerçekleştireceğiz. (...) Somut, gerçekçi, hayata dokunan ve ülkemizi geleceğe hazırlayan, iyi çalışılmış projelerle gençlerimizin karşısına çıkıyoruz. (...) Gençlerimiz için hayata geçirdiğimiz sayısız hizmete, reforma ilave olarak önümüzdeki dönem için yapacakları burada tek

6 <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/146913/-teknofest-kendi-alaninda-bir-markaya-donustu->

tek saydık. Gençlik kartı uygulaması ile kültür ve sanat etkinliklerinden üniversiteli gençlerimizin ücretsiz veya indirimli yararlanmalarını sağlayacağız. Yükseköğretimdeki gençlerimize aylık 10 GB ücretsiz internet erişim imkânıyla bir defaya mahsus olmak üzere cep telefonu ve bilgisayar alımında vergi muafiyeti getireceğiz. Genç girişimcilerimiz için tarım girişimcilik bölgelerini kullanacağız. Genç girişimcilerimize faizsiz kredi desteği sunacağız.⁷

Erdoğan gençlikteki teknolojik sevdayı gördüğünden propagandanın muhtevasının ağırlık merkezine de teknolojik gelişmeleri, savunma sanayisini, enerjiyi, madenleri, Teknolojik Kalkınmayı, sanayileşmeyi, sanayileşmiş ülkelerle rekabeti yerleştirmiştir. Savunma sanayisinde yapılan İHA, SİHA, uçak, helikopter, helikopter gemisi, denizaltı ve TOGG vb. sürekli gündemde tutulmuş, bunlar halkın ziyaretine açılmıştır. Bu sergileme hem genç hem yaşlı kuşakları hem de ilkokul çocuklarını çok etkilemiştir. Bu gerçeği gören Erdoğan, Millet İttifakı'nın bazı söylemlerini propagandasının merkezine alarak eleştirmeye başlamıştır: "Sadece son aylarda yaşadığımız gelişmeleri sizler de gördünüz. ...Kızıllema havalandı, TOGG satışa sunuldu. İşte Kızıllema, hemen karşımızda duruyor. Akıncı burada. TCG Anadolu gemimiz Deniz Kuvvetleri'ne teslim edildi ve TCG Anadolu son haftayı da inşallah İzmir'de geçirecek. (...) Son günlerde yaptıkları skandal açıklamalarla karınlarında büyüttükleri kini ve nefreti ortaya koyuyorlar. Biri çıkıyor, iktidara gelmeleri hâlinde Türkiye'nin savunma

projelerine dokunmaktan bahsediyor. Diğeri çıkıyor, İHA ve SİHA'ların maketten yapıldıklarını iddia ediyor. Bir başkası çıkıyor, 'TCG Anadolu'nun iki bombalık ömrü var.' diyor. Bir diğeri çıkıyor, Türkiye'nin en gözde projelerinin sembol yerini Amerikan şirketlerine peşkeş çekmekten söz ediyor. (...) Savunma sanayisinde tam bağımsız Türkiye hedefini baltalamaya çalışanların bir asır önce İstiklal Harbi'mize karşı çıkan İngiliz ve Amerikan Muhipleri cemiyetlerinden hiçbir farkı yoktur. Kılıçdaroğlu ve yandaşlarının yönetiminde Gazi'nin partisi, Amerikan Muhipleri Cemiyeti'ne dönüşmüştür. (...) Kılıçdaroğlu, millî teknoloji projelerinin sergilendiği TEKNOFEST'e ev sahipliği yapan şu havalimanımızı Amerikalı bir şirkete vermeyi taahhüt etti. Ülkemize, milletimize ve ordu-muza hizmet eden yerli, millî şirketler varken, Amerikan firmalarının reklam ajanslığına soyunmanın adı mandacılıktır."⁸

Erdoğan'ın seçim propagandalarında muhteva olarak öne çektiği diğer bir konu da enerji alanında yapılan çalışmalar ve elde edilen sonuçlardır. Türkiye'nin en ciddi sıkıntılarından biri, enerjide dışa olan bağımlılıktır. Bu bağımlılığı azaltmak amacıyla Karadeniz, Ege ve Akdeniz'de yapılan sondaj çalışmalarının meyvesini vermesi ve Karadeniz'de, Zonguldak Filyos Türkiye Petrolleri Limanı'nda ciddi bir doğal gaz rezervine ulaşıp devreye sokulmasıdır. Gabar petrolü bulunmuştur. Bunlara bağlı olarak halka bedava doğal gaz verileceği vaadi yapılmış ve uygulamaya sokulmuştur: "TUNA-

7 <https://www.haber7.com/guncel/haber/3318722-cumhurbaskani-erdogandan-muhalefete-cok-sert-selcuk-bayraktar-tepkisi>

8 <https://www.tcgb.gov.tr/haberler/410/146913/teknofest-kendi-alaninda-bir-markaya-donustu>

1 kuyusundaki bu sondajın ön verileri bize sahada 320 milyar metreküplük rezerv olduğunu göstermişti. Ardından ilave sondajlarla bu rakam 405 milyar metreküpe yükseldi.” “Yavuz gemimizin de sondaj filomuza katılmasının ardından uluslararası bir değerlendirme şirketine yaptırdığımız üç boyutlu modellemeyle Sakarya sahanızdaki gaz miktarı 652 milyar metreküp olarak tescillendi. Bu arada bir diğer saha olan ÇAYCUMA-1 kuyusunda da 58 milyar metreküp rezerv keşfi yapıldı. Böylece Karadeniz’deki gaz rezervimiz 710 milyar metreküpe ulaştı. Tabii sadece keşifle kalmadık, Ocak 2021’de kara tesisinin inşasına başladık. Aynı yılın temmuz ayında sahadan kuyuya ilk doğal gaz akışının tesislerini tamamladık. (...) Vatandaşlarımızın evlerindeki mutfaklarında ve sıcak su tüketiminde kullandıkları doğal gazı bir yıl süreyle ücretsiz veriyoruz. Aylık ortalama 25 metreküpe denk gelen mutfak ve sıcak su tüketimi için gereken doğal gazın bedeli bir yıl boyunca faturalardan düşürülecektir.”⁹

Erdoğan, sanayileşme, enerjide gerçekleştirilen gelişmelere madencilikteki gelişmeleri katarak seçim kampanyasının muhtevasını gençliğin hoşlanacağı bir alana çekmeyi başarmıştır: “Eskişehir son 5 yılda ürettiği bor cevheriyle ülkemize 2 milyar dolar gelir sağladı. Bu süreçte Eti Maden Eskişehir’e 700 milyon liralık yatırım yaptı. Kırka tesislerinde yıllık 10 ton üretim yapan pilot lityum karbonat tesisini 2020’de hizmete açmıştı. Bu tesiste bor atıklarından üretilen lityum, mühendislerimizin üç yıllık emeğinin ürünüdür. Bandırma’daki tesisle birlikte ülkemizin ihtiyacının yaklaşık yarısını üretebilir hâle getirdik. Artık cep telefonlarında, tabletlerde, dizüstü bilgisayarlarda, bir otomobilin ötesinde yüksek teknoloji ürünü bir akıllı cihaz olan TOGG’da kullanılan lityum bu tesislerde üretiliyor. (...) Açılışını yaptığımız pilot tesis (Beylikova), ilk aşamada yılda 1200 ton cevher işleyerek işe başlayacak. Hemen ardından yıllık üretimi 570 bin tona çıkartacak yeni bir tesis kuracağız. Ayrıca bu yıl içinde Eskişehir’e 501 milyon liralık yatırımla 3 yeni bor işleme tesisi daha kazandıracağız.”¹⁰

9 <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/145795/cumhurbaşkanı-erdogan-karadeniz-dogal-gazi-devreye-alma-toreni-ne-katildi>

10 <https://www.trhaber.com/gundem/erdogan-bay-bay-kemal-bu-yollar-olmasaydi-bu-sogani-nasil->

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın muhalefetin yatırımcıları, müteahhitleri hukuki gerekçe ortaya koymadan tehdit etmesine karşı geliştirdiği bazı eleştiriler, özellikle Kılıçdaroğlu’nun müteahhitlere para vermeme tehdidine ilişkin ortaya koyduğu tavır gençliği olumlu etkilemiştir: “Ülkemize gelen yatırımcıları en aşağılık şekilde tehdit eden de yine Kılıçdaroğlu. Ne diyorlar; biz gelirsek bu işleri alan müteahhitlere ödeme yapmayacağız. Siz ne cinssiniz? Devlette devamlılık esastır. Söke söke bu ülkede hukuk var. Şakır şakır ödemeye mecbursun...”¹¹ Kamuoyunu ikna edecek yasal bir gerekçe ortaya koymadan, müteahhitlere ödeme yapmama yaklaşımı, tehlikeli bir yaklaşım olup devlet sistemi ve hukuk sistemi mantığı ile bağdaşmaz. Bu yaklaşım hak, hukuk, adalet sloganını ilke edinmiş olan Y, Z kuşağı indinde Millet İttifakı’nın itibarını zedelemiştir.

MİLLET İTTİFAKI VE ÜSLUP

Kılıçdaroğlu’nun “helalleşme stratejisi” gençleri etkilemiştir. Çünkü helalleşme stratejisi geçmişteki hataların kabul edilmesi ve bunun için de halktan özür dilenmesidir. Geçmişe dönük her türlü eleştiriye ‘Biz geçmişte hata yaptık, onun için helallik istiyoruz.’ denerek cevap verilmesi, genç kuşakların belli bir kesiminde etkili olmuştur. Helalleşme stratejisinden dolayı kullanılan dil ve üslup oldukça kibardır. Genç kuşaklar (Y, Z kuşakları) sert dilden hoşlanmamaktadır. Cumhuriyet İttifakı’nın ve özellikle Erdoğan’ın sert dili, gençleri olumsuz etkilemiş; buna karşılık Millet İttifakı’nın kullandığı yumuşak dil gençleri olumlu etkilemiştir. Gelecek Partisi yöneticilerinin kullandığı sert ve kırıcı dil, genç seçmenleri ya başka ittifaka itmiş ya da seçime katılmasına mâni olmuştur. Muhtemelen rey vermeye gitmemişlerdir.

Millet İttifakı 14-28 Mayıs seçimlerinin merkezine gençleri yerleştirmiş olmasına karşılık yol boyu yaptıkları yanlış söylemlerle, gençlerin hoşuna gitmeyecek çıkışlarla, kendisine destek veren genç bir seçmen kitlesinin bir kısmını karşısına almıştır.

[tasiyacaktiniz-h100196.html](https://www.tasiyacaktiniz-h100196.html)

11 <https://halktv.com.tr/gundem/erdogan-gezi-eylemcilerine-bunu-da-dedi-surtuk-678895htm>

Gençleri olumsuz etkileyen Millet ittifakındaki heterojen [(CHP, İYİ Parti, SP, DEVA, Gelecek, DP)+HDP/Yeşil Sol Parti] yapının tezatlı konuşmalarıdır. Bu heterojen yapının sahadaki söylemleri bazı tezatların çok öne çıkmasını sağlamıştır. HDP yöneticilerinin sahada Demirtaş, APO ve Kandil’le ilgili söylemleri, özellikle Kandil’deki PKK’lıların açıklamaları Millet İttifakı’na zarar vermiş, gençler indinde itibar kaybına ve oy kaybına sebep olmuştur: “Bizim ittifakımız AKP-MHP faşizminin sonunu getirmelidir.” (Cemil Bayık), “Altılı masaya operasyon çekmek istediler ama altılı masa dağılmadı. Önder Apo’nun fiziki olarak özgür olma vakti gelmiştir.” (Murat Karayılan), “Altılı masaya ilgi oldu, toplumda umut yarattı. AK Parti-MHP ittifakı yıprandıysa, HDP ne yapacak? Bu ittifakı düşürmek için üzerine düşen sorumluluğu yerine getirecek.” (Mustafa Karasu), “Altılı masanın önü açık. Birliklerini güçlendirecekler. Her türlü desteği vereceğiz.” (Duran Kalkan), “Bu seçim hiçbir seçime benzemiyor. Tarihi bir anlamı var. Bu iktidar 14 Mayıs’ta yıkılacak. Seçimler bite-ne kadar askeri eylemlerimize son verme kararı aldık.” (Bese Hozat), “AKP-MHP ittifakı bölge için büyük bir tehlikedir, bu seçimlerde yenilgiye uğratılması çok önemli. Biz seçimleri bu hâle getirene kadar çok emek verdik.” (Helin Ümit), “Artık bu iktidarın devam etmesi mümkün değil. 14 Mayıs seçimleri çok önemli. Amacımız tabii ki siyaset yapmak. Elbette PKK birilerini destekleyecektir.” (Sabri Ok) “Kılıçdaroğlu, desteklenecek bir adaydır. İstedığımız gelişmeyi

yaratmak için bu süreç tarihsel bir fırsattır.” (Remzi Kartal).¹²

Bir seçim sürecinde PKK yöneticilerinin yaptıkları bu açıklamalar, Millet İttifakı’na fayda değil zarar vermiştir. Bu açıklamalar desteklemek amaçlı değildir. Buradaki amacı, zaman ortaya çıkaracaktır. Fakat asıl dikkat çekici olan Millet İttifakı’nın, muhtemelen oy kaybı korkusu ile bu açıklamalara cevap vermemesi ve susmayı tercih etmiş olmasıdır. Bu yaklaşım yeni kuşaklarda milliyetçilik duygularının öne çıkmasına vesile olmuş ve Millet İttifakı’na karşı gençlik kesiminin bir kısmının tavır almasını sağlamıştır. Salt dağdakilerin yaptıkları bu açıklamalardan dolayı Millet İttifakı’na rey vermekten vazgeçen gençler vardır. Bu ve buna benzer açıklamaları Erdoğan çok iyi değerlendirmiş ve Millet İttifakı’nı Kandil’den emir almakla suçlamıştır: “Kandil’den verilen talimatla yola giren bu bay bay Kemal’e ve onun yavrularına destek verilebilir mi?”¹³

12 <https://www.sabah.com.tr/galeri/gundem/kandil-kilicdaroglu-icin-oy-istiyor-can-cekisen-pkk-umidini-7li-koalisyona-bagladi/11> <https://www.sabah.com.tr/gundem/2023/04/17/son-dakika-teroristbasi-kalkan-saklandigi-ininden-seslendi-kandilden-7li-koalisyona-yeni-mesaj-temel-gundemleri-yapsinlar?paging=5> <https://www.sabah.com.tr/gundem/2023/04/17/hdplipervin-buldan-acik-acik-soyleyecegiz-diyerek-tarih-verdi-kandilin-adayina-ozel-ilan>

13 <https://halktv.com.tr/makale/yuzde-50ye-hakaret-731443>

Cumhur İttifakı'nın Millet İttifakı'nı "FETÖ'cü, PKK'lı, Kandil'ci, LGBT'ci, hain, iş birlikçi, ajan ve darbeci" olarak suçlamasına karşılık, Millet İttifakı'nın açık seçik "Biz FETÖ'cü, PKK'lı, Kandil'ci, LGBT'ci, hain, iş birlikçi, ajan ve darbeci değiliz!" dememesi, bir tavır koyamaması, genel olarak milleti, özel olarak da milliyetçi kesimi daha özel olarak da gençliğin belli bir kesimini rahatsız etmiştir. İlginç olan Cumhuriyet İttifakı'ndan gayrimemnun olan bir gençlik kesimi, Millet İttifakı'nın bu tavrından dolayı ya yeniden Cumhuriyet İttifakı'na yönelmiş ya da seçime gitmemiştir.

Kılıçdaroğlu Cumhuriyet İttifakı'nın bu söylemindeki çok ciddi bir tehlikeye dikkat çekmekle yetinmiştir: "Son yıllarda ne zaman seçim konuşsak, Saray ne zaman seçimi kaybedeceğini görse Kürtlere toplu bir yaftalama, terörist muamelesi yapma durumu başlıyor. Utanç verici. Gerçekten de utanç verici. Şu anda milyonlarca Kürt'e terörist muamelesi yapılıyor. (...) Her gün milyonlarca lirayı sosyal medya trollerine harcıyorlar. O troller bana hakaret edebilmek adına Kürtlere terörist muamelesi yapıyorlar. İnsanı devlete yabancılaştırıyorlar. Ne için? 3-5 oy için... Bay Kemal'e iftira atacaklar diye milyonlarca insanın haysiyetiyle oynanır mı? Allah aşkına, söyleyin bana. (...) Siz bu yaptıkları propagandaya sakın ama sakın kanmayın. Kardeşlik hukukumuzu unutmayın. Kesinlikle unutmayın. Türk ile Kürt'ü kardeş yapan kader var. Kader bizi bir araya getirdi. Kader bize 'Kardeş olun' dedi. Kader bizi Çanakkale'de, Sakarya'da, Dumlupınar'da koyun koyuna yatırdı. Kardeş sevgisi gibi derin bir sevgi yoktur. Yüzyıllardır beraber kaldık, beraber yaşadık. Hiçbirimiz yolumuza yalnız gitmedik, gidemedik. 3-5 oy için kardeşliğe kimsenin zarar vermesine asla ve asla izin vermeyeceğim. Az kaldı."¹⁴

Millet İttifakı'ndan Ali Babacan, iktidarı uyguladığı ekonomi politikalarından dolayı yönetimi 'cehaletle', 'ehliyet, liyakatsiz' ve 'hırsız' olmakla suçlamıştır, nitelemiştir: "Enflasyon en büyük hırsızlıktır. Merkez Bankası'na gıcır gıcır paraları bastırıyorsunuz, karşılıksız para basıyorsunuz

ve bu paranın değeri düşüyor. İnsanlar önce fakirleşiyor. Daha sonra 'Emekliye, memura şu kadar zam yaptım. Temmuzda asgari ücrete zam yapacağım' diyorsunuz. Sanki enflasyonu uzaylılar getiriyor da Sayın Erdoğan da millete güzellik yapıp maaşları artırıyor. Enflasyonun sebebi sizsiniz. Şu an Türkiye'nin en büyük düşmanı, ülkeyi yönetenlerin içinde buldukları cehalet. En büyük düşman; ülkenin ehliyet-siz, liyakatsiz kadrolarla istişare yapılmadan yönetilmesidir."¹⁵

MİLLET İTTİFAKI VE YERLİ SANAYİ

Millet İttifakı'nın yaptığı en büyük hata, son 20 yılda yerli ve millî sanayide meydana gelen gelişmeleri, elde edilen başarıları görmezlikten gelmek, aşağılamak ve küçümsemek olmuştur. Bu zaafî Cumhuriyet İttifakı yapılan yerli sanayi hamlelerini propagandasının merkezine yerleştirerek çok iyi değerlendirmiştir. Kılıçdaroğlu'nun yerli ve millî sanayiye destekleyip güçlendirme yerine ABD'den şirket getirerek Atatürk Havaalanı'nı da onlara vererek sanayileşme stratejisi açıklamasında kullandığı bazı ifadeler olumlu, bazı ifadeler de olumsuz etki meydana getirmiştir: "Hayatımın en büyük projelerinden birini bugün gençlere açıklayacağım. (...) İçinizi ferahlatacak bir müjde için karşınızdayım. Konu, Atatürk Havalimanı. Atatürk Havalimanı, daha önceki adıyla Yeşilköy Meydanı Türk havacılık tarihinde çok önemli bir yere sahip. Şimdi adını propaganda için kullandıkları insanların yetiştikleri o okulu yok ettiler. Türk havacılığının ve vatanımızın savunmasındaki en temel unsurlardan olan Hava Kuvvetleri'mizin doğduğu ve büyüdüğü yerdir Yeşilköy. (...) Densizler böyle bir yerin pistlerini kırdı. Diğer pistleri de kendileri için özel havalimanı olarak kullanıyorlar. Ne ala memleket değil mi? Halkı kov, kendin için havalimanını gasp et. (...) İktidara geldikten hemen sonra Atatürk Havalimanı'nı havacılık ve uzay çalışmalarının merkezi hâline getireceğiz. ...Bu merkez havacılık ve uzay sanayimizin dinamosu olacak. (...) Peki, bunu kimlerle yapacağız? Merkezin kurulması ve geliştirilmesi için, başarıları dünyaca tanınan Eren Özmen ve Fatih Özmen'le yapacağız. Lütfen gençler gidin Google'a bu isimleri

14 <https://p.dw.com/p/4QDY4>; <https://www.inspiredminds.de/tr/k%C4%B1%C4%B1%C3%A7dar%C4%9Flu-milyonlarca-k%C3%BCrte-ter%C3%B6rist-muamelesi-yap%C4%B1%C4%B1yor/a-65353956>

15 <https://devapartisi.org/parti/e-arsiv/ali-babacan-buyuk-projelere-kaynak-gerekliyor-kaynak-biz-buluruz>

yazın. Ne cevherlerimiz var bu dünyada, görün. (...) Kendileriyle konuştum ve bunu yapmaya davet ettim. Biz kendi mekiklerimizi geliştireceğiz. Bu pistlerde bunu yapacağız. Bir hayalim daha var; Canan Dağdeviren ile Eren Özmen'in birlikte Türkiye için çalışmalarıdır. (...) Uzak meraklıları bilir. Özmen ailesinin yönetimindeki SNC, NASA'nın en önemli projelerinde kritik ürün ve hizmetler geliştirmiş, dünyanın havacılık devi ABD'de milyarlarca dolarlık değere sahip bir şirkettir. Amerikalılar, bizim evlatlarımızdan, bizim beyinlerimizden işte böyle yararlanıyorlar. Kendileriyle konuştum ve bunu yapmaya davet ettim. Biz kendi mekiklerimizi geliştireceğiz. Bu pistlerde bunları yapacağız. (...) Bir hayalim daha var. SNC Şirketi uzayda aynı zamanda habitatlar kuruyor. Bu habitatlarda araştırmalar yapılıyor. Mesela kanser araştırmaları uzayda yürütülüyor. Hayalim, Canan Dağdeviren ile Eren Özmen'in birlikte bu konuda Türkiye için çalışmalarıdır. Canan Dağdeviren ile MIT'de tanıştım ve buluştum. ... Bu şampiyonlar ligi, Türkiye için çalışacak... Bu hamle ile yurtdışına giden beyinleri ülkemizde tutacağımız gibi tersine beyin göçünün kıvılcımını da başlatmış olacağız. (...) İlginç bir bilgi daha vererek bitireyim. SNC'nin geliştirmekte olduğu en kritik ürünlerden olan dream chaser uzay mekiği, 2015'te *Marsh* filminde kullanılmıştı. Türkiye'nin kendi dream chaser'ları da olacak. Bunu da söyleyeyim. Bunlar devlet projesi olacak. Bay Kemal asla bunları parti propagandasına döndürmeyecek..."¹⁶

Sahipleri Türk olan bir şirketi davet etmesindeki amacın sadece bir teknoloji transferi değil aynı zamanda "yurt dışına giden beyinleri ülkemizde tutmak" ve "tersine beyin göçünün kıvılcımını da başlatmak" olduğu şeklinde yaptığı açıklama, gerçekten takdir edilmesi gereken bir yaklaşım şeklidir. Gençlerin önemli bir kısmı Erdoğan'ın yurt dışına göç eden gençlerle ilgili kullandığı aşağılayıcı, hakaret içerici dil-den çok rahatsız olmuşlardır. Millet İttifakı'nın Erdoğan için kullandığı 'güç zehirlenmesi' ifadesi gençleri etkilemiştir. Erdoğan'ın yurt dışına göç etmiş gençleri aşağılamasına karşılık

16 <https://www.veryansintv.com/kilicdaroglu-saat-verdi-bir-mujdem-var/> <https://www.cumhuriyet.com.tr/siyaset/kilicdaroglundan-haluk-bayraktara-ataturk-havalimani-tepkisi-bu-kadar-siyasallasmayin->

Kılıçdaroğlu'nun yurt dışına giden gençleri geri döndürme amaçlı yaptığı propaganda, hem yurt içi hem de yurt dışındaki gençler üzerinde etkili olmuştur.

Yurt dışındaki Türk firmalarını ülkeye özel olarak davet ederken yerli ve millî firmaların yaptıklarına atıfta bulunup onları koruyacağını, onlara da aynı imkânları sunacağını, onları da takdir ettiğini belirtmeliydi. Bunu yapmadığı için yerli firmalar yerine yabancı firmaları tercih etme yaklaşımında bulunduğu kanaati oluşmuştur. Bu da halkta özellikle gençlerde ciddi tepkiye neden olmuştur. Nitekim Erdoğan, bu yanlış yaklaşımı kendi lehine çevirecek ve gençlerin gönlünü kazanacak atılımı anında yapmıştır.¹⁷

Millet İttifakı 14-28 Mayıs seçim kampanyalarında genç kuşakların belli bir kesiminin teknoloji hayranı olduğu olgusunu gerektiği gibi algılayıp değerlendirememiştir. İktidarın TEKNOFEST gösterilerini, savunma sanayisindeki gelişmeleri, doğal gaz ve petrol bulma çalışmalarını öne çekerek gündem oluşturmasını, seçim kampanyasını âdeta bu olgular üzerine inşa etmesini muhalefet gerektiği gibi anlayamamış ve bu kampanyalardaki ana hedef kitlenin genç kuşaklar olduğunu görememiştir. Yaptığı hatanın daha sonra farkına varmış, dilini düzeltmeye çalışmıştır. Fakat iş işten geçmiş, Cumhuriyet İttifakı yapılan hatayı çok iyi değerlendirerek Millet İttifakı'nı sanayileşmenin, kalkınmanın düşmanı ilan etmiştir.

MİLLET İTTİFAKI VE BAYKAR ŞİRKETİ

Millet İttifakı'nın göremediği diğer bir olgu ise Baykar Şirketi'nin başlangıçtan itibaren kendi öz imkânları ile sanayileşme girişimini başlatıp geliştirmiş olması olgusudur. Hep eleştirilerin merkezinde olan şirket, Selçuk Bayraktar Erdoğan'ın damadı olmadan önce vardı ve de etkinliğini göstermeye başlamıştı. Selçuk'un Cumhurbaşkanının akrabası olması ona ciddi bir avantaj sağlamış değildir. CHP lideri Kılıçdaroğlu ile DEVA lideri Babacan bu gerçekleri göz

17 <https://www.haber7.com/teknoloji/haber/3321212-erdogandan-kilicdarogluna-abd-yaniti-seninle-gorusenler-benimle-de-gorustu> <https://www.trhaber.com/gundem/kilicdaroglu-ataturk-havalimani-ni-cia-yacalisani-h101924.html>

ardı ederek şirketi, Selçuk Bayraktar'ı tehdit etmeleri, hedefe koymaları, aşağılamaları umdukları neticeyi doğurmamıştır. Bilakis hem bizim kuşağın hem de genç kuşağın bir kısmının hatta Atatürk Havalimanı'ndaki TEKNOFEST'i ziyaret eden ilkokul çocuklarının da bir kısmının tepkisine yol açmış, bu iki parti lideri çok sert bir dille eleştirilmiştir.

Selçuk Bayraktar, teknoloji hayranı ilkokul çocuklarının ve genç kuşağın belli bir kesimi için ciddi bir simge, rol modelidir. Gerek Kılıçdaroğlu'nun, gerekse Babacan'ın Selçuk Bayraktar'a çatmaları, şirketlerinin gösterdiği başarıları küçümsemeleri, hesap sorulacağı anlamına gelen ifadeler kullanmaları, Millet İttifakı'nın itibarını hem bizim neslimizde hem de Z kuşağın da zedelemiştir. Oysa yapmaları gereken şey, var olan yerli ve millî şirketleri tanımak, korumak, önlerini açmaktır. "Dün yağmur nedeniyle hava gösterileri yoktu ama çadırlarda inanılmaz bir ortam vardı. Şimdi hem çadırlarda hem de gökyüzünde inanılmaz bir ortam var. Solo Türk gökyüzünü yırtıyor, birazdan da Kızılelma gökyüzünü yırtacak. Her şeye inanılmaz bir ilgi var. (...) Aslında buradaki tablo kendisi direk yanıt veriyor. Teknoloji yarışmalarına 1 milyondan fazla gencimiz başvurmuş. Bunlar teknolojiye geleceğin trendi olan yarışmalar. Ülkemizi muasır medeniyetlerin ötesine taşımak için başvurmuşlar. Biz onlara değil de yurt dışında bir firmaya güveneceğiz. Ben bu açıklamayı çok talihsiz bir açıklama olarak görüyorum. Burada çocukların coşkusunu, duygusunu, heyecanını, bilgisini, bilgi birikimine değer vermeyip bir ABD şirkete âdeta peşkeş çekilmesini anlamak mümkün değil. Buradaki cevherleri TEKNOFEST'e gelip görebilirler. Belki onlar için de faydalı olabilir kendi insanımıza inanmaları açısından. (Selçuk Bayraktar)."¹⁸

Kılıçdaroğlu'nun "Havalimanını ABD'li şirkete vereceğim!" şeklindeki açıklamasına bir tepki de Baykar'ın genel müdürü Haluk Bayraktar'dan gelmiştir: "Milyondan fazla gencin yarıştığı, dünyanın en iyi millî teknoloji projelerinin sergilendiği TEKNOFEST'e ev sahipliği yapan Atatürk Havalimanı'nı ABD'li bir şirkete verme fikri... Hâlen 'en iyisini' Türklerin değil de

18 <https://video.haber7.com/video-galeri/237611-selcuk-bayraktartan-kilicdarogluna-ataturk-havalimani-yaniti>

ABD şirketlerinin yapabileceğini zannetmek... Nuri Demirağ'ın uçaklarını toprağa gömen zihniyet hiç değişmemiş."¹⁹

Millet İttifakı'nın liderleri özellikle Kılıçdaroğlu, yerli ve millî firmalarla ilgili bu yaklaşımdan dolayı değişik kesimlerden tepki alınca geri adım atıp bu şirketlere de iktidarlarında yer vereceklerini açıklamak zorunda kalmışlardır: "Bu kadar siyasallaşmayın Sevgili Haluk Bey. Siz ailece bizim için çok değerlisiniz. Bir partinin seçim propagandası olmak size yakışmaz. İstikbalde başarılı bütün Türk girişimcilerimize yer var. Uzay hepinize yetecek kadar geniş."²⁰

Kılıçdaroğlu'nun bir siyasetçi olarak kullandığı kelime ve cümlelerin nerelere kadar uzanabileceğini önceden düşünmesi, ölçmesi ve tartması gerekir. Teknoloji üretimi, sanayileşme ile ilgili devlet ve özel sektörün görev ve sorumluluklarını, tek boyutlu bir yaklaşımla değerlendirmek sadece, devlet sektörü ya da sadece özel sektör olsun demek bugünün dünyasında tehlikeli ve yanlış bir yaklaşımdır. O nedenle sanayileşme konusunda kullandığı ifadeleri iyi ölçüp biçmeliydi. Kılıçdaroğlu, 14 Mayıs seçimleri öncesinde gençlerle bir programda bir araya gelmiştir. Bir gencin kendisine yönelttiği "Millî savunma alanında yapılan teknolojik gelişmeler ve İHA, SIHA gibi savunma sanayisine yapılan yatırımlar devam edecek mi?" sorusuna verdiği cevaptaki kapalılık ya da eksiklik kendisinin yıpratılmasına, boy hedefi hâline getirilmesine vesile olmuştur: "1974 gizli bir Bakanlar Kurulu kararı var, Savunma Sanayii ile ilgili. Ve o dönem açılan pek çok kurum var. ASELSAN, HAVELSAN, ROKETSAN... Kurtuluş Savaşı'ndan hemen sonra Kırıkkale'de kurulan Entegre Savunma Sanayii fabrikalarımız var. Bütün bunların hepsi gayet güzel çalışıyorlar. Yalnız ASELSAN'da çalışan çok nitelikli elemanlarımızın büyük bir kısmını Hollanda kaptı. Hâlâ gidiyorlar. Bunların tamamının geliştirilmesi ve büyümesi lazım. Yatırımların mutlaka desteklenmesi gerekiyor. Çünkü Türkiye'nin bulunduğu coğrafya jeopolitik olarak çok kritik bir yerde. Hemen yanımızda Ortadoğu var.

19 <https://www.haber7.com/siyaset/haber/3321135-haluk-bayraktardan-secim-aciklamasi-iddialara-cevap-verdi>

20 <https://www.cumhuriyet.com.tr/siyaset/kilicdaroglundan-haluk-bayraktara-ataturk-havalimani-tepkisi-bu-kadar-siyasallasmayin>

Ortadoğu kan gölüne dönmüş vaziyette. İran, Amerika'yla çatışıyor. Yunanistan'la asarız, keseriz diye bağırıp çağırıyoruz. Türkiye'nin bölgede güçlü olması lazım. Güç aynı zamanda sizin savunma sanayinizin güçlü olmasına bağlıdır. Eğer bu alanda güçlü olursanız illaki silah kullanacağım diye bir kural yok. Ama herkes bilmeli ki Türkiye savunma sanayinde önemli bir aşama kaydetmiş vaziyette. Onların tamamı büyütülecek. (...) Eğer siz sadece özel sektöre verirseniz. Diyelim ki 'Arkadaşımız İHA'yı yapıyor.' Sadece özel sektöre verirseniz bu da Türkiye için büyük risk. Neden? Yarın fabrikayı kalktı Amerikalılara sattı. Ya da Katarlılara bizim tank-paleti verdiğimiz gibi Katarlılara verdi. Olmaz. Dünyanın bütün demokrasilerinde artık otoriter rejimlerinde savunma sanayii mutlaka devletle beraber yürümek zorundadır. Çünkü silahlı kullanacak olan kim? Ordu kullanacak. Savunma sanayisini devlet kontrol edecek. Özel sektör belli parçalarını üretebilir, rekabet ortamı yaratılabilir. Bunların hepsi mümkün."²¹

Kılıçdaroğlu gündeme taşıdığı endişelerde haklıdır. Ancak yanlış bir yaklaşım içerisine girmiştir. Sorun devleti yönetenlerin stratejik aklında gizlidir. Bu ülkede Türk Telekom başta olmak üzere nice devlet sektörü özelleştirilip yabancılara satılmıştır. Türkiye bu özelleştirmelerden çok zarar görmüştür. Kılıçdaroğlu'nun söyleyeceği savunma sanayi alanında hem devlet hem de özel sektörün yer alması ve özel sektörün yabancılara şirketi satmasının yasaklanmasıdır.

Türkiye'de savunma sanayisini devletin kontrol etmesi olmazsa olmazdır. Devletin kontrolü altında, denetiminde özel sektör her türlü üretimi yapmalıdır. Özelleştirme konusunda yapılan hataları göz önüne alarak özel sektör alanını kısıtlamak, "belli parçaları üretmesine" müsaade etmek yanlıştır. Kılıçdaroğlu'nun Atatürk Havalimanı'nı vereceği yabancı şirketle nasıl bir anlaşma yaptığı kendisine sorulmalıydı. Hâlâ daha sorulabilir. Yabancılara her şey serbest olup yerlilere kısıtlama getiriliyorsa, bu daha vahim ve tehlikeli bir yaklaşımdır.

Yaptığı konuşmada kullandığı tek bir kapalılıkla Baykar'a atfedilip Kılıçdaroğlu

21 <https://www.haber7.com/siyaset/haber/3318733-kilicdaroglundan-skandal-bayraktar-cikisi-turkiye-icin-buyuk-risk>

Yeni bir tartışmanın içerisine çekilmiştir. Kılıçdaroğlu'nun yaptığı açıklama ile Baykar firmasını hedef aldığı, iktidar olduğunda faaliyet alanlarını kısıtlayacağı manasında yorumlanmış ve değerlendirilmiştir. Bunun üzerine gündeme oturan Baykar yöneticileri açıklama yapmak zorunda kalmışlardır. Bu açıklamaların, TEKNOFEST'te yarışmaya katılan yaklaşık 1 milyon gencin üzerinde belli bir etkisi olmuştur. Bu da doğal olarak oy kaybına neden olduğu için Cumhur İttifakı'nın işine yaramıştır: "Baykar konuştuğunuz firma 3 bin 500 tane gencin çalıştığı, dünyanın 29 ülkesine ihraç yapan, yaptığı satışların yüzde 99.3'ü ihracattan gelen, yaptığı işlerde bugüne kadar hiçbir devlet kuruluşundan kredi çekmemiş, nakit hibe gibi uygulamaları kullanmamış... Bu teknolojiyi Baykar hiç kimseden destek almaksızın kendi imkânlarıyla geliştiriyor... Böyle bir firmaya kalkıp da yurt dışına satabilir, böyle bir şey söz konusu yokken olasılıklar ve ihtimaller üzerinden senaryolar biçip firmaya yönelik ithamlar da bulunmak çok talihsiz. Algıya kurban edilmeye çalışılıyor. (...) Türkiye'de savunma sanayisinde iş yapan firmalar devlet iznine tabii. İzin almanız lazım. İzin almadan yapamazsınız bunu. Diyelim ki yaptınız. Satmak için Millî Savunma Bakanlığı'na başvurmanız lazım. MSB'ye başvurduktan sonra Dışişleri, İstihbarat, Savunma Sanayii Başkanlığı gibi devlet organlarına sorup onay alıp ondan sonra satabilirsiniz. Ben şuraya satayım, buraya vereyim böyle bir şey söz konusu değil. Devlete imzalı bir formla başvurmak zorunda." (Baykar Teknoloji Genel Müdür Haluk Bayraktar). "Öz sermayemizle geliştirdiğimiz, millî ve özgün İHA'larımız sayesinde dünyanın en iyileri arasında yerimizi aldık. 2022'de imzaladığımız sözleşmelerde ihracatın payı %99.3." (Baykar Yönetim Kurulu Başkanı Selçuk Bayraktar).²²

Y ve Z kuşağı olarak nitelendirilen gençlik kesiminin hak, hukuk, adalet, eşitlik, özgürlük kavramları merkezli bir söylemleri vardır. Yolsuzluğa ve yoksulluğa karşı duruşları söz konusudur. Millet İttifakı'nın eşitlik, adalet, özgürlük, yolsuzluk ve yoksulluk merkezli söy-

22 <https://www.haber7.com/siyaset/haber/3318733-kilicdaroglundan-skandal-bayraktar-cikisi-turkiye-icin-buyuk-risk>
<https://www.milliyet.com.tr/gundem/haluk-bayraktardan-cnn-turkte-kemal-kilicdarogluna-yanit-6934310>

lemleri, gençler üzerinde etkili olmuştur. Fakat Baykar şirketi gibi bazı özel konularda Millet İttifakı'nın, hak, hukuk ve adalet ilkesine aykırı çifte standart kullanması, belli bir gençlik kesiminin Ata İttifakı'na ve İnce'ye hatta sahadaki gözlemlerimize göre Cumhuriyet İttifakı'na kaymasına sebebiyet vermiştir.

SONUÇ

İnsanlık tarihi boyunca nesiller/kuşaklar arası farklılıklar hep olmuştur ve de olmaya devam edecektir. Önemli olan bu farklılıkları tezada dönüştürmemek, sosyal depremlere sebebiyet verecek sosyal fay hatları inşa edip enerji ile yüklememektir. Türk Dil Kurumu kuşak kavramını aşağıdaki şekilde tanımlamaktadır: “Yaklaşık yirmi beş, otuz yıllık yaş kümelerini oluşturan bireyler öbeği, göbek, nesil, batın, jenerasyon. Aşağı yukarı aynı yıllarda doğmuş, aynı çağın şartlarını, dolayısıyla birbirine benzer sıkıntıları, kaderleri paylaşmış, benzer ödevlerle yükümlü olmuş kişilerin oluşturduğu topluluk.”²³ Kuşak tanımında evrensel bir mutabakat söz konusu değildir. Bununla birlikte aşağıdaki tanımlama daha yaygın bir şekilde kullanılmaktadır: “Kuşak teorisi; doğum yılları itibarıyla benzer politik, ekonomik ve sosyal olayları yaşayan, eşsiz değer yargıları ve inanç sistemlerini bünyelerinde geliştiren, birbirine benzer kişilik özellikleri gösteren bireylerden oluşan bir topluluğu ifade etmektedir.”²⁴

Tanımlardan anlaşılabilceği gibi kuşak kavramının biyolojik, psikolojik, sosyolojik, ekonomik, kültürel, dini, siyasi, teknolojik, sanatsal ve tarihsel boyutları söz konusudur. Kuşaklarla ilgili kesin bir sınıflandırma yapmak mümkün gözükmediğinden dolayı tarihî süreçte farklı sınıflandırmalar yapılmıştır, yapılmaktadır. *Jenerasyonel sistemler teorisi* adıyla kuşaklarla ilgili ilk teori inşayı, 14. yüzyılda Tunus'ta yaşayan, sosyolojinin kurucusu kabul edilen İslâm düşünürü İbn Haldun'da görürüz. Onun

23 <http://www.tdk.gov.tr>.

24 Bahattin Aka, Kamu ve Özel Sektörde Çalışan Yöneticilerin Kuşak Farklılıkları ve Örgütsel Bağlılık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: İzmir İlinde Bir Araştırma; Doktora Tezi, T.C. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, İzmir, 2017.

teorisine göre kendine özgü özellikleri bulunan sanatçı, peygamber, göçebe ve kahraman olmak üzere dört kuşak vardır.²⁵

Bugünkü yaygın kuşak sınıflandırması ise sessiz kuşak (1925-1945), Bebek Patlaması kuşağı (1946-1964), X kuşağı (1965-1979), Y kuşağı (1980-1999) ve Z kuşağı (2000 ve sonrası) şeklindedir.²⁶ Bu tasnif Batı toplumsal yapısı göz önüne alınarak yapılmıştır. Bu tasnifin bizim toplum yapısıyla tam olarak uyuşması söz konusu değildir. Buna rağmen bazı ortak paydalar söz konusudur. İlk kez bu seçimlerde kuşaklar arası özellikler çok baskın bir şekilde öne çıkmıştır. Seçimleri, yaklaşık 15 milyonluk bir gençlik kesimi şekillendirmiştir. Bu kesim, seçimin ikinci tura kalmasını sağlamış ve fakat eski yönetimi değiştirememiştir. 14-28 Mayıs seçimlerinin kuşaklar açısından çok iyi bir analizinin yapılması gerekmektedir. Türkiye'de her geçen gün gelişen ve derinleşen bir kuşaklararası fay hattı söz konusudur. Bu görülmeli ve kabullenilmelidir. Eğer anlık ve günlük düşünerek hareket eder, sosyolojik zeminde meydana gelen fay hatlarını göz önüne almazsak, 1930'dan günümüze yetişen kuşakların değişik gerekçelerle/komplolarla harcandığı, tasfiye edildiği gibi önümüzdeki günlerde de yeni bir neslin, LGBT üzerinden tasfiye edilebileceğine şahit olabileceğiz. Böyle bir ihtimal mevcuttur ve ciddiye alınmalıdır!

O nedenle kuşak teorisi ve kuşaklararası özellikler ayrı bir yazı serisinde ele alınıp değerlendirilecektir. Bu seçim kampanyalarında gençliğin şuuraltında derinleşen fay hatlarındaki enerjinin boşaltılabilmesi, gençliğin iyiye, güzele, yöneltilebilmesi için bu kampanya döneminde siyasilere, gönüllü kuruluşların, STK'ların, yazarların, gazetecilerin yaptıkları tahribatı düzeltecek, onaracak tutum ve tavırlar sergilemesi gerekmektedir. *Henüz vakit varken!*

25 Bahattin Aka, *age*.

26 Bahattin Aka, *age*. Tahsin Akçakanat; Muhammet Hamdi Mücevher, Zeynep Demirel “İşkolikliğinin Kuşaklara Göre Karşılaştırılması: Süleyman Demirel Üniversitesi Akademisyenleri Üzerine Bir Araştırma”, *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi* 2017, cilt: 6 sayı: 3. Seda Demir, Kuşaklar Açısından Unutulmaz Turizm Deneyimleri Algısının Satın Alma Sonrası Davranışlar Üzerindeki Etkisi, T.C. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2018.

CUMHURİYET'İN İKİNCİ YÜZYILININ YENİ BİR PARADİGMA İLE İNŞASI İÇİN... TENKİT, TECDİT, TEKLİF

— ERCAN YILDIRIM —

Türk millî hafızası “sonuçlar iyiye süreçler unutulur” esası üzerine çalışır. 21 yıllık AK Parti iktidarında her seçime giderken çok sert eleştiriler getirilir, hatalar vurgulanır, sonuçta seçim kazanıldıktan sonra “kazanımlardan pay alma” yarışına girilir. Sahici bir siyasal alana sahip değiliz. Tenkitler umumiyetle pastadan pay almak içindir bu memlekette. İktidar sahipleri de bu gerçeğin farkındalığıyla “Ne istiyorsun?” diye sorar. Meseleyi bir dünya kurma, bir düzen inşa etme, bir hakikati bilfiile geçirme boyutunda değerlendiren çok azdır. Kariyer ve para beklentisi siyasal alanın değiştiği aynı kalmasına etki ettiği gibi köklü bir dönüşümü de engeller. Bu gerçek hiç mi esnemiyor; insanlar hiç mi beklentiye girmeden yalnız ilkeleri, idealleri, tevhid ehli olduğu için idare-i maslahatçılığı bırakmaz? Elbette az sayıda sahici varoluş sahibi beklentisiz düşünmeyi, söz söylemeyi sürdürür. Sonuç? Eleştiri ve tekliflerden beslenenlere semirmeleri için yeni malzemeler taşımaktan ibaret kalıyor.

Tarih yalnız bu topraklarda değil insanlık tarihinde de rahat zamanlarda insanların, güzideler kadrosunun keyfince işler yaptığını, devlet mekanizmasını şahsi öngörüsüzlükleri, yetersizlikleriyle idare ettiğini fakat yol çıkmaza girdiğinde, işler sarp sardıığında, uçurumun başına gelince Hızır'ı hatırladığını, vazifeleri liyakatli, ehliyetli, ahlaklılara anında teslim ettiğini, beka tehlikesini bu elit etik sahipleriyle savuşturduğunu, rahat zamanlara erişildiğinde ise yine

kifayetsizlere, asabiyeciliğe, eş-dost-akrabaya gün doğduğunu gösteriyor. Dünya bu!

İnsanlar kısa zamanda yollarından sapıyor, milletin emanetini hiç ediyor diye, Hakkı, hakikati terk mi edelim? Bir Müslüman olarak vazifemiz her ne şart altında kalırsak kalalım Allah'ın takdirini gözetmek, savunmak, bize bildirdiklerini insanlara iletme, ideali gerçeklik âleminde görünür kılmaktır. Bu, gördüğünü söyleme, bildiğiyle inşa etme etiğinden gelir.

2023 İTTİFAKLARININ MİSYONU

2023 seçimleri, Türkiye'nin yalnız Cumhuriyet döneminde değil 1071 sonrası Anadolu tarihindeki kritik dönüm noktalarından biriydi. İslâm-Türk-ehli sünnet-gaza-İslâmî düzen omurgasını kırmaya yönelik çatılan masa ve onun başına getirilen Kemal Kılıçdaroğlu, hem bu bin yıllık tarihte hem Kemalizm'in bile karşı durduğu konularda dirençli bir yıkıcı koalisyon teşekkül ettirdi. Kürt milliyetçiliğini, Fetullahçılar, Alevi heterodoksisini, tüm sol örgütçüleri, heretik siyasetçileri, neoliberalleri, merdiven altı tarikat ve cemaatleri bir araya getiren bu koalisyon hem Türkiye'nin savunma sanayiinden tüm maddi manevi altyapısının hem bilhassa dindar-İslâmcıların kazanımlarının ortadan kaldırılmasına ciddi yıkım getireceğini deklare ederek faaliyet gösterdi.

İktidarı, AK Parti'yi, Erdoğan'ı tercih etmeyeceğini dile getirmelerine karşın pek çok seçmen sırf “öteki tehlikesi” nedeniyle reyini son

haftaya girerken Cumhurbaşkanı Erdoğan'a verdi. Hâliyle ne muhalefete ne iktidara oy kullananlar hâllerinden memnun... Türkiye'nin en büyük siyasi oluşumu da bu memnuniyetsizlerden müteşekkil zaten.

İnsanların eleştirilerinin, beklentilerinin sahil, iyi, meşru olduğu söylenemez. İktisadi birikimlerinin yetersizliğinden, faizlerin düşüklüğünden, başkalarına tanınan ayrıcalıklara ulaşamaktan, Müslüman kimlikliler dâhil krediyle otomobillerini son modele çıkaramamaktan, yeni yapılan sitelerden ev alamamaktan yakınan bir orta sınıf seçim sonucunu belirledi. Alt kesim zaten özellikle geniş sosyal devlet imkânlarından yararlandığı için hâline şükreden tarafta... İster neoliberal faizci politikalar uygulansın ister ihracat odaklı düşük faizli uygulamalara gidilsin hiçbir zaman genişlemeyen üst kesim her durum ve dönemde kazandığından, hâllerinden memnunlar.

Türkiye kamu-özel maaşlı burjuvaziye, ticarete, KOBİ tarzı küçük işletmelere dayalı geniş bir orta sınıfa sahip, dinamik bir ülke. AK Parti'nin 10 yılı neoliberal likidite fazlalığından, sıcak para ekonomisinden kaynaklı görece refah ve konfora ulaştığı için genişleyen orta sınıfın dirençli sahiplenmesiyle geçti. 2013 itibariyle neoliberal konfor gerilemeye başlasa da bu sefer orta sınıfın daha çok korktuğu huzur ve güvenlik kaybı ihtimali Gezi-FETÖ darbe girişimleri-terör ve Hendek çatışmaları ile doğunca Erdoğan daha çok sahiplenildi. 2013-2023 arasında güvenlik ve huzur adına "istisna"nın her hâline rıza gösterdi dindar-muhafazakâr-İslâmcı orta sınıf. Fakat gelir-konfor-refah kaybı

arttıkça bu sefer klasik güvenlik tehditleri ve beka korkusu Erdoğan'ın yeniden seçilmesi için yeterli gelmemeye başladı. Tam da bu evrede devreye Kılıçdaroğlu ve tüm marjinalikleri bünyesinde sergileyen masa girdi. MHP'den İYİ Parti'ye kayan Orta Anadolu milliyetçilerinden İslâmcılara, muhafazakârlara dek 2023 başında Erdoğan'a destek rakibin kim olduğu önemsenmeden ve bilinmeden karşısındakinden düşüktü. Kabul etmek gerekir ki dindar-muhafazakâr-İslâmcı orta sınıf, sol-liberallerden daha dirençsiz ve kaypak. Muhalefet orta sınıfı 21 yıldır iktidar yüzü görmemesine rağmen hâlâ inancını, direncini korurken muhafazakâr orta sınıf küçük bir sendelemede bile alternatif, saçak altı arayışına giriyor.

Yüksek enflasyon, hayat pahalılığının her hafta katlanması, döviz tutabilmek için Merkez Bankası kaynaklarının kullanılması, kiralardan artışı, ev ve arabaların temel ihtiyaca değil yatırım aracına dönüşmesi iktidarın krizini derinleştirdi. Salgınla başlayan küresel iktisadi buhrana, küresel enflasyona Rusya-Ukrayna Savaşı ve deprem eklenince ülke konjonktürü iktidarı taşıma kabiliyetini kaybetti. Yapılan maaş zamları, EYT'lilerin, sözleşmelilerin, üniversitelilerin durumlarının düzeltilmesi, TOGG, yerli savunma sanayii ve özellikle deprem sonrası yeni konutların ancak Tayyip Erdoğan tarafından erkenden bitirilip teslim edileceği kanaati vatandaşın algılarını değiştirmeye başladı. Neticede karşı ittifakın tahrip gücü yüksek bombaya evrilmesi, ülke ile camianın kazanımlarının örtüşmesi, ehven-i şer felsefesi Erdoğan'ın kazanmasını sağladı.

Türk siyasal alanı zaten, kızgınlık-öfke, inkâr-ret, mukayese-muhasebe, suhulet-sağduyu, ehven-i şer aşamalarıyla işler, varlığını sürdürür. Burada kıldan ince kılıçtan keskin ayırım şu ki, eğer denetleme yapılmaz, sağlam paradigma ve düzenek işletilmezse bu sefer şer ehvenleşir, önceki ümmetlerin helakına neden olan “kötüyü bildiği hâlde tutma, savunma” herkesi, her şeyi içten içe kemirir.

YENİ MERKEZİ KORUMAK, 2028 VE SONRASINI KURTARMAK İÇİN...

Erdoğan kazandı ama sonucun güzelliği bu sefer süreçteki fenalıkları örtmeye kâfi gelmiyor. Belki de esas savaşım seçimle başlıyor. Yeni kuşaklar hayata 1990’ları tecrübe etmiş, 40 yaş altının yaptığı gibi pragmatist cepheden bakmıyor; aksine kitabi ve ideal düzlem üzerinden icraatları, insanları kritik ediyor. Onlara göre belediye zaten çöpleri almak, yolları temizlemekle... hükûmet İHA’ları yapmakla, herkese iş bulmakla, çalmadan-çırpmadan çalışmakla, 15 kişilik sınıfları, ultra modern hastaneleri inşa etmekle mükellef.

İktidarın, Erdoğan’ın en büyük avantajı ve dezavantajı çekilen bu yüksek çitanın bizatihi kendisi. 40 yaş üstü kuşaklar için bunlar iktidarı ve Erdoğan’ı tartışmasız kılarken gençler açısından daha iyisini ortaya koyamadığı eleştirisiyle mutlak karşıtlığı gerektiriyor. Dolayısıyla iktidarın, Erdoğan’ın, İslâmcıların 2028 konjonktüründe seküler itkileri yoğun seçmeni de tesirine alacak bir söylemi, kadroyu, dili, hatta liderliği şimdiden belirlemesi gerekiyor; zira Soğuk Savaş’ın ikili çatışmaya dayalı söylemi, SSK’yı batıran Kılıçdaroğlu, hastane-gaz-tüp kuyrukları argümanları hiçbir karşılık bulamayacak.

Bunun için evvela sağlam bir kamu düzeninin tesis edilmesi, ekonominin makul düzleme oturulması, faiz denkleminin çıkarılmış bize özgü bir iktisadi düzen için adım atılması, ağır sanayi ve teknoloji geliştirme için yatırımlara başlanması, ahlaki varoluş hareketi ortaya konması gerekir.

Bu nedenle İslâmcıların özellikle meseleye her tür ikbalin ötesinde bakarak tenkitten, tekliften, ideal olanı dile getirmekten sakınmaması. 1071 sonrası varlığımızın devamı yanında Kemalist

Kültürel iktidar serbest etkinliklerle değil planlı, programlı, etraflı bir düzen teşkiliyle inşa edilir. En başta zihin dünyasının yaşayan hâli kültürü benimseyecek insanların ekonomi-politikçe belirgin standartlara kavuşması gerekir. İktisadi, hukuki, kamu düzeni ve özgürlükler açısından rahatsızlıkların en aza indirildiği siyasal alan kültür savaşını başarıya ulaştırır.

statükonun, laiklik eksenli devlet aygıtının tekrar iş başı yapmaması; imparatorluk mekanizmalı, Türkiye merkezli, hilafet misyonlu bir paradigmanın kurulması için İslâmcıların, dindarların hatayı gördüğü yerde ikaz etme, düzeltirebilme, sağlam bir zemin için teklifleri açık açık dile getirip uygulattırabilme iradesini kullanması gerekiyor.

2023 seçimleriyle beraber çok ciddi tecdit, ihya, inşa faaliyetlerinin hayata geçmesi elzem. Reformun, rehabilitasyonun ötesinde “yenilenme ve yeni paradigma inşası”na ihtiyaç var. Zaten reform talebinde bulunanlar da ya muhalifler gibi 1990’lara dönüşü istiyor ya da naif iktidar çevreleri gibi 2018 yani yeni sistem öncesine dönüşü, en iyi ihtimalle “güçlendirilmiş başkanlık/parlamentar sistem” önerisinde bulunuyor. Hâlbuki “geriye dönmek” veya senteze gitmek yerine “yeni merkez” ekseninde yeni paradigma kurmak çok daha meşru, kalıcı.

Bu uğurda esasında kurucu bir ahlaka ihtiyaç var. “Tekkeye derviş aramıyoruz” mottosu belki reel siyaseti karşılayacak nitelikteyse de bu aslında Müslümanlardan beklenen bir tutum değil, olamaz. Ayak oyunları, güvenilmezlik, gayrı meşru odaklarla iş tutma, ranta yönelme, iş takipçiliği, şahsi ve grup çıkarları için politikayı araçsallaştırmayı öne sürmek yerine siyaset hâlâ, devlet ve millet hayatını yaşatma, tevhidi ikameyi tasarlama için elimizdeki en rasyonel, pratik metot.

Reformun, rehabilitasyonun ötesinde ‘yenilenme ve yeni paradigma inşası’na ihtiyaç var. Zaten reform talebinde bulunanlar da ya muhalifler gibi 1990’lara dönüşü istiyor ya naif iktidar çevreleri gibi 2018 yani yeni sistem öncesine dönüşü... Hâlbuki “geriye dönmek” veya senteze gitmek yerine ‘yeni merkez’ ekseninde yeni paradigma kurmak çok daha meşru, kalıcı.

“Siyasetin gereği bu” diyerek her tür gayri nizamî ve ahlak dışı işi temize çıkarmayla 2023’te belirginleşen yeni merkezi, imparatorluk sürecini ileriye götürmek mümkün değil. Hele buna bilhassa parti teşkilatlarındakilerin “böyle gelmiş böyle gider” indirgemeciliğinin eklenmesi, değişim ve dönüşüm iradesini bütünüyle öldürür. Bu yüzden kalıcı bir tasarım ve paradigma için ilkelerden, ideallerden, bize emredilenlerden bir etik inşasına gitmek gerekir.

Mesele yalnız AK Partililerin, Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın meselesi değil İslâmcıların, dindarların çok büyük imkânlar ve kazanımlar elde edilmişken bir misyonu amacına ulaştırabilme meselesi, savaşımı... Yeni dönemde iktidarın, Erdoğan’ın, İslâmcıların yeni bir hikâye değil paradigma inşa etmesi için öncelikle bazı sahalarda etkili, temelli değişiklikler yapması, tam anlamıyla bir düzen kurması şart.

DEVLET MEKANİZMASININ DÜZENLENMESİ

Türkiye’nin, modernleşme hareketlerinden, tımar sisteminin bozulup 3. Selim’in giriştiği yeniliklerden itibaren bir düzeni yok. Tanzimat bu düzeni kuramadı, Kanun-i Esasi, Meşrutiyet, Cumhuriyet bu nizamı teşekkül ettiremedi. İmparatorluk gibi devasa bir makinanın çarklarından arta kalanlar bile bir ulus devleti iyi kötü döndürmeye yetti de arttı bile.

AK Parti ve İslâmcılar iktidara geldiklerinde “bürokratik oligarşi”den çok yakındılar. Bürokrasinin Kemalist elitlerin elinde olması, merkezde dindar kimliğin yer bulamaması, millete tepeden bakan jakobenizm bu düzeneğin ihyasını şart koşuyordu. Başörtüsü serbestisinden İslâmî kimliğin merkezde temsiline kadar Erdoğan çok bariz bir başarı sağladı; 15 Temmuz sonrası kuvvet komutanlarıyla sabah namazı kılması, Ayasofya’nın açılması, yargının, güvenlik bürokrasisinin, yürütmenin ayağı bürokrasinin

epey bir toparlandığını gösteriyor. Gezi sonrasındaki konjonktür, Suriye operasyonları, Doğu Akdeniz’den Libya’ya uluslararası müdahaleler, yeni sistem bürokratik oligarşiyi dizginlerken bu sefer var olan düzeneği bozdu, dahası yerine yenisi kurulamadı.

Gazete haberleriyle iktidar partisini, AK Parti’yi kapatmaya yeltenen Kemalist yargının süngüsü düşse de sağlam bir yargı düzeni de tesis edilemedi. Bunda darbe girişimi davalarından FETÖ etkisine kadar sayısız hadisede kara cübbelilerin aktivitesini, bürokrasinin bitmeyen direncini ve eski Türkiye’de direten insan kaynağının tesirini aramalıyız. 2018 bu oligarşiyi dağıtsa da yerine yenisini getiremedi.

2023 seçimleri artık devlete yeni bir renk vermenin, organizasyonun, hiyerarşinin, kurumların yerli yerine oturtulmasının başlangıcı olmalı. Bu amaçla çok yapısal ve temelli çalışmalar yapılmalı:

- Öncelikle kurumların “insanlara bağlı olmadan” çalışabilmelerini sağlayacak sistemleşmeye gidilmeli. Kurumların kendi işlerine bakıp başka kurum ve kuruluşlara müdahil olmasını engellerken, kurumlara yöneticilerin etkinliğine bağlanmayacak şekilde standart iş yapabilmeye pratiği kazandırılmalı.
- Üzerine vazife olmayan hususlara dalan kurumların yetki ve sınırları çizilirken denge-denetleme misyonlarının da üst düzeyde sürdürülmesi elzem. Siyaset özellikle Gezi sonrasında pratik iş yapabilmek için denge-denetlemeyi geri plana itmişti; artık bunu tekrar sağlamalı. Keyfilik, kamunun düşmanıdır.
- Radikal kamucu zihniyet ortaya koymalı. Kişilerin, kurumların millet adına çalıştırdığı düşüncesini öne çekmeli, “Arkamda beni atayan Cumhurbaşkanı var!” keyfiliğiyle hem kurum hem Cumhurbaşkanı zaafa düşürülmemeli. Radikal kamuculuğun bir

başka hususiyeti de ihalelerden her tür işe kadar milletin çıkarını, kamunun korunmasını öncelikli görmektir. Ranta, ayrıcalığa, seçkinciliğe, bölgeciliğe, ekipçiliğe düşmeden ideoloji üstü kalarak herkesleşebilmeli, her tür harcamada, faaliyette Hz. Ömer hassasiyetini gözetmeli. Temsilde devleti ve kurumu zaafa düşürmemek kadar israfa gitmemek de esastır!

- Bu arada 2018 kabinesi gösterdi ki devlet şirket gibi yönetilmiyor. Zira yeri geldiğinde devlet kâr etmeden, kazanç sağlamadan da toprağın ve insanın selameti için faaliyette bulunur. Milletin devamlılığı biraz da yalnızca bağlılığını bildirme karşılığında vermekten geçer.
- Kamusal alanın kuruluşunda hukukilik öncelikli meşruiyet sebeplerindedir. “Önce yapıp sonra kanunlaştır” tarzı tüm pratikliğine karşın çok da fayda sağlamadı, karşılık bulmadı. Yeni yönetim sistemi, Cumhurbaşkanının kararnameleleri pratiklikle beraber hukukiliği bir nebze olsun eş güdümlü hâle getirebildi. Devletin düzene kavuşmasında adalet, hukuk, kurumların etkinliği, denetim, pratiklik, çözüm üretme yanında meşruyu-marufu-makulü öne çekmek esas olmalı. Dolayısıyla makulle toplumsal birlikteliği, müşterekliği sağlarken maruf ve meşru ile kapsayıcılığı yerine getirmek mümkün.

BÜROKRASİ VE KADRO TEŞKİLİNDE KRİTERLER

İktidarın 2013 sonrasında ama özellikle 2018 seçimleriyle gelen yeni yönetim sistemindeki bürokrasi tercihleri kötü bir sınav verdi. Zaten Erdoğan bunu gördüğü için yeni kabineyi neredeyse eskinin tam zıddı bir anlayışla belirledi. Düşük profilli memur-siyasetçiler belki “söyleneni sorgulamadan yaptığı için” tercihe şayan olsa da özellikle son beş yıllık karne gösterdi ki, liyakati, ehliyeti olmayanların sadakatleri beka sorununu katlıyor! O yüzden kaliteli, işinin ehli ama aynı zamanda radikal kamuculukla siyasi beklentileri özdeşleştirebilenler ideal.

Buna bölgeciliği de eklemeli. 2023 kabinesindeki tercihler gösterdi ki Türkiye'nin hemen her bölgesinden işinin ehli isimlerin seçilmesi aynı zamanda meşruiyeti ve memnuniyeti artırıyor. Liyakat-ehliyet-sadakat dengesinde mesele yalnız birkaç dil bilmek, yurt dışında eğitim gör-

mek, pek çok kursa katılmak değil epistemoloji ile pragmatizmi kamu adına birleştirerek meseleleri hızlı, kârlı, herkesi tatmin edecek şekilde çözmektir. Bir vazifeye talip kişiler arasında en liyakatsiz ve düşük karakterlisini, kötüyü sırf “yetersizliğinden doğan sadakati” nedeniyle tercih etmek zamanla tüm kamuyu çürütür. Kendini yetiştirmiş, donanımlı ve ahlaklı kişiler de yükselmek için bir network aradığından kendini bu düşük profilliler seviyesine çekme mecburiyetinde hissediyor.

Kadro tercihlerinde makamlar, kendilerine verilen görevleri yapmak yerine bir başka koltuk için, siyasete atılmak için basamak görüldüğünde de devlet aygıtında bozulmalar artar. Tabi iş birliği yanında sadakati nedeniyle hiçbir zaman istediği yere gelemeyenlerin durumu da ayrı. Bu anlamda özellikle gençlerin iktidardan soğumasına neden olan mülakat sisteminin revize edilmesi de lüzumlu görünüyor. Elbette yazılıyla yetinmeden sözlü sınav da gerekir fakat adrese teslim kadro, yazılıyla mülakat arasında açık fark, torpil gibi hususlara da adalet zaviyesinden yaklaşmalı. İstisnai memurluğu standart istihdam kapısı yapmadan, “adamına göre iş değil işe göre adam” tercihiyle adalet-eşitlik-ihya dengesi tutturulmalı. Atama ve yükselmelerde bürokrasinin kendi hak bilir ve hiyerarşik dengelerini bozmamaya, koskoca bakanlıkları 3-4 yakın bürokratla yönetmemeye, DPT gibi hantallığından şikâyetçi kurumları kaldırmaktansa verimli kılmaya, kamu gücünü şahsi çıkara sevk etmemeye özen göstermek devletin nizamı açısından mühim. Başarısızları ve zayıfları vefa adına görevde tutmak, biraz dinlendirip yeniden sisteme sokmak da kamudaki hatta siyasetteki memnuniyetsizliği katlar.

Unutmamak gerekir ki sorun siyasetin ötesinde yapıp edilenlerin bir şekilde Müslümanları temsil etmesinde. İş bilenlerin yetkisinin olmaması, nüfuz ve yetki sahiplerinin iş bilmemesi, tetikçilikle, işine gelmeyenleri hain ilan ederek trollük yapanların, çapsizliğiyle yüksek mevkiler elde edenlerin de bu camiadan sayılması, başkalarının beceriksizliği ve ahlaksızlığına iştirilmek eleştiriyi, teklifi, denetimi zorunlu kılıyor. Tulekaların, İslâm'a en son girip en çok ahkâm kesenlerin varlığı hiçbir dönemde eksilmiyor. İslâm, değişimi öncelikle kişinin kendisinden başlatarak halka halka etrafa

yaymasını ister; kişinin kendini bilmesi-bulması ve kurması, sonrasında dünyayı tasarımılaması, ötekine teklif götürmesi ana metottur.

TOPLUM YAPIMIZ İDEAL Mİ?

Aslına bakılırsa toplum yapımız meşruyu kabullenmeye çok da teşne değil. Devlet babanın kendisine açılması, yalnızca devletten beslenme konularındaki köklü geleneği postmodern dönemde bile sürdürebiliyoruz. Dikey mimariden, kentlerin sıkışıklığından, doğanın yok edilmesinden herkes şikâyetçi ve fakat kendi arazisini-tarlasını, gecekondusunu müteahhide verip daha çok daire için daha çok katı talep eden de toplumun kendisi. Genel manada ayrıcalık ve ranttan değil de o ayrıcalığın veya rantın kendisine uğramamasından şikâyetçidir insanımız. Hâliyle kendi köyünün, kasabasının, şehrinin turizme açılışından, sitelerin yapılışından, modern kent konseptinden memnuniyet duyarken başka sahalardaki çevrenin korunması, yatay mimarinin gerçekleşmesi için ahkâm keser insanımız. İnsan ve toplum zor zamanlarda kendini belli eder; iktisadi sıkışıklık dönemlerinde talana, stokçuluğa, karaborsaya yönelme oranı millet hayatının sıhhatini de gösterir. Nietzsche'nin bildirdiği gibi, insanın kendi'liği, eylemlerinde, yapıp ettiklerindedir.

Eğitimin bina ve alt yapı bakımından gelişmişliğine karşın sistemden şikâyet ederken "Ben çektim çocuğum çekmesin!" gevşekliğinin, öğretmenleri otorite görmemenin, Kemalist üsttenciliği aşma adına liberal gevşekliği bir karaktere dönüştürmenin, bırakın birim amirini kaymakama, valiye kolayca ulaşabilmenin sakıncalarını, problemlerini yeni yeni çekiyoruz. Toplum geleceği, sonraki aşamaları göremez, var olanın sürmesini, ânın devamlılığını talep eder. Gidişatın gelecekte hangi bedelleri ödeteceğini uzmanlar, bilgiler, elitler kestirir, karar alıcılara iletir, onlar da "gereğini yapar."

Kemalist statükoya karşı iktidarın, İslâmcıların tek dayanağının sandık olması popülizmi yükseltti hâliyle. Millî iradeye yaslanarak zinde güçlerden emin olan iktidar ve tabanı, yetişmiş kadroların manipülasyonlarına karşı yine popülizme sarılırken anti-entelektüalist, elit karşıtlığını yüceltti. Kemalist seçkinleri dışlar-ken kendi çevresindeki entelektüelleri, güzide-

leri de dışladı. Sol liberaller bir tarafa, vicdanı, ideali, ilkeyi, marufu hatırlatan İslâmî kesimin güzidelere karşı yalı trollerine yol verildi.

Liberal gevşekliğe alışan toplum, entelektüalizm karştı siyasi irade pragmatizm ve popülizmle bütünleşince sorunlar üst üste yığılmaya başladı. 2022 yılında Adalet Bakanlığı verilerine göre 9 milyon suç işlenirken şiddet, cinsel saldırı, en çok da dolandırıcılık artmış. Boşanmaların yükselmesi, aile teşekkülünün azalması ahlaktan çok ekonominin konusu esasında. Seccadeye basmama hassasiyetini radikal kamuculukta, rantta, kul hakkı yememede göstermeyen bir toplum tipi ile geleceği şekillendirmek çok da mümkün değil.

EKONOMİ İLK VE EN BÜYÜK SORUN

21 yıl gibi çok uzun iktidarın nedenlerinin başında iktisat gelir. 2013 yılına dek küresel likidite fazlası tüketim imkânlarını artırdığı için hayatı kısararak, tasarrufla yaşayan toplum tüm seçimlerde Erdoğan'ın yanında yer aldı. 2023'e kadar hemen tüm seçimlerde olumlu ekonomi nedeniyle Erdoğan'ı destekleyen millet bu sefer hayat pahalılığı ve yüksek enflasyon nedeniyle iktisadi bakımdan değil karşı ittifakın kimliği nedeniyle sandıktan Erdoğan'ı çıkardı. Muhalefet bu derece yıkıcı koalisyon kurmasaydı, bu sefer de "tencere" iktidarı devirirdi.

AK Parti iktidarlarının hiçbir döneminde "yapısal ekonomi" fikri teşekkül etmedi. Dış yatırımlardan gelen parayı iletişim, ulaşım, sağlık, eğitim altyapılarında, tüketim ekonomisinde kullanan iktidar 2013 sonrası FED'in faiz yükseltmesi nedeniyle daralan likiditeyi karşılayamaz duruma geldi. 2018'de kriz ay-yuka çıktı. Dönemin ekonomi yönetimi, klasik bürokrasiyi devre dışı bırakıp kapalı idareyi tercih edip döviz tutmak için Merkez Bankası kaynaklarını kullanınca rezervler eridi. Sonraki dönemde küresel sermayeden umudunu kesen Erdoğan faizi nassa bağlayarak Merkez Bankası politika faizi eksenindeki uygulamaları tersine çevirdi, faizleri düşürdü. Amaç ihracatı artırmak, yerli sanayiye güçlendirmektir. Bunun için Kur Korumalı Mevduat uygulamasına geçildi; Merkez Bankası faizinden daha yüksek karşılıkların verildiği uygulama esasında bariz çelişkiler içeriyordu.

Yer yer Türk modeli denen bu heterodoks politikalar salgın ve Rusya-Ukrayna Savaşı'nın, depremin etkileriyle bir tek istihdamı korumada, işsizliği azaltmada etkili oldu. IMF ve küresel sermayeden kesilen akışı Erdoğan Körfez sermayesi ile kısmen yedekledi.

2023 seçimlerinden sonra Mehmet Şimşek'in göreve gelmesiyle "irrasyonel politikalar"a son verileceği ilan edilirken aslına bakılırsa eklektik bir modelin yürütüleceği belli oldu. Faiz karşıtı veya faiz merkezli ekonominin aynı kapitalist ilişki biçimleri arasında yöntem farklılığını içermesinden dolayı bize özgü bir modeli kuramamanın sıkıntılarını yaşıyoruz. Ekonomi bakanlarının ve bürokratlarının yetersiz isimlerden belirlenmesi krizi derinleştirirken yeni model ağır sanayi kurmaya, teknoloji geliştirmeye hiçbir katkı da sağlamadı.

Neoliberal para bolluğunda sıcak parayı ağır sanayi, marka ve yüksek teknolojiye aktarmayan iktidar ihracatı artırma politikasında da aynı başarıyı sağlayamadı. Ekonomi adına yapılması gereken ilk şey, enflasyonu ve hayat pahalılığını hal yoluna koymak kadar ağır sanayi ve teknoloji ağırlıklı üretim alt yapısını kurmak, yapısal ekonomiyi inşa etmek olmalı. Bu hâliyle Türkiye, 2010 öncesinin ucuz iş gücüne dayalı Çin olma yolunda ilerliyor. Daha kötüsü, konut, arsa, otomobil yatırım aracına dönerken, döviz tutmak için Merkez Bankası rezervleri kullanılıyor; faize dayalı işleyiş bir türlü dizginlenmiyor. Duymak istenilenleri söyleyenlerin, reel dünya sistemi ve ekonomik düzenekten bihaber kimselerin kendi ezberlerini tatmin gayreti buhranı daha da derinleştirdi.

İki karşıt modeli uygulayan, küresel piyasalardan kaynak girişine çabalarla güvenlik anlayışını aynı tutarak istenen refahı tekrar sağlayabilirse Türkiye, dünyaya da yeni bir model hediye edebilir. Büyüklük fetişizmi, tekel, rant, aracılık, stokçuluk kanallarını tıkayamama, yem, gübre ve çimento fabrikalarını bir türlü çoğaltamama, İstanbul burjuvazisi ile KOBİ sultasını dizginleyememe, aksine güçlendirme, kalifiye eleman açığını kapatamama, yüksek iş kazaları ve işçi ölümlerini engelleyememe, piyasa gerçeklerini ve rakamları kurumlar vasıtasıyla çözme zannına kapılma, sosyal devlet fonksiyonlarını ve kalemlerini günden güne artırma ekono-

Radikal kamucu zihniyet ortaya koymalı. Kişilerin, kurumlarını millet adına çalıştırdığı düşüncesini öne çekmeli, 'Arkamda beni atayan Cumhurbaşkanı var!' keyfiliğiyle hem kurum hem Cumhurbaşkanı zaafa düşürülmemeli.

minin geleceğinin pek de parlak olmadığını gösteriyor!

AK Parti iktidarı ve İslâmcılar 21 yılda kendine özgü burjuva inşa edemedi. Demokrat Parti doğu tipi eşrafın partisiydi, Adalet Partisi, Milli Selamet Partisi, ANAP ve nihayet AK Parti bu geleneğin ürünüydü. AK Parti ayrıca toprak rantına dayalı müteahhitlerin etkisini ANAP'tan devralarak geldi. MÜSİAD ile kişiye TÜSİAD ile çatışsa da bunlardan farklı bir burjuva ekonomik model üzerinde çalışmadı, böyle bir niyet bile taşımadı. Anadolu'nun KOBİ ağa-kapitalizmi, Karadeniz müteahhidi tavrı iktidarın geneline yayıldığından rafine bir zevk, estetik üretilemedi. Mesela İstanbul günden güne *Türk İstanbul* kimliğini kaybederek, doğu despot para babalarının, mafyanın, küresel sermayenin metropolüne dönerek medeniyet taşıyıcısı misyonunu bitirdiği bize özgü kültürü de üretmez duruma geldi.

Türkiye Erdoğan iktidarıyla dünya sistemi içinde yaşayabilmek için Kemalizm'in az gelişmişlik formülünü kırarak yüksek kalkınma hedefini devlet varlığının merkezine yerleştirdi. Bunu devam ettirebilmek kültür savaşı ile beraber bize özgü ekonomi modeli inşasına da ulaşmaya bağlı.

KÜLTÜR SAVAŞI VE KÜLTÜREL İKTİDAR İÇİN YOL HARİTASI

Kültür savaşı zihniyetler çatışmasıdır; kazanan taraf kendi yaşam biçimini, referans kaynaklarını, değerlerini "rıza imali ve cazibe oluşturarak" kamusal alana hâkim kılar ki bu da Kültürel iktidardır. Kültürel iktidarı dindar-muhafazakârlar Kültür ve Turizm Bakanlığı ile

belediyelerin faaliyetlerinde arıyor! Bu “projeji kafa”, “kültür rantçuları” Kemalist modernitenin işgal ettiği yeri, etkileri dönüştürmek yerine “kültür için ayrılan kaynak”ları kullanmanın kavgasını veriyor. Bu kaynaklar kendilerine emanet edilenler de imkanları, dönüşüm sağlayacak temelli yerlerden ziyade şiir-şarkı gösterilerine, panayır kafasındaki festivallere, kimseye hitap etmeyen, düşünce dünyasına da seslenmeyen yayınlara “aktarıyor.”

Hâlbuki *kültürel iktidar*, etkinlik düzenlemek değil kamusal alanı yönlendirmek, insanların zevklerini, ilgilerini, yaşam biçimlerini etkilemek, kendi öz kaynakları üzerinden cazip içeriklerle yönelimleri belirlemektir. Bu açıdan *kültür savaşı* Kültür ve Turizm Bakanlığı ile belediyelerle değil başta siyasi iradenin dönüşüm iradesi, eğitim müfredatlarının şekillenmesi, yeni bir tarih yazımı, öteki’ni tanımlarken kendi’ni doğru konumlandırma, paradigma geliştirme, etkin ve çekici içeriklerle değerler sistemine başka’sını getirme ile yürütülür.

Kültür savaşının, *kulturkampf*’ın ilk şartı Kemalizm’le, Batı modernitesi ve kapitalizmle sorunlu olmak, onu yerinden etme pratiğine girişmek. Kültürel iktidarın ilk şartı ise bu paradigmaların yerine en kalitelisini koymak, arzu’ları, tutku’ları, ihtiyaçları, rıza’yı belirleyip, yönlendirip karşılaşılabilmektir.

Türkiye’de kültür adına konuşan, üreten, söz söyleyen, bu kaygıları dile getirenlerin pek çoğunun Kemalizm’i, statükoyu, küresel kültürü tesirsiz kılma hedefi bulunmadığı gibi onlarla sorunu da yok. Kültür savaşı verilen yerin meşruiyet zemini hâlâ laiklik... bu, varlığını koruduğu sürece, asimilasyon devam eder.

KÜLTÜR ALGISI

Türkiye’de kültür algısı, özellikle muhafazakârdindar çevrelerde son derece hatalı ve tehlikeli! Kemalist, sol-liberaller kültürü eko-teo-politik siyasal alanla özdeşleştirip, bu laik zemini korumak için yeri geldiğinde küresel burjuvanın acenteliğini yapmaktan çekinmezken; muhafazakâr, İslâmcı, millî-yerli kültür adamlarının pek çoğu da kültürü, boş vakti hoş eğlenti ile geçirme, küçük burjuva zevki, entel uğraşı görmeye devam ediyor.

Kültürel iktidar kurulamadığı yakınmasının gerisinde bu anlayış yatıyor; sanatçıyı, yazarı koruyup kollama, onlara “iş verme”, kültür şölenleri, toplantılar düzenlemeyi kültür sayanlar, bu konuda politika belirleyenler, müteahhitlik hizmetleri ve arsa rantını kültürden mühim görenlerle aynı kafa yapısında.

Geleneği hamasetle görselleştirme, yazar ve sanatçıları yücelten içeriksiz programlar gerçekleştirme, kültür endüstrisinin mekânlarının reproduksiyonlarını inşa etme, kamusal yayın yapan “kültür televizyonu”nda alt yazılı yabancı film yayımlama, düşünce tarihini güncelleştirmeden, Türkiye’nin geleceğine yansıtmadan aktarma ile kültürel iktidar kurulacağı zannediliyor.

NE YAPMAMALI?

Kültürel iktidar yolunda yapılmaması gerekenler, en az gerçekleştirilmesi gerekenler kadar mühim. AK Parti’nin 21 yıllık iktidarına mukabil bu mevzuda etraflı bir ilerleme gerçekleştirilememesi şimdiye kadarki uygulamalarla ve bakış açısıyla ilgili. Bu açıdan başörtüsünün kamusal alandaki serbestiyetinden imam hatip okullarının etkinliğine, Ayasofya’nın açılmasına dek pek çok hadise kültür savaşının en etkili sonuçları arasında. Bunları destekleyecek köklü programların tatbiki, paradigmaların kurulması evvela kültür adına şu tür işlerin sona erdirilmesine bağlı biraz da:

- Kamunun, hassaten belediyelerin kültür, fikir, edebiyat dergileri çıkarmasına, “iliştirilmiş”, “ayrıcalıklı” edebiyatçı-yazar istihdam ederek komünal iktidar şebekeleriyle seviyeyi düşürmemelerine dikkat edilmeli. Kamunun, siyasi kliklerin entelektüel alanı doğrudan destekleyerek, yetenekleri, üretimi, çağrışımı, çabayı ortadan kaldıracak tekelleşmelere son vermesinde fayda var. Bunun yerine kaliteli ekiplerle belli kriterdeki herkesi, grubu desteklemesi, yol açıcı usul tutturması, kaliteli ile çapsızlar arasındaki tefrikin bu “serbest piyasa”da gerçekleşmesi, çoğulculuğun, çok sesliliğin sağlanması hayli mühim.
- Kültür yolu, şiir şöleni, edebiyat günleri gibi panayır tarzı aktivitelerin Kültürel iktidara yol vermeyeceğinin bilinmesi gerekir; bunlar

şehirli orta sınıfın hafta sonu etkinliklerinden birini oluşturur sadece.

- Yüksek bütçeli yazı atölyeleri, yazar okulları da bir düşünce ortamı oluşturmak, kültür havzası açmak için elverişli olmadığı gibi, mikro cemaatler tesis ettiğinden daha menfi sonuçlara yol açıyor. Bunun yerine okullarda, üniversitelerin ilgili bölümlerinde isteyen herkesin de devam edebileceği ciddi, müfredatı olan, kaliteli isimlerin hocalık yaptığı ama teorinin ötesinde pratiği de içeren müstakil dersler, bölümler açılabilir.
- Özellikle kamuda, masraflı, okunmayan ağır-kalın ciltli prestij yayıncılığına son verip dijital tekno-kültüre özgü içerikler, her tür okur tarafından erişilebilecek, okunabilecek eserlerin ortaya çıkması gerekir. ChatGPT kültüründe kâğıt, matbu eser kadar tesirli dijital içerikler hazırlanmalı.
- Televizyonlarda hamasi, mitolojik, klişe tarih dizilerine, belgesellerine, gündüz kuşağı kaçırılma, aldatma programlarına müsaade edilmemeli.
- Kültür programları adına günümüzü, gençliği, yarını yakalayamayan, düşünce ve edebiyat tarihine saplanıp kalan, yalnızca ders notları anlatan, kültürün magazini denebilecek yayınlar da sınırlandırılmalı kaliteli, kuşatıcı, temellendirici, geleceği mayalayacak programlar ortaya konmalı.

NELER YAPMALI?

Sağlam bir *kulturkampf* için sağlam bir ekopolitik gerekir. Lenin, Ekim Devrimi'nin hemen akabinde paradigmasını köylere kadar ulaştıracak bir dizi kültürel faaliyetle siyasi devrimi kültürel devrimle desteklemişti. Mesele yalnız propaganda değil aksine öteki'ne karşı kendi'ni sarahaten gösterebilecek, temellendirecek, kabullendirebilecek bir ortam hazırlamaktır.

Max Weber mektuplarında 19. asrın son çeyreğinde "kültürümüz" dedikleri her şeyin esasının Hristiyanlığa dayandığını ifade eder. Bu açıdan kültürel iktidar serbest etkinliklerle değil planlı, programlı, etraflı bir düzen teşkiliyle inşa edilir. En başta zihin dünyasının yaşayan hâli kültürü benimseyecek insanların ekonomi-politikçe belirgin standartlara kavuşması gerekir. İktisadi, hukuki, kamu düzeni ve özgürlükler açısından rahatsızlıkların en aza indirildiği siyasal alan kültür savaşını başarıya ulaştırır. Kültürel iktidar için şunların teşkili, kaliteli ve ciddi bir programla sonuna kadar yürütülmesi elzemdir.

KADRO

Sağlam bir kültür savaşı için buna inanan bir kadro, uygulayıcılar. Kaliteli, ekopolitikten, uluslararası konjonktürden haberdar, neyin kültür, sanat, edebiyat, fikir olduğunu bilen,

kariyer ve para karşısında şebekelere, kötüye teslim bayrağı çekmeyecek güçlü ruhlar gerekli. Günümüzde iktidar çevresinin kültürünü yönlendiren, tink tank'lara, sivil toplum kuruluşlarına hükmeden, reklam kaynaklarını sevk ve idare eden karar alıcıların bazılarının yetersizlik, meseleyi yurtçuluk, ideoloji aşısı, basit düzey okur yazarlıkla eş değer gören çap sorunları.

Öteki bazılarının ise büyük kaynakları güçlü ve etkili yayın, kaliteli entelektüel sınıf teşekkül ettirme yerine kasten en alt düzey isimlere dergi çıkarttırıp, dijital tekno-kültür araçlarıyla yayımlar yaptırıp asıl meseleleri perdeleyecek, asıl yazması ve okunması gerekenleri ortadan kaldıracak şekilde çalışması kültürel iktidarı engelliyor.

Dar klikler, şebekeler kendi aralarında bile bölünerek fikri, edebi üretim yerine yalnızca basit raporlarla iş yapıyor görüntüsü veriyor. Elbette buna, kültür, eğitim bürokrasisinde işi bilenlerin sindirilmesi yahut muhalif cenahta yer alışı nedeniyle verimsizliğine ek, etkinliklerle, cazıyla türkücüyü bir araya getirmeyi marifet bilen yüksek bütçeli panayırlarla esas meseleyi gözlerden kaçırınları da eklemeli.

Kabul etmek gerekir ki, Ayasofya'nın açılışından, Kemalizm'in ana güzergâhındaki uygulamaları kaldırına kadar sahici kültür savaşı fikri yalnızca Cumhurbaşkanı Erdoğan'da var! Erdoğan'ın, Cumhuriyet'in ikinci asrına girerken bu kazanımları koruma adına güvenlik siyasetindeki gibi temelli, sağlam politikalar için esash ve sahici bir kültür aklı-tini, vasıflı bir entelijansiya, şûradan icraya, tesirli güzideler sınıfı, gözü pek uygulayıcılar şekillendirmesi gerekiyor. Bunun için öncelikle hâli hazır tüm aktörlerin sahneden alınması icap ediyor. Siyasetin güdümünde olmayan bu düşünür sınıfı, entelijansiya zamanın-tarihin-medeniyetin ruhunu ve geleceği şekillendirecek kanalların kendi mecrasında verimli akmasını sağlayacak.

PARADİGMA-PROGRAM

Kültür savaşı verebilmek, kültürel iktidar kurmak için hayata-dünya sistemine-Kemalizm'e karşı bir sözünüzün olması gerekir. 21 yıllık

iktidar döneminde millî-yerli, İslâmcı, radikal, tarikat ve cemaatçileri bir araya getiren hikâye; Kemalizm'in dindar, muhafazakârları dışladığı söylemi, merkez-çevre uygulaması artık nihayete erdi. Bir anlamda deniz bitti. 21 yıllık siyasi iktidara ek, 28 Mayıs'taki yeni başarı tüm "Bize şurada burada yer vermiyorlar!" yakınmalarını ortadan kaldırdı.

"CHP zihniyeti bizi dışlıyor!" retoriğiyle 21 yılı üretmeden geçirdikten sonra moderniteye, kapitalist dünya sistemine, Kemalist kültür ve zihniyete mukabil dört başı mamur paradigma, program ve düzen kurma vakti geldi. Cazip bir ekonomi, imparatorluk demografisini, devlet mekanizmasını sürdüren Türkiye'yi ve millet bağını güçlendirecek bir adalet sistemi, radikal kamucu nizam, eğitim ve akademi tesisi de bu paradigmanın doğru kurulup eksiksiz yürütülmesiyle ilgili.

Liyakatsizlikten, yetersizlikten şikâyet edip ahlak vurgusu yapan namlı-şanlı hocaların bile kendi çocuklarının tezlerini yazıp sisteme soktuğu, kişiye özel ilanlarla alımların yapıldığı, dinî-seküler şebeke ve cemaatlerin yetenek öldürdüğü, başkasına hayat hakkı tanımadığı, tezlerde sadece aktarımlara müsaade edilen akademi, eğitim sisteminin yık-yap usulüyle yeniden inşası da bu kültür aklının, paradigmanın neticesinde şekillenmesi icap ediyor.

a) Kültürel iktidar ve kulturkampf'ın yolu Millî Eğitim'den, yepyeni bir müfredattan, ders kitaplarından tüm eğitim materyaline kadar 1071'den sonra şekillenen zihniyet dünyasının çağdaş versiyonunu gençlere eğitim kanalıyla gösterilmesinden geçiyor. Müfredat Kemalizm'in yaptığı kesintileri, kopuşları kaldırarak Osmanlı'dan günümüze devamlılığı sağlamak, medeniyet unsurlarını dinamik kılmak, özellikle Tanzimat'ta ortaya çıkan İslâm-laiklik ikiliğini net biçimde belirleyerek asıl yönümüzün Batılı kapitalizm olmadığını, Mekke ve Türkiye merkezli bakış açısıyla anlatmaya odaklanmalı.

b) Müfredat, dijital tekno-kültür gerçekleri ve enstrümanları üzerine şekillense de yeni bir tarih yazımı, tarih felsefesi ortaya koymalı.

Kemalizm'in tarih tezi, tarih felsefesi ve yazımı tümüyle gözlerden irak tutularak, özellikle 1071 sonrasındaki devlet, millet, değerler, toplum ve birey gelişimi sahil ve sahicı biçimde elbette öncelikle eğitim kanallarında gözler önüne serilmeli. Kemalist karalamalar, yok saymalar, çelişkiler, mitolojik ve İslâm'sız Türk vurguları, yersiz kahramanlaştırmalar, Kemalist kültürlük, hamasetler yerine hakikatleri dijital tekno-kültür gençliğine özgü bir aktarım biçimiyle yazmalı.

c) Öteki ile etkin mücadele için kök-değerleri güncelleyerek tekno-hüman'a taşınmayı başarmak gerek. Bu amaçla günümüzde iletişim kanallarında çokça yer verildiği gibi Aristo ontolojisini, Yeni Platonculuğu yani felsefe ders notlarını anlatma yerine küresel kültürün enjekte ettiği ideolojiye karşı kendi değer sistemimizi dijital tekno-kültür felsefesiyle birlikte inşa etmeliyiz. Feminizm, unisex birey, eşcinsellik, müphemlik, hiyerarşi-otorite karşıtlığı, açık uçluluk, post-truth, hazcılık, ego, tüketim, gayri insani konfor, maaşlı burjuva, kendilik adı altında marjinal bireycilik, faşizm, göçmen karşıtlığı, relativizm, evden kaçmaya övgü gibi cari değerlerin karşısına.

Diğerkâmlık, çeşebilik, düşeni kaldırma, imece, başkasının ayıbını örtme, nezaket, empati, Müslüman kardeşliği, iyinin kökeninin insandan değil Allah'tan geldiği, ilkelere, ideallere, büyük anlatılara sadakat, gibi pek çok erdemi dijitalin, görselliğin, sinemanın, uygulamanın eşliğinde propaganda etmeden "yaşatarak", "tecrübi" mantıkla işleyebilmeli.

UYGULAMA ARAÇLARI

Kültür endüstrisinin matbuattan sinemaya, tasarıma, oyuna, sosyal medyaya, gastronomiye, galerilere, müziğe dek etkili 11 aracı var. Günümüzde tesiri gittikçe azalanı ise selüloza dayalı matbuat, gazetelerin, kitapların, dergilerin takipçileri gün geçtikçe azalıyor. Dijital içerikler matbuatın yerini alıyor. Bu nedenle kültür kanallarının daha çok "içerik üretimi"ne dönmesi gerekiyor.

2000 öncesinde yaygın "adam adama ileti" yani yurtlar, okuma grupları, epistemik cemaatler

yerine "tam saha markaj"a geçmek daha etkili sonuçlar verir. Tıptan genetiğe yazılımdan tasarıma çok büyük ve güçlü dijital kadrolar, birikimler oluşturulmalı. Belirlenen paradigma etrafında kültürel iktidar için sinema-dizi, dijital içerikler ve günümüz okuma pratiğine uygun matbu eserlerin öncelikli kullanılması icap ediyor. Bilhassa sinema ve diziler hamasetten, propagandadan, ders vermekten, basitlikten uzak, bize özgü erdemleri mihver alacak bakışla çok güçlü şekilde desteklenmeli, sektör büyütülmeli.

YouTube, sosyal medya, oyunlar, bloglar, uygulamalar üzerinden kaliteli, sahil, çekici içerikler üretilmeli. Yeri geldiğinde yeni müfredatın unsurları bu dijital araçlara didaktik olmayan tarzda yüklenmeli. Kültür mekânları da günümüz anlayışına göre düzenlenerek artırılmalı. Ders çalışma alanları kaçınılmaz bir ihtiyaç olarak gençleri kendisine çekerken dijital tekno-kültür kütüphaneleri, gerçek ve dijital galeriler, sergiler, festivaller, fuarlar, gösteriler, müzeler, arşivler teşekkül ettirilerek paradigma yaygınlaştırılmalı.

Klasikler, temel yayınlar uygulamalar vasıtasıyla dijital kanallara aktarılmalı. Yalnız edebiyat ürünlerini değil düşünce tarihinin ana gövdesindeki eserleri de kapsamlı ve vasıflı uygulamalarda yerini almalı. Hasan Âli Yücel'in çevirileri hatta İstemihan Talay'ın ulaşılabilir yayıncılığı gibi yine bildik kitap üretimi, belli sayfa sayısı gözetilerek, önceliği elbette medeniyet kaynaklarımız olmak üzere gerekirse kısaltılarak gençlere ulaştırılmalı.

Derinlikli, evsafli entelijansiya oluşturma adına ciddi dergilerin yayımlanması gerekiyor. Siyasetin ve iktidarın bunu doğrudan belirlemesinden çok ön acıci politikalar geliştirmeye önem vermesi elzem. Mesela, yıllardır bize özgü bir iktisadi anlayış ve düzen geliştiremediğimiz açıkken bu açığı kapatacak, Türkiye'ye yön verecek bir iktisat dergisi bulunmuyor. Eleştiriden çekinmeden temel referans kaynaklarımız üzerinden ihya ve inşa öncelikli ekonomi yayını, çevresi diğer tüm sahalardaki gibi teşekkül ettirilmeli.

KÜLTÜREL İKTİDAR MESELESİNE DAİR

— KAMİL ERGENÇ —

İktidar (*güç*) genellikle siyasi, iktisadi, bürokratik boyutlarıyla gündemdedir. Siyasal alanda iktidar olmak, çoğu zaman, bürokratik ve (özellikle de) iktisadi iktidarı beslemiştir. Yakın siyasi geleneğimiz bunun örnekleriyle doludur. Siyasi iktidarı elde etmenin sağlayacağı ayrıcalıklarla kültürel hayatın da kolaylıkla tasarlanacağı varsayılmıştır. Ancak yine yakın tarihimiz özelinde yaşanan tecrübe, bu varsayımın temelsiz olduğunu ispatlamıştır. Hâlihazırda iktidar da bulunanlar (ki yirmi yılı aşkın süredir bu pozisyonlarını koruyorlar) bayındırlık hizmetlerinde gösterdikleri başarının veya kat ettikleri mesafenin kültürel alanda gösterilemediğini, zaman zaman itiraf etmek zorunda kalmışlardır. Demek ki mesele sadece siyasi, iktisadi, bürokratik intiyazlara sahip olmakla çözülemeyecek kadar derin ve müşküldür.

KÜLTÜR VE SİYASİ POZİSYONLAR

Üzerinde mutabık kalınmış bir tanımdan bahsetmek pek mümkün olmasa da kültür, bir toplumun inanç kodlarının renk verdiği hayat pratikleri, düşünme tarzı ve dünya görüşü şeklinde tanımlanabilir. Hegel buna “maddeleşmiş ruh” der. Dinin taayyün ve tecessüm etmiş hâli de denebilir. Kelimenin çıkış noktası Latince “*colere*” mastarı... Yetiştirmek, toprağı işlemek, ekip biçmek demek... Latince *cultura* mecazi bir anlam genişlemesiyle Fransızcada “*culture*” kelimesini yaratıyor. Kökenine göre “sürülmüş tarla, işlenmiş toprak” demek. Modern dildeki kültür kelimesi, bu bağlamda, “bilgi, görgü, terbiye ile yetiştirme, işleme, geliştirme anlamlarına geliyor.¹ Toprağın buradaki merkezi rolü, ekilen tohumun potansiyelini açığa çıkararak, onu besleyip büyüten özelliğinden kaynaklanı-

yor. Anlıyoruz ki kültür de mensubunu, tıpkı toprağın tohumu yetiştirmesi gibi yetiştiriyor. Cumhuriyet modernleşmesinin fikir babalarından Ziya Gökalp kültür yerine Arapça *hars* kelimesini kullanıyor ki yine tarla-toprak anlamındadır. “Hars”, yüce Kur’ân’da, teşbih olarak, kadına işaret eder. Bu benzetmenin hikmeti de, Allahüâlem, kadının doğurganlığına/yetiştiriciliğine dikkat çekmektir. Cemil Meriç ise kültür yerine *irfan* kelimesini önerir. Bu öneri daha makul görünmektedir. İrfan, tanıma, bilme, tanıma anlamlarını mündemiç... Marifet, maruf, örf ve tearüf kelimeleriyle aynı kökten... İnsan-İnsan, insan-tabiat ve insan-Allah ilişkisini ilahî vahiy ve nübüvvet temelli inşa etmeyi tazammun ediyor. Meriç’in *umran* kelimesine de özel önem verdiğini biliyoruz. İtikat/inanç kodlarından alınan ilhamla bayındır kılma, müesseseleşme anlamında *umran*, medeniyetin muadili sayılabilir. Bu yönüyle irfan ve *umran* birbirinin müttemmim cüzü diye kabul edilebilir.

Kültür aslen Fransızca bir kelime. 16. yüzyılda “insan düşüncesinin eğitim-öğretimle işlenerek sistemli olarak gösterdiği gelişme”² anlamını kazanmış. Günümüzde de benzer bir içeriğe sahip. Fransız İhtilali’ni model alan Cumhuriyet aydın ve bürokratlarının kültür kelimesine “seçkin” bir anlam ilave ettiği vakidir. “Köylülükle” temayüz eden Anadolu’yu Batılı değerleri referans alarak eğitip-öğretmek, geliştirmek, yetiştirmek, onları hurafelerden, çağ dışı inançlardan, büyüden kurtarıp, bilimin ışığında aydınlık yarınlara ulaştırmak. Bu yönüyle kültür, Batı referanslı Cumhuriyet modernleşmesinin kamasallaşması boyutuyla öne çıkar. Kültürlü olmak, şehirli, modern, bilime meftun, din ve hurafelerden arınmış, dünyayı tanıyan insanları tanımlamak için kullanılır. Günümüzde de benzer anlamını muhafaza etmektedir.

1 Bülent Aksoy, *Etimoloji Işığında Kelimelerin Dünyasında Gezintiler*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2022, s. 73-81.

2 Bülent Aksoy, *age.*, s. 73-81.

Bu bağlamda Cumhuriyet modernleşmesinin Kemalist kanadını temsil edenlerce kültürel iktidar, aydınlanma ideolojisinden esinlenen insan, evren, tabiat, tarih, zaman, mekân, toplum, devlet, din, bilim, Tanrı tasavvurunun kamusallaşmasını ve kurumsallaşmasını temin eden yumuşak güç olarak öne çıkar. Muhafazakâr modernleşmeden yana olan kadrolar, bu yumuşak gücün millî ve manevi değerlerin tahkimatı için kullanılması gerektiğini düşünür. Bu nedenle modernleşme tarihimiz boyunca kültürel alanda radikalizmi temsil eden Kemalistlerle, muhafazakârlığı yeğleyenler arasında sürekli bir gerilim hattı olagelmıştır. Bu gerilimin bugün de şiddetinden bir şey eksiltmeden devam ettiğini görüyoruz. Ancak yaklaşık on yıldır muhafazakâr kanadın “yerlilik ve millilik” eksenli geliştirdiği güçlü söylem, kurumsal Kemalizm’in temsilciliğini üstlenen siyasi fırka içinde ayrışmayı/dağılmayı beslemiş ve “gayri millî”/“yabancı” olduğuna dair algının hem devlet hem de toplum nezdinde önemli ölçüde kabul görmesini sağlamıştır. Çağdaş-gerici, laik-dindar gibi doğrudan kimliğe ilişkin kategorik ayrımların yerine ikame edilen “yerli-yabancı”, “millî-gayri millî” ayrımları yeni bir siyasal dilin belirginlik kazanmasına vesile olmuştur. Bu yeni kamplaşmada (kurumsal Kemalizm’in siyasi taşıyıcısı olan fırkanın saf dışı kalması için) Kemalizm yerli-millî bir ideoloji biçiminde kodlanıp muhafazakârlar tarafından sahiplenilmiştir. Dolayısıyla kurumsal Kemalizm siyaset sahnesinde kriminalize olurken, ideoloji olarak Kemalizm muktedir olmuştur. Bu yeni süreci “muhafazakâr Kemalizm” şeklinde adlandırmak mümkündür.

KÜLTÜREL İKTİDARIN YENİ/ESKİ BOYUTU

Kemalizm’in muhafazakârlıkla imtiazcı kültürel iktidar meselesine yeni bir boyut kazandıracaktır. Modern paradigmanın epistemik referanslarına itiraz etmeme hususunda mutabık kalan ve fakat bu paradigmanın uygulama safhasında takip edilecek usulün nasıl olacağı noktasında ayrışan bu iki ideoloji (yani muhafazakârlıkla Kemalizm) öyle görünüyor ki, yerlilik ve millilik ortak paydasında buluşarak, yarının Türkiye’sini inşa edecekler. Bu noktada sorulması gereken kritik soru, kanaatimce şudur: “Modern (şimdilerde postmodern) paradigmanın epistemolojik ve ontolojik emperyalizmiyle, bu paradigmaya ruh üfleyen aydınlanma ideolojisinin Judeo-

Cumhuriyet modernleşmesinin Kemalist kanadını temsil edenlerce kültürel iktidar, aydınlanma ideolojisinden esinlenen insan, evren, tabiat, tarih, zaman, mekân, toplum, devlet, din, bilim, Tanrı tasavvurunun kamusallaşmasını ve kurumsallaşmasını temin eden yumuşak güç olarak öne çıkar.

Hristiyan kodlarıyla yüzleş/e/meden bugünün ve yarının dünyasında haysiyetli bir duruşun mümessili olabilir miyiz?” El cevap: Olamayız. Çünkü aydınlanma ideolojisi Batı Hristiyanlığının tarihsel tecrübesi içinde ortaya çıkan ırkçı, pozitivist, çatışmacı, seküler bir muhtevaya sahiptir. İnsan-insan, insan-tabiat, insan-Tanrı arasında ilelebet sürecek bir çatışma olduğu tezini merkeze alır ve bu çatışmayı ilerlemenin muharrik gücü şeklinde kodlar. “Beyaz adamın” üstünlüğü klişesini şiar edinir. Avrupa dışı ulusları insan altı yaratıklar olarak görür ve onlara her türlü muamelenin meşru olduğuna inanır. Kendi refahı için dünyanın geri kalanını sömürmekten kaçınmaz. Bilgiyi metafizik bağ/dan kopararak üretir ve “kontrol-denetim” unsuru işleviyle kullanır.

Bu durumda kendi kendimizi sömürgeleştirmenin (*otokolonizasyon*) aracı olan Kemalizm’in, muhafazakâr kadrolar eliyle, kazandığı meşruiyet Türkiye’de kültürel iktidarın rengi bakımından fikir verebilir. Kemalizm’in anti-emperyalist, anti-kolonyalist, millî bir ideoloji(ymiş) gibi yeniden diril/til/mesi, varlığını İslâm’a borçlu olan Türkiye’nin, bu borcunu unutmasına, hatta alacaklıymış gibi davranmasına yol açabilir. Kendi tarihsel geçmişiyle gerçek anlamda yüzleşmeyen, hesaplaşmayan bir toplumun onurlu bir yaşamı mümkün kılması zordur. Otokolonizasyonu içselleştiren toplumların özgün-bağımsız-vakur bir kültür hareketi başlatması imkân dâhilinde değildir.

Osmanlı İmparatorluğu bünyesinden neşet eden ulus devletler içinde sınırlarının cetvelle çizilmesine müsaade etmeyen tek ülke konumundaki Türkiye’nin, emperyalist Batı’nın bilgi sistemini, hayat tarzı ve dünya görüşünü kopya ederek, askerî sahada kazandığı zaferi, kültürel

alandaki sürdürülemezliği çok ciddi bir çelişki olarak önümüzde duruyor. Kemalist modernleşme sadece Türkiye’de değil yakın ve uzak coğrafyamızdaki Müslüman beldelerde, özellikle de ulusal mücadele bilincinin ikamesinde ve yeni ulus inşasında etkili olmuştur. Irak, Suriye, Mısır, Tunus, Pakistan, Afganistan ve İran modernleşme adımlarını atarken Türkiye’yi örnek aldılar. Türkiye’nin oynadığı bu merkezî rol onun Osmanlı bakiyesi olmasına, son İslâm halifesine ev sahipliği yapmasına, yani İslâm’ın siyasi ve askerî güç merkezini temsil etmesine bağlanabilir. Nitekim 1991’de Sovyetler dağıldıktan sonra NATO konsepti gereği Türkiye bu sefer “ılımlı İslâm” modeliyle halkı Müslüman beldelere örnek gösterilecektir. Bu modelin “otokolonizasyonu içselleştirmek” ile çok yakın bir alakası var. Fakat halkı Müslüman beldelerin ekseriyeti bu alanın farkında olamamıştır.

Türkiye, aydınlanma ideolojisinin referans sistem/ler/iyile yüzleşmek-hesaplaşmak yerine, kozmetik değişimlerle yetinmeye çalışarak çok ciddi bir bilinç krizi yaşadığını itiraf etmiş oluyor. Batı’nın kavramsal ve kurumsal etkisi altındayken Doğu’ya açılarak yeni bir çığır açacağını zannediyor. Oysaki küreselleşme olgusu Doğu-Batı ayrımlarını anlamsızlaştırdı. Burjuva Protestan kültür kodları küre ölçeğinde egemenliğini her geçen gün daha da tahkim ediyor. Kutsalla bağı koparılmış bilgiye yaslanan iktisat, hukuk, siyaset, eğitim insanlığın geleceğini tehdit ediyor. Kapitalist/neoliberal düzen ahlaki ilkeleri ayaklar altına almakta beis görmüyor. Bu düzen insanı arzularının peşinden gitmeye çağırıyor, onu kışkırtıyor. Tekno-endüstriyel uygarlık insanı ve tabiatı bir makine gibi görüyor. Tabiatı, geri dönüşü mümkün olmayacak şekilde tahrip ediyor. Emellerine erişebilmek için bilimi araçsallaştırıyor. Modern bilim bugün ulus üstü şirketlerin çıkarlarını dünya ölçeğinde teminat altına almak, pazarın egemenliğine mani olmaya çalışan ulus devletleri istikrarsızlaştırmak, tabiatı ölçsüzce ve hunharca sömürmek, insanı arzularının mahkûmu (kolay güdülebilir/manipülasyona açık) bir varlık hâline getirmek amacıyla erk sahipleri tarafından araçsallaştırılmıştır. Artık Batılı gibi düşünen ama Batı’ya düşman bir Doğu var!

Yaklaşık iki asırlık modernleşme tecrübemiz, akışkan-amorf kimliklerin her geçen gün mevzi kazandığı bir sosyal gerçekliğe doğru koşar adım ilerlemektedir. Postmodern paradigmanın

kimliksiz, kişiliksiz, renksiz doğası ve “ne olsa gider/her şey mubah” mottosu ciddi bir alıcı kitlesi bulmuş durumda. “Beyaz adamın” dünya görüşü ve hayat tarzına olan ilgi toplumsallaşmış, Batı’nın bugününü kendi yarınımız yapma amacıyla atılan adımlar kabul görmüştür. 19. yüzyılda “uygarlaştırma misyonu” klişesiyle sömürgeci fiillerini meşrulaştıran “beyaz adam”, 20. yüzyılda demokrasi ve insan hakları söyleminin ardına saklanarak vampirlik yapmaya devam etti. Otoriter/totaliter yöneticilerden bizar olan İslâm dünyası toplumları (daha genelde ise Doğu), kurtuluş umuduyla demokratik teamüllere sığınmak istedi. Ancak sonuç tam anlamıyla trajediydi. Afganistan, Irak, Libya, Suriye demokrasi ve insan hakları söyleminin gölgesinde tarumar edildi, mülksüzleştirildi. Ebu Garib, Guantanamo, Şibirgan, Bagram gibi utanç verici hatıralar biriktirildi. Asırlara baliğ İslâm tefekkür ve temeddün mirası yağmalandı, talan ve yok edildi. Müslüman toplumlar demokrasi ve insan hakları söyleminin sadece “beyaz adam” için geçerli olduğunu anladıklarında iş işten geçmişti. 21. yüzyılın sömürgeci klişesi ise “cinsel özgürlükler”, “dezavantajlı grup hakları”, “marjinal grupların temsili” diye belirlendi. Aralarında Türkiye’nin de olduğu birçok halkı Müslüman belde bu vesileyle kriminalize edildi, edilmeye devam ediyor. Ancak bir farkla ki, sözünü ettiğimiz bu kriminalize etme fiilinin faili artık “beyaz adam” değil. Yukarıda da dikkat çekmeye çalıştığımız üzere yerli halkın (yani kendi insanımızın) hatırı sayılır bir kesimi postmodern paradigmanın amorf, akışkan, hakikatsiz, merkezsiz, aidiyetsiz, ne olsa gider doğasına meftun olmuş. Dolayısıyla beyaz adamın, izlemek dışında, bir şey yapmasına artık gerek yok. Bu bağlamda denebilir ki, şimdilik üzerinde mutabık kalınan muhafazakâr Kemalizm günü kurtarmaya veya asli meselelerimizi bir süre daha ertelemeye yardımcı olabilir. Ancak derdimize derman olmayacağı kesindir.

NE YAPMALI?

Peki, ne yapmalı? Bu kadar ağır yükün altından nasıl kalkılır? Derde derman olacak ilaç nedir? Gerçek anlamda bir kültürel iktidarın inşası için nasıl bir yol haritası belirlemeli? Zor soru. İki asırlık modernleşme tecrübemizin hasılası olan bugünkü sosyal, siyasi, iktisadi, hukuki, entelektüel gerçekliği rafa kaldırmak (ya da görmezden gelmek) mümkün değil. Onu

teneffüs ediyoruz. Her zerremize kadar işlemiş durumda. Her ne yaparsak evvela bu gerçeklikle yüzleşerek yapacağız. Bu nedenle öncelikle sözünü ettiğimiz gerçeklikle hangi referans sistemine yaslanarak yüzleşeceğimizi/hesaplaşacağımızı netleştirmek zorundayız. Kendisini İslâm'a nispet eden bir toplum olduğumuza ve bu ülke de varlığını İslâm'a borçlu olduğuna göre, referansımızın ilahi vahiy ve nebevi gelenek olması zaruridir. Aksi takdirde "paradigma dışı" bir mücadele hattı oluşturmak ve ille-rimize kadar işleyen sömürgeci bilgi-fikir ve yorumla hesaplaşmak imkân dışıdır. Bu bağlamda ilk önce bilgiyi üreten, işleyen, düzenleyen kurum olması münasebetiyle üniversitenin bağımsızlaşması gerekir. Beyaz adamın çıkarlarını koruyan, burjuva Protestan kültür kodlarının küreselleşmesi için misyon üstlenen "epistemik cemaatin" hegemonyasından ancak bu şekilde kurtulmak mümkündür. Üniversitenin bağımsızlaşması demek aydınlanma paradigmasının belirlediği epistemolojik çitin dışına çıkma iradesi göstermek demektir. İlahi vahyin ve nebevi geleneğin bilgisi yegâne referans olarak üniversite tarafından kabul edilmelidir ki sonrasında üretilecek, işlenecek, düzenlenecek ve yayılacak bilgi vahyin ve nübüvvetin rengini taşıyın. Sonraki adım ise üniversite ile toplum arasındaki bağı güçlendirmek olmalıdır.

Öteden beri akademik havza halktan kopuktur. Üniversitenin soğuk duvarları arasında unvan ve makam kapma telaşı akademiye felç etmiştir. Avrupamerkezci bilginin Türkiye distribütörü gibi çalışmaktadırlar. Okunmayan hakemli dergilerde ayrıntılara boğulmuş makaleler yazarak titr sahibi olmakla meşguller. Oysa bir toplum aydınları, entelektüelleri, akademisyenleri ile omuz omuza verdiğinde niteliksel sıçrama yapabilir. Halkı ehlileştirilmesi gereken mahlûklar olarak gören, burnundan kıl aldırmayan, fildişi kulelerde ahkâm kesen, Avrupa'nın çürümüş ideolojilerini ambalajlayıp yeniymiş gibi pazarlayan akademik, entelektüel havzadan bu ülke çok çekti. Çekmeye de devam ediyor. Bu yüzden üniversitelerimizin bağımsızlaşması ve halkla-toplumla barışması hayati derecede önemlidir.

Üzülerek söylemek gerekiyor ki üniversitelerimiz, özellikle sosyal bilimlerde, âdeta birer şarkiyat enstitüsü gibi çalışıyor. Türkiye'nin İslâm'a olan borcunu, aidiyetini, bağlılığını, belirginleştirip sosyal, siyasal, hukuki, iktisadi, entelektüel gerçekliğimizi buna göre inşa

etmesi gerekirken, bilakis, Avrupamerkezci bilgi sisteminin fikir, yorum hegemonyasını tahkim ve terviç ediyor. Yüce İslâm'ın ruhuna aykırı kavramlara meşruiyet kazandırıyor. Kırmızı çizgileri olmayan, her şeyi tartışma konusu yapabilen, fahşânın ve münkerin özgürlük adı altında pazarlandığı, kapitalist/neoliberal düzenin mahkûmu "açık toplum" olmamız için elinden geleni yapıyor. Bu hizmetlerinin karşılığında ise yerli beyaz adamdan "aferin" alıyor.

Üniversitenin bağımsızlaşması sonrası atılacak en önemli adım "milli eğitim" alanında olmalı. Anaokulundan liseye kadar, her düzeyde, müfredat tadilatı gerekiyor. Seküler-pozitivist karakterli bilginin tahakkümünden ders kitaplarımızı kurtarmamız elzemdir. Öğrencilerimize bilgiye, hayata, tarihe, insana, tabiata tevhibi nazarla bakmayı öğretmek zorundayız. Kültürel ana dilimiz olan Türkçenin İslâmsızlaştırılmasının önüne geçmek için çok yoğun, çok nitelikli çabaya ihtiyaç var. İlkokul ikinci sınıftan itibaren, yani henüz daha kültürel anadilini bile doğru düzgün öğrenememişken, körpeçik dimağlara, Anglosakson kültürün dilini (İngilizceyi) zorunlu tutan bir eğitim-öğretim anlayışı, yukarıda dikkat çekmeye çalıştığım üzere, kendi kendini sömürgeleştirmekten başka bir işe yaramaz. Bu sistemden özgün, bağımsız özne ve en önemlisi de mümin/mümine şahsiyetler çıkmaz. Öğrencilerimiz okullardan zihinleri paramparça olarak mezun oluyorlar. Eğitim-öğretim anlayışımız bütünlük bilincini zaafa uğrattırıyor. Tekno-endüstriyel uygarlığın dayattığı "emoji" dili, bütün dünyada ve Türkiye'de, lisan hassasiyetinin kaybolmasına zemin hazırlıyor. İmaj (göz) odaklı bilgilenmenin terviç edilmesi insanları, özellikle de eğitim-öğretim çağındaki çocukları/gençleri "söz"e kayıtsızlaştırıyor/duyarsızlaştırıyor, onları agresif-özensiz bireylere dönüştürüyor. Ekran tarafından emilen çocukların/gençlerin/yetişkinlerin muhayyilesi tarumar oluyor, hafızaları güçsüzleşiyor ve pek tabi ki fikriyatları sığılıyor. Bu noktada başta İslâmî cemaatler olmak üzere toplumun bütün örgütlü yapılarına çok büyük görev ve sorumluluk düşüyor. Devlet erkini elinde tutanlar ise en azından 2017 Kültür Şûrası'nda alınan tavsiye kararların yürürlüğe girmesi için inisiyatif alabilir.

CHP'NİN ROTA ARAYIŞI VE ZORLUKLAR

— MEHMET FURKAN ÖREN —

Modern bir yönetim biçimi olan demokrasinin Türkiye tecrübesi göreceli olarak Avrupa'nın gerisindedir. İlkçağ Yunan tecrübesi paranteze alındığında demokrasinin Avrupa'da modern dönemlerle birlikte başladığı, Osmanlı toplumunda ise Meşrutiyet dönemleriyle birlikte tedavüle girdiği dile getirilebilir. Meşrutiyet baz alındığında demokrasinin Türkiye'de yaklaşık 200 yıllık bir geçmişe dayandığı söylenebilir. 200 yıl, insanlık tarihi için kısa, bir ülkenin ve toplumun tarihi içinse kayda değer bir süredir. Cumhuriyet'in ilan edildiği 1923 tarihi başlangıç kabul edildiğinde Türk demokrasi tecrübesi yüz yıllık bir süreye tekabül etmektedir. Bu yüz yıllık süreç içerisinde Türkiye'de onlarca parti kurulmuş, kapatılmış, iktidara gelmiş ya da iktidar ortağı olmuştur. Yüzyıllık demokrasi hikâyesinin yüzlerce parti tecrübesiyle birlikte modern Cumhuriyet'in kurucu aktörü, süreç içerisinde geçirdiği dönüşümlerin tanığı ve hâlen aktif muhalefeti oluşturarak CHP, Türk demokrasi hikâyesinin ana aktörlerinden birisi olarak "istikrarlı" bir çizgiye sahip. Yüzyıllık Cumhuriyet tecrübesinin neredeyse tüm süreçlerinde mevcudiyetini koruyarak günümüze gelen CHP, ironik bir şekilde bu zaman zarfında geniş halk desteğiyle iktidara gelmemiştir. Bunun önemli nedenlerinden birisi, bu partinin kuruluşunda rol alan kadroların İttihat ve Terakki dönemlerinin aktörleri kimliğiyle pozitivist felsefeyi benimsemeleri ve "halk mühendisliğini" misyon edinmeleridir.

Demokratik teamüller içerisinde oluşmuş olsa da özünde CHP bir halk hareketi değildir. STK'lar, kamusal alan ve sosyolojinin ürettiği

bir oluşumdan ziyade Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde kimi açılardan Batı'dan da etkilenen elitlerin toplum mühendisliği düşüncelerinin cisimleşmiş hâlidir. Bu oluşumun sahip olduğu kodlarda halk "cahil, bilgisiz, manipülasyona açık, aydınlanmaya muhtaç" bir çerçeveye oturmuştur. Kuruluş felsefesi itibarıyla partinin refleksi jakobendir. Tepeden inme ve dayatmacıdır. CHP'nin bu felsefesi, modernleşmenin dayandığı hikâyenin de özetidir. Bu felsefe pozitivist, elitist, merkeziyetçi, halkın "aydınlatılmasını" kendisine misyon edinmiş bir çerçeveye oturmuştur. Halka rağmen halk için felsefesi, diğer bir ifadeyle modernleştirme ve Batılılaştırma misyonu, partinin Anadolu'dan kopuşunun en azından kamusal alanı domine edecek sivil alanlardan, STK'lardan uzak olmasının önemli bir nedenidir. Demokrasi halkın sahip olduğu parametrelere göre tavır alabilmek iken, CHP'nin temel beklentisi, halkın CHP'ye göre kendisini konumlandırmasıdır. Bu durum açık bir şekilde halka "Ben değişmeyeceğim, sen değişmelisin!" demektir. Temel ilkelerini ve ideolojik bağlamlarını ilkesel düzeyde rasyonalize eden CHP'nin genelde seçim süreçlerinde halkı suçlayıcı ifadeler kullanması, halkı anlayıcı bir yaklaşım sergilemekten ziyade halktan anlayışçı beklentinin içine girmesi sahip olduğu kodlarla ilgilidir.

KİM DEĞİŞMELİ?

Mevcut partiler içerisinde muhafazakâr refleksi belirgin olan parti CHP gibidir. Çağdaşlığı kendisine misyon edinen özelliğine rağmen partinin dinamik bir çizgi izlediği söylenemez.

Kendi içerisinde istikrarlı ve bütüncül bir çizgi takip eden partinin temel beklentisi halkın değişmesidir. Modern anlamıyla demokratik siyaset, bir partinin sosyolojik zeminde taban tutması, farklılaşma, ayrışma, ötekinden farklı ideolojik söylemler benimsemesi ve halkı buna göre organize etmesidir. CHP'nin de farklı bir siyasi anlayışı, örgütsel yapısı, ideolojik çerçevesi, sosyal anlayışı ve topluma bakışı vardır. Ne var ki sahip olduğu nevi şahsına münhasır durum, belli bir sosyal kesime hitap ederken, büyük bir sosyal kesime ise uzak kalmasıyla sonuçlanmaktadır. Diğer bir ifadeyle partinin sahip olduğu öznellik, bu öznelliğe gönül verenleri mutlu edebiliyor, ancak geniş halk kesimlerinin desteğini almaktan ise alıkoymuyor. Sahip olduğu farklılık partiyi iktidara taşıyamıyor.

Türkiye'de 1950'den sonraki süreçler, halk desteğini güçlü bir şekilde alabilecek bir CHP'nin ancak iki yolla mümkün olabileceğini göstermektedir. Birincisi kentleşme, eğitim seviyesinin yükselmesi ve ekonomik durumların iyileşmesiyle birlikte tam modernleşmenin gerçekleşmesi, geleneksel toplum kodlarının iyice zayıflamasıdır. Bunun başka bir ifadesi, toplumun belirgin bir şekilde sekülerleşmesidir ve Anadolu'da halkın çoğunluğunun çağdaş Batı değerleriyle bütünleşmesidir. Şayet kentleşme, iktisadileşme ve rasyonelleşme (eğitim seviyesinin yükselmesi) neticesinde toplum sekülerleşecekse eğer bunun için uzun bir sürece daha ihtiyaç vardır. Bu çerçeve CHP'nin kuruluş itibarıyla ideal diye kodladığı bir toplum modelidir. Nitekim bu özelliğe sahip bireylerin çoğunlukla CHP'ye oy verdiği söylenegelmektedir.

Ancak toplum genel itibarıyla sekülerleşse bile demokrasi kültürünün bir gereği olarak oylar çantada keklik olmaz. Demokraside her zaman rekabet vardır ve toplumun genel çoğunluğunu ikna etmeye çalışan farklı partiler olacaktır. Kent boyutuyla görece gelişmiş Ankara ve İstanbul, ekonomik ve eğitim durumuyla seçim tercihleri arasındaki korelasyonun çok da kolay olmadığını göstermektedir. Nitekim Anadolu'ya göre dışı daha açık olan bu iki kentte az bir farkla öne geçen CHP, bu başarıyı ittifak kurduğu birkaç partinin desteğine borçludur. CHP'nin kentleşmenin saiklerini taşıyan bu kapital metropollerde bile çeşitli fraksiyonların desteğiyle az bir farkla seçim alması, kamusal alanda CHP

ile ilgili çekincelerin çok daha derinlerde yattığının göstergesi şeklinde değerlendirilebilir.

Nitekim 2023 cumhurbaşkanı ve milletvekili seçimleri göreceli olarak sekülerleşmenin özelliklerini taşıyan CHP'nin biraz daha çeperde kalmış, kentleşme sürecini tamamlayamayan, daha ideolojik saiklerle oy kullanan sosyolojinin oylarını almasının hiç de kolay olmadığını göstermiştir. Seçim zamanında seçmenin CHP'ye oy vermesi gerektiğini gündemleştirenler para ve ekonomik parametrelerin önemine vurgu yapmışlardır. Ne var ki seçim sonuçları düşüncenin, ideolojik duruşların ve kimliklerin seçmenin tercihlerinin şekillenmesinde daha etkin olduğunu göstermektedir. 2023 seçimleri kimlik, ideoloji ve güvenlik kaygılarının şekillendirdiği bir seçim olmuştur ve durum tüm parti tabanlarının genel bir karakteri olarak belirginleşmiştir. Millî ve manevi eğilimleri belirgin sosyal kesimlerin CHP'ye oy vermeme nedeninin simetrik cevabı belki de İzmir'dir. Örneğin 23 yıllık iktidarı boyunca AK Parti dönemlerinde ve daha önceki dönemlerde İzmir seküler partilere oy vermiştir. CHP'nin güçlü olduğu Kadıköy ve Çankaya gibi ilçelerde tabanın benimsemediği isimlere rağmen seçmenin CHP'ye yönelik tavırları değişmemektedir. Bu durum seçmenin ekonomik saiklerden bağımsız olarak oy verdiği partinin genel duruşunu da dikkate aldığını göstermektedir.

BOŞ TENCERE SİYASETİ

Pek çok siyasetçi insanı belli bir rasyonalite çerçevesinde değerlendirmekte ve rasyonalitenin merkezine ekonomiyi koymaktadır. Oysa insan söz konusu olduğunda değerler, hisler de devreye girmektedir. Bir adım öteye gidilerek akıldan ziyade insanın aslında duygusal olduğu ve duyguların reflekslere yön verdiği söylenebilir. Boş tencere iktidarları devirebilir ancak insan söz konusu olduğunda her şeyin tencere olmadığını da bilmek gerekmektedir. Elbette ki bu, duygularla hareket eden bireyin akılsız olmadığı, bilakis aklın sadece ekonomik parametreler ve çıkarlar çerçevesinde işlevsel olmayabileceği anlamına gelir. Türkiye’de yapılan son seçim, siyasette tencerenin değil, ilkelerin, duruşların da etkili olabileceğini göstermektedir.

Kendisine tarihsel birtakım kriterleri ilke edinmiş, bunları gideceği yönün genel pusulası yapmış, reflekslerini temel kodlarla sabitlemiş, sahip olduğu ilkelerde tavizsiz bir yaklaşım sergileyen bir siyasi duruşun halktan pragmatist olmasını beklemesi sahicilik sorununu doğurur. Boş tencere söylemi Makyavelci ve çıkarıcı bir zemine oturmakta, paraya büyük bir paye vermektedir. Para söz konusu olduğunda Anavatan Partisi örneğinde olduğu gibi muhafazakâr partilerin de gayet kapital oldukları görülmektedir. Oysa çoğunlukla CHP’nin seçmenlerine göndermede bulunan “Beyaz Türkler” AK Parti dönemlerinde ekonomik açıdan büyümelerine rağmen AK Parti’ye mesafeli duruşlarını korumuşlardır. Türkiye’de tüm başarısız seçim stratejilerine rağmen jenerasyonlar boyunca CHP’den vazgeçmeyen kitleler vardır. Bu gerçek, seçmen tercihlerinde ve seçim reflekslerinde paranın ötesindeki durumların olduğunu göstermektedir.

Deprem sosyolojisi Türkiye’deki siyasal reflekslerin ve siyasal sosyolojinin eğilimlerini anlama açısından öğreticidir. Halkın, depremin olumsuz şartlarına rağmen, müdahalede çeşitli zaaf görülmelerine rağmen, kimlik merkezli duruşundan vazgeçmemesi CHP’nin durduğu yere olan mesafesinin derinliğini ortaya koyduğu gibi, siyasette idealler ve ilkelerin belirleyiciliğinin de bir göstergesi şeklinde okunmalıdır. Son seçimler ekonominin önemli olduğunu ancak ideolojik duruş ve sahiplenilen misyon ile bu misyona paralel söylemlerin de yabana atılmaması gerektiğini ortaya koymuştur.

TAMAMLANAN MİSYON VE SÖYLEM ARAYIŞI

Küreselleşme süreçleri boyunca toplumların artan bir şekilde birbirine benzeşmesi siyaset arenasını da etkilemektedir. Bir örnek olması açısından bugün özellikle muhafazakâr tınıdaki kimi farklılıklar kenara bırakıldığında AK Parti’nin CHP’nin klasik boyutuyla ilke hâline getirdiği pek çok prensibe sahip olduğu söylenebilir. AK Parti çağdaş (inkılapçı), devletçi, milliyetçi, halkçı, kapitalist, cumhuriyetçi ve gayet laik bir parti profili çizmektedir. Kadın hakları konusunda eleştirilse de AK Parti dönemlerinde kadınların kayda değer kazanımları olmuş, Parti’nin politikaları kadınlar açısından muhafazakâr kamusal alanı dönüştürmüştür. Bugün muhalefet tarafından çokça otoriterlikle suçlanmasına rağmen AK Parti gayet laik bir politika izlemekte, pragmatist davranmakta, dinamik manevralar yapabilmektedir. CHP’nin ana kodlarında tanımı, çerçevesi ve kapsamı tam olarak belli olmamakla birlikte Kemalist, batıcı, devletçi ve milliyetçi refleksleri muhafazakâr partilerce satın alınmış gibidir. Eskiden 10. yıl Marşı sadece CHP’ye aitti. Oysa bu marş bugün AK Parti’de de benzer bir coşkuyla söylenmektedir. Bu gerçek, iktidara gelme bile CHP söylemlerinin Türk toplumu tarafından satın alındığını göstermektedir. Kulağa garip gelse de CHP’nin sahiplendiği Kemalist proje Türkiye’de büyük oranda başarılı olmuştur. CHP’nin söylemlerinin çoğunlukla muhafazakâr milliyetçi bir parti tarafından sahiplenilmesi eski kodlarıyla CHP’nin misyonunu tamamladığını göstermektedir.

Bugün AK Parti Mustafa Kemal’e neredeyse CHP’den daha fazla sahip çıkmakta, devletçi, sıkı milliyetçi, çağdaş politikaları benimseyen, zaman ve zeminle uyumlu, liberal ekonomik politikalara sahip, rakiplerine göre gayet inkılapçı bir çizgi izlemektedir. Hitap ettiği STK’lar, içinden çıktığı muhafazakâr mahalle ve Anadolu kodlarına sahip olması dolayısıyla halkçı bir çerçeve ortaya koymaktadır. Öte yandan AK Parti’nin söylem muğlaklığı, ideolojik manevra kabiliyeti sağ çizgide oluşabilecek yeni argümanlara da ket vurucu bir özelliğe sahiptir. Bu siyaset tarzı CHP’ye söz söyleyebileceği alanlar bırakmamaktadır.

CHP ortodoks siyasete yönelen bir partidir. Bu partinin rakibi Atatürk karşıtı, katı dinci ve Cumhuriyet'in temellerine saldırı potansiyeli olabilecek bir özellikte olmalıdır. Diğer bir ifadeyle CHP, karşısında eski alışkanlıkları sürdüren, sahip olduğu kodlara karşın rahat bir şekilde eleştirebileceği rakip aramaktadır. Oysa karşısında öyle bir rakip bulunmamaktadır. Eski biçimiyle kendisini şeriat, tarikatlar ve cemaatlere, rejime düşman olabilecek fraksiyonların karşısına yerleştiren CHP'nin bu durumunun esaslı bir anlamı kalmamıştır. Bugün ne Cumhuriyet'e meydan okumaya ne Atatürk karşıtlığına ne de koyu dindarlığa hevesli bir siyasi iktidar vardır. Şeriat konusunda belki de en rijit ülkelerden birisi olan Afganistan'ın bile küresel sisteme eklenme sürecine girdiği bir kulvarda Türkiye'ye şeriatın gelebileceğini söylemek inandırıcı olmaktan uzaktır. Kimi yazarlar tarafından "yeşil" Kemalist diye tanımlanan AK Parti'nin, CHP'nin kurumsal olarak benimsediği kimi ilkeleri sıkı bir şekilde sahiplenmesi CHP'ye sosyal demokratlık ve laik söylemler dışında ayrıştırıcı bir alan bırakmamaktadır.

CHP'nin birkaç seçimdir uyguladığı strateji, muhafazakârlaşma eğilimi yönündedir. Partinin başörtü meselesinde yumuşamaya gitmesi hatta başörtülü adaylar göstermesi, helalleşme çağrıları ve dinî bir jargonla muhalefet üretmesi gibi çıkışları yanı sıra muhafazakâr partilerle kurduğu ittifaklar dümenin merkez sağa doğru kırıldığını göstermektedir. Oysa muhafazakârlaşan bir CHP "Müslüman mahallede salyangoz" satan tüccar konumuna düşmektedir. Pek çok satıcısının bulunduğu muhafazakâr kulvarda CHP'nin söyleyebileceği alanlar kısıtlı kalmaktadır. Bu yönüyle muhafazakâr "tarla" parsellenmiş bulunmaktadır.

Laik söylem ise CHP'nin geçmişten gelen tutumu dolayısıyla muhafazakâr seçmen tarafından ürkütücü bulunmaktadır. Nitekim helalleşme çağrısı bir boyutuyla CHP'nin eski katı laik anlayışından (belki de Bizantist demek daha doğru) vazgeçtiğinin bir karinesidir. Ancak bu durum CHP bağlamında oluşan güven sorununu ortadan kaldırmaya yetmemektedir. Öte yandan dindar kodlara sahip olan AK Parti dönemleri boyunca dindarlıktan ziyade sekülerleşmenin arttığı ile ilgili ciddi bulgular bulunmaktadır.

Bu çerçevede CHP'nin laiklik "takıntısının" yersizliğinin bir işareti şeklinde okunmalıdır.

Bu anlamda mevcut şartlarda CHP'nin önünde muhafazakâr mahalleyle barışık bir sosyal demokratlık kalmaktadır. Ortodoks sol, geleneksel söylem ve eski siyasi reflekslerle CHP'nin iktidara gelmesi zor görünüyor. Türkiye'de mevcut şartlarda solculuğun ulaşacağı maksimum oran %30 gibidir. Yanı sıra sola kayan bir CHP'nin kendi içerisinde büyük çelişkilere düşeceği de vurgulanmalıdır. Çoğunlukla zengin kesimlerden oy alan, devletçi reflekse sahip, milliyetçiliği (ulusalcılığı) temel kodlarından birisi haline getiren bir CHP'nin solculuğu gayet tartışmalıdır. Bu durum CHP'nin sosyal demokrat duruşuna "hibrit" bir görüntü vermektedir. Belirtmek gerekir ki genel anlamıyla sol, dünyadaki eski popüleritesini kaybetmiştir. Bu gün dünyanın çoğu yerinde solun salâsı okunmaktadır. Türkiye'de genel halk kesimlerinin solu Marksist, dinsizlik ve negatif kodlarla ele aldığı bilinen bir gerçektir. Bu gerçek, dümeni sola kırmuş olan bir CHP'nin iktidara gelmesinin de kolay olmayacağını göstermektedir.

Türkiye'de halkın çoğunlukla milli muhafazakâr bir karaktere sahip olması, solun Yeşil Sol gibi PKK terör örgütünün güdümünde olan partilerce sahiplenilmesi, bu ideolojinin emek, özgürlük, gelir dağılımında eşitlik olarak anlaşılmasından ziyade terör örgütlerine çanak tutan bir düşünce tarzı biçiminde kodlanmasıyla sonuçlanmaktadır. Bu da sol söylemin aşması gereken zorluklardan biridir. Özetle CHP için yeni söylemler, yaklaşım biçimleri şarttır. Bu yeniliğin sadece söylem düzeyinde ve "makyaj" şeklinde olmayacağı da anlaşılmalıdır. CHP'nin önünde iktidara yürüme ve halkın çoğunluğunun desteğini alma adına zorlu bir yolculuk var gibidir. Her hâlükârda iktidara gelen bir CHP'nin bugünkü CHP olmayacağı söylenebilir. İktidara yürümek isteyen partinin değişmesi kaçınılmaz gibidir. Bu noktada dümen sağa mı yoksa sola mı kırılacak ya da sentezci yeni bir okuma mı yapılacak zaman gösterecektir. Ancak dümeni nereye kırarsa kırsın CHP'nin bir şekilde toplumun milli ve özellikle manevi değerleriyle barışık olması kaçınılmazdır.

İBRAHİMÎ DAVETE İSMAİL OLMAK -KURBAN ÜZERİNE MÜLÂHAZALAR-

RAMAZAN YAZÇIÇEK

İslâm'ın kendisiyle tarihe not düştüğü ibadetlerden olan kurban, insanlık ailesinin medeniyet yürüyüşünde özel öneme sahiptir. Kurban ibadeti üzerinden her yıl İbrahimî duruşa davet tekrarlanmaktadır. Malum, ibadetleri adetlerden ayıran husus, *Allah'ın emrinin Allah'ın istediği şekilde* ve de *ancak Allah için* yapılmasıdır.

“Kurb” kelimesi sözlükte “yakın” anlamına gelir. Bu kelime genellikle karşıtı olan “bu’d” (uzak) ile birlikte kullanılır. Burada, yakınlık ve uzaklık, zaman, mekân, mesafe, makam ve mensubiyet açısından düşünülebilir. Ancak gerek Kur’ân’da gerekse hadislerde “kurb” ve “bu’d” kelimeleri daha ziyade manevi yakınlığı ve uzaklığı ifade etmektedir.¹ “Kurban” ise sözlükte, “yaklaşmak” ve “Allah’a yakınlık sağlamaya vesile kılınan şey” anlamına gelir. Kurban, madde ve manevi her türlü yakın olma, yaklaşma anlam yelpazesine sahip bir kelimedir. Bununla, kulun her şeyle Allah’a yaklaşması kast olunur.

Dinî terminolojide kurban, kendisiyle Allah’a yakınlık sağlamak; ibadet (*kurbet*) amacıyla belli vakitte belirli şartları taşıyan hayvanı usulünce kesmek ve bu amaçla kesilen hayvanı ifade eder. İslâmî literatürde ibadet amacıyla kesilen hayvana “udhiyye” (*dahiyye*) denir. Aynı kökten olmak üzere kurban kesme işine “tadhıye”,

1 Süleyman Ateş, “Kurb”, *İslâm Ansiklopedisi*, (I-XLIV), İSAM, Ankara, 2002, cilt: 26, s. 432-433; bk. Tevbe, 9/28; Enbiyâ, 21/1; Nisâ, 4/7.

kurban kesilen güne “yevmü'l-adhâ” ve Kurban bayramına da “idu'l-adhâ” denir. Udhiyye diye adlandırması, hayvanın kurban bayramında kuşluk vaktinde (*duhâ*) kesilmesiyle açıklanır.²

Kur’ân-ı Kerim’in iki ayetinde “kurban” kelimesi geçer. Bunlardan birinde Hz. Âdem’in iki oğlunun Allah’a kurban takdim ettiklerinden söz edilir.³ Diğer bir ayette ise kelime, müşriklerin, Allah’tan başka edindikleri tanrıları “yakınlık vasıtası” kılmaları anlamında kullanılır.⁴

Tarih boyunca hemen bütün dinlerde kurban uygulaması bulunmaktadır. Buralarda, gerek kurbanlıklar ve kurban etme/kesim şekilleri gerekse kurbanın amaçları bakımından farklılıklar olduğu gözlenmektedir. Mesela bazı dinlerde başta tahıl olmak üzere bir kısım bitkilerin veya paranın (kansız cisimlerin) kurban edildiği bazılarında ise kanlı kurbanlıklar arasında insanın da yer aldığı görülmektedir.

Kur’ân-ı Kerim’in beyanıyla ilahî dinlerin hepsinde ibadet amacı ile hayvan kesme anlamında kurban hükmünün teşri kılındığı anlaşılmaktadır:

2 Ahmet Güç, “Kurban”, *İslâm Ansiklopedisi*, (I-XLIV), İSAM, Ankara, 2002, cilt: 26, s. 433-435; bk. Seyyid Şerif Cürcânî, “Kurb” mad., *Kitab’u’t-Ta’rifât*, trc. Arif Erkan, Bahar Yayınları, İstanbul, 1997, s. 179; Beşir Gözübenli, “Kurban”, *İslâm’da İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış*, İFAV, İstanbul, 2006.

3 Mâide, 5/27; bk. Mâide, 5/27-31.

4 Ahkâf, 46/28.

“Biz, her ümmete (Kurban kesmeye uygun) hayvan cinsinden kendilerine rızık olarak verdiklerimiz üzerine Allah’ın adını anınsınlar diye kurban kesmeyi gerekli kıldık.”⁵

Yahudilik ve Hristiyanlıkta kurbanla ilgili değişik anlayış ve uygulamalar bulunmaktadır. Hristiyanlıkta, Hz. İsa’nın çarmıha gerilmesi, kurban kavramına özel bir anlam katmakta, insanoğlunun günahına karşılık Baba’sının Hz. İsa’yı feda ettiğine inanılmaktadır. Bu inancın, insanın kurban edilmesi anlamını içeren bir motif oluşturmasına karşın; Kur’ân’da, Hz. İbrahim ve oğlu Hz. İsmail’in Allah’ın buyruğuna canı gönülden teslimiyetle verdikleri başarılı sınava değinildikten sonra, ilahî bir armağan olarak gönderilen hayvanın boğazlanması istenmiştir. Böylece insanın kurban edilmesi anlayışı kabul edilmemiştir.⁶ Bir başka ayette, kurbanın ancak Allah’ın hoşnutluğunu kazanma niyeti ile kabul olunacağına işaret edilmiştir.⁷

İslâm’da kurban, dinî bir hükümdür; Kitab ve Sünnet ile sabit olup teşri kılınmıştır. “*Şimdi sen Rabbin için namaz kıl/kulluk et, kurban kes.*”⁸ Resûlü Ekrem’in hicretin ikinci yılından itibaren kurban kesmeye başladığını, hac ve umre esnasındaki uygulamalarını ve kurbanla ilgili çeşitli açıklamalarını hadislerden öğrenmekteyiz.⁹ El-Berâ ibn Âzib (r.a.) şöyle demiştir: Peygamberimiz (s.a.v.) kurban bayramı hutbesinde: “Bu günümüzde ilk yapmaya başlayacağımız iş, namaz kılarız, sonra (evlerimize) döner ve kurbanlarımızı keseriz. Her kim böyle yaparsa sünnetimize uygun iş yapmış olur.” Hadisin Enes ibn Malik (r.a.) rivayetinde, “Her kim namazdan evvel kurbanı keserse, o ancak kendi nefsi için kesmiş olur. Her kim namazdan sonra keserse nüsükü yani kurban kesme ibadeti tamam olmuş ve Müslümanların sünnetine isabet etmiş olur.”¹⁰ Görüldüğü gibi hem kurban kesmenin ehemmiyeti hem de bu ibadetin

usulünce yapılması hâlinde *Müslümanların sünnetine* uygun olacağı belirtilmiştir.

Kurban ibadetinin fıkhi açıdan değerlendirilmesinde görüş farklılıkları vardır: Müslüman olmak, akıllı ve buluğa ermiş olmak, yolcu olmamak yani mukim olmak ve belirli bir mali güce sahip olmak şartlarını haiz kimselerin, Kurban Bayramı’nda kurban kesmeleri imam Ebu Hanife’ye göre vacip, diğer çoğunluğa göre ise müekked sünnettir. Kesilecek hayvan, koyun, keçi, sığır, manda, deve veya türdeşleri olabilir. Koyun ve keçi cinsinden hayvanlar bir yaşını doldurmuş -koyunun semizlik ve gösteriş olarak bir yaşındakilerle aynı olması hâlinde altı aylık da olabilir-, sığır ve manda cinsinden olanlar iki yaşını ve deve ise beş yaşını tamamlamış olanlardan kesilebilir. Genel olarak kesilecek hayvanın sağlık ve organ kusurunun olmaması; azaları tamam olması gerekir. Koyun, keçi türü hayvanları bir kişi sığır, deve türlerini ise yedi kişiyi aşmamak üzere ortaklaşa kesebilir. Ortakların tümünün Müslüman olması ve kurban için aynı niyette olması gerekir. Kurbanın derisi, yünü vs. eti dışında kalan parçaları satılırsa tasadduk edilir veya kurban sahibi tarafından tüketilip kullanılabilir. Ancak satılıp gelir temini amacıyla alıkonulamaz. Kasaba kestirilmişse kesim ücreti kurbanın eti veya derisiyle veya bunların parasıyla ödenemez. Kurbanı kesen kimse “Bismillâhi Allahu Ekber!” der. Kurban sahibi kurbanın etinden yiyebilir, bakmakla yükümlü olduğu kimselere yedirebilir, zengin bile olsalar eş, dost ve akrabaya

5 Hacc, 22/34.

6 Sâffât, 37/102-107.

7 Hacc, 22/37.

8 Kevser, 108/ 2.

9 Bk. İbrahim Kafi Dönmez, *İslâm’da İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış*, İFAV, İstanbul, 2006; Güç, “Kurban”, cilt: 26, s. 433-435; Ali Bardakoğlu, “Kurban”, *İslâm ve Toplum, İlmihal II*, TDV Yayınları, Ankara, 2004.

10 *Sahih-i Buhârî ve Tercemesi*, (I-XVI), terc. Mehmet Sofuoğlu, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1988, cilt: 12, s. 5616, 5617.

hediyeye edebilir ve ayrıca ihtiyaç sahiplerine de verilebilir. Bu hayvanların erkek veya dişi olması arasında fark yoktur. Kurban belirlenmiş vakit içinde; kurban bayramının ilk üç günü bayram namazı kılınma vaktinden sonra 3. günün akşamına kadar kesilebilir. Bir ev halkı için tek bir kurban yeterlidir.¹¹

Fıkhi bütün şartları anlamlı kılan, kurbanın ibadet kastıyla ve ancak Allah için kesilmiş olmasıdır. Kurbanı, eti ve derisi için kesimden (*zebiha*) ayıran temel fark, onun Allah'ın rızasını kazanma ve emrine boyun eğme amacıyla 'kurbanlık' olarak kesilmiş olmasıdır. İbadetin özünü teşkil eden bu gaye ancak şâriin bildirdiği amaç ile ve bildirdiği şartlara uyulması hâlinde gerçekleşmiş olur.¹²

Kurban kesiminde Allah'a ulaşacak olanın kan ve etini değil, ancak samimiyet ile Allah'a yönelişin/takvanın belirtilmiş olması, kastı izah açısından belirleyicidir. Nitekim bütün ibadetlerde de aslanan samimiyetin gerekliliğidir. İbadetlerde bizi Allah rızasına ulaştıracak olan, kalplerin takvası yani gösteriştenden uzak olarak sadece Allah rızası için ve onun emrettiği şekilde yapma çabasıdır. Bu da doğal olarak Kur'an ve Sünnet'te karşılığı olmayan bidat ve hurafelerden uzak olmayı gerektirir.

*"Onların ne etleri ne de kanları Allah'a ulaşır; fakat ona sadece sizin takvanız ulaşır. Sizi hidayete erdirdiğinden dolayı Allah'ı büyük tanıyasınız diye o, bu hayvanları böylece sizin istifadenize verdi. (Ey Muhammed!) Güzel davrananları müjdele!"*¹³

MÜŞRİKLERDE KURBAN İNANCI

Hız. Muhammed öncesi dönemde müşrikler, Allah'ın varlığına inanıyor ve Allah'ı birçok noktada tevhid ediyorlardı. Meleklerle,¹⁴ cinlere, gaybe inandıkları gibi haccediyor, kurban kesiyor, adak adıyorlardı. Bazılarının şirk üzerine

oldukları hâlde, oruç tutup namaz kıldığını, nikâh kıyıp mehir verdiğini, sünnet olup hatta ahirete inandığını, Kur'an'dan, hadislerden ve siyer kitaplarından öğreniyoruz.

Müşrikler, putlara yaratıcı manasında tapmıyorlardı. Allah'ın (c.c.) sıfatlarından bir veya birkaçını putlarına vermeleri, onlara kutsiyet atfederek Allah ile putları arasında özel bir bağ kurarak şefaathiler kabul etmeleri, esas itibarıyla onların şirkinin özüydü. Allah'ın hükümlerini bölüştürerek kendilerine ve/veya putlarına izafe etmeleri, şirklerinin sebebiydi. Zaten onların 'ortak koşan' diye adlandırılmaları, Allah'ın varlığına inandıkları hâlde, zatında ve sıfatlarında ona ortaklar tanımış olmalarındandı. Hâsılı Mekke müşrikler yaratıcı ve en büyük ilâh olarak Allah'ı bildikleri hâlde, putlarını Allah yanında şefaathiler kabul ediyor, Allah'a ulûhiyetinde ve rububiyetinde ortaklar koşuyorlardı.¹⁵

Mekke müşrikler belirli taşlara kurban keser, hayvan boğazlardı. Böylece onlara yaklaştıklarına inanıyorlardı. Bununla birlikte Kâbe'nin hepsine üstünlüğünü tanır; hac ve umre için ona giderlerdi.¹⁶ Arapların hepsi Menat putunu sayar, çevresinde kurbanlar keserlerdi. Evs Kabilesi, Hazrec Kabilesi, Mekke'de, Medine'de ve komşu bölgelerde oturan herkes Menat putuna saygı gösterir, kurbanlar ve hediyeler sunar.¹⁷ Onlar, bütün bunları dindarlık hamasetiyle yaparken, Kur'an'ın bildirimleriyle Allah'a ortaklar isnat etmiş oluyorlardı! Kureyş kabilesi en büyük putları olan Uzza'ya hediyeler sunar, yanında kurbanlar keser ve Kâbe'yi tavaf ederdi. Galsad putuna kurban sunacak kişi, din görevlisinden ödünç bir elbise alırdı.

"Cahiliye döneminde insanlar, kurban kestikleri vakit, kurbanların kanlarını Kâbe'nin yüzüne sürerler, etleri dizip taşların üzerine koyarlar ve "Onlardan bir şey yememiz bize helâl değildir. Onları Allah rızası için kurt kuş yesin

11 Bk. Gözübenli, "Kurban", *İslâm'da İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış*; Bardakoğlu, "Kurban", *İslâm ve Toplum, İlmihal II*; Seyyid Sâbık, *Fıkhü's-Sünne*, (I-IV), trc. Tayyar Tekin, Pınar Yayınları, İstanbul, 1992, cilt: 3, s. 155-161.

12 Bardakoğlu, "Kurban" *İslâm ve Toplum, İlmihal II*.

13 Hacc, 22/37.

14 Sâffât, 37/150; Zuhuruf, 43/19; Necm, 53/27; bk. İzzet Derveze, *Kur'anü'l Mecid*, çev. Vahdettin İnce, Ekin Yayınları, İstanbul, 1997, s. 156-160.

15 Zümer, 39/3, 38; Yünus, 10/18, 31; Mü'minün, 23/84-89; Ankebût, 29/61-63;...

16 İbn al-Kalbi, *Kitâb al-Asnam*, çev. Beyza Düşüngen, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1969, s. 39; *Siret-i İbn-i Hişam*, (I-IV), Terc. Hasan Ege, Kahraman Yayınları, İstanbul, 1985, cilt: 1, s. 124.

17 İbn al-Kalbi, *Kitâb al-Asnam*, s. 29.

diye koyduk.” derlerdi.”¹⁸ Bütün bu inanış ve tavırlarında, Allah’a ait olan helâl-haram koyma hakkının gasb edildiğini görüyoruz. Rabb Teâlâ bu inanışlarını; “...Artık onlardan hem kendiniz yiğün hem de yoksula, fakire yediniz.”¹⁹ emri ile düzeltiyordu.

“Cahiliye Araplarının inanç sisteminde ruh ve görünmeyen varlıklara inanmanın önemli bir yeri vardır. Yapılan araştırmalar cahiliye dönemi inanç sisteminin kurban (*zebâih*) ve ruhlar âlemini emir altına alma (*teshîru âlem-i ervâh*) esaslarına dayandığını ortaya koymuştur. Onlara göre ruhlar, feridin hayatında ilâhlardan daha tesirlidir. Bu sebeple saadet ve mutsuzluğun anahtarlarını ilâhlardan daha çok onlarda görüyor, onlara yaklaşmaya ve onlardan faydalanmaya (tevessül) çalışıyor; cinleri, yeryüzünün iradesinde rablerin ortakları olarak kabul ediyorlardı.”²⁰

Değerli âlim M. Hamdi Yazır konuya dair ufuk açıcı ilmî tespitlerde bulunur. Bilinmeli ki; velileri, peygamberleri veya ruhlarını ya da melekleri müşriklerin araya giren mabutları gibi bir ilâhlık payı vererek sevmek, onları severken Allah’ı ve Allah’ın emirlerini unutmak, onların adına kurbanlar kesmek, ayinler yapmak, onların isimlerini “Bismillah” gibi işlerin başı kabul etmek, “Onları, Allah’ı sever gibi severler”²¹ ifadesinin tam anlamıyla karşılığıdır. Şüphe yok ki, bu inanışlar, şirk ve küfürdür... Çünkü kulluk duygusu insanlarda yaratılıştan geldiği için gerçek din ilmi sönünce, insanlar, ilk cahiliye devrindeki efsanelerle gönlüne doğan acayip hevesler içinde ibadete çalışırlar. Hurafelere boğulur, giderler. Ölü veya diri, cansız veya canlı putlara bağlanırlar... Bununla beraber ayetteki, “Yuhubbûnehum” “Onları severler” ifadesindeki

18 İbn-i İshak, *Siyer*, Akabe Yayınları, yayına haz. Muhammed Hamidullah, çev. Sezai Özel, İstanbul, 1988, s. 152-153.

19 Hacc, 22/28.

20 İlyas Çelebi, *İslâm İnançında Gayp Problemi*, İFAV, İstanbul, 1996, s. 36, 37.

21 “İnsanlar içinde, Allah’tan başkasını ‘eş ve ortak’ tutanlar vardır ki, onlar (*bunları*), Allah’ı sever gibi severler. İman edenlerin ise Allah’a olan sevgileri daha güçlüdür. O zulmedenler, azaba uğrayacakları zaman, muhakkak bütün kuvvetin tümüyle Allah’ın olduğunu ve Allah’ın vereceği azabın gerçekten şiddetli olduğunu bir bilselerdi.” (Bakara, 2/165).

Bütün ibadetlerde de aslanan samimiyetin gerekliliğidir. İbadetlerde bizi Allah rızasına ulaştıracak olan, kalplerin takvası yani gösterişten uzak olarak sadece Allah rızası için ve onun emrettiği şekilde yapma çabasıdır.

akıl sahiplerine ait olan “onlar” zamiri bunların özellikle akıllılar kısmını açıkça ifade etmektedir. Bunun içindir ki, değerli tefsirciler, denk, benzer manasına gelen “endâd”ı “Allah’a isyanda itaat ettikleri liderleri, başkanları ve büyükleri” diye açıklamışlardır.²² Burada temel ayrıç, “Allah için sevmek”le “Allah’ı sever gibi sevmek” arasındaki farktır. Birincisi, Allah için muhabbet iken; ikincisi, Allah’a sevgide endâd denk/ortak koşmak yani şirkittir.

Hz. Ömer’in (r.a.), Hudeybiye ağacını (*Şeceretü’r-Rıdvan*) kestirmesine kaynaklık eden tevhidî duyarlılığın özünü, Resûlullah’ın (s.a.v.) uyarısında buluyoruz. Bu tavır, Resûlullah’ın (s.a.v.), Huneyn’e çıkıldığında, Leysi’nin (r.a.) rivayet ettiği hadiste bildirilen olaya müdahalesidir. Kureyş kâfirlerinin silâhlarını üzerine asıp yanında kurbanlar kesip, itikâf yaptıkları ağaç gibi peygamberin de kendilerine böyle bir ağacı, Zât-ü Envât kılmasını²³ istemeleri üzerine Allah Resûlü:

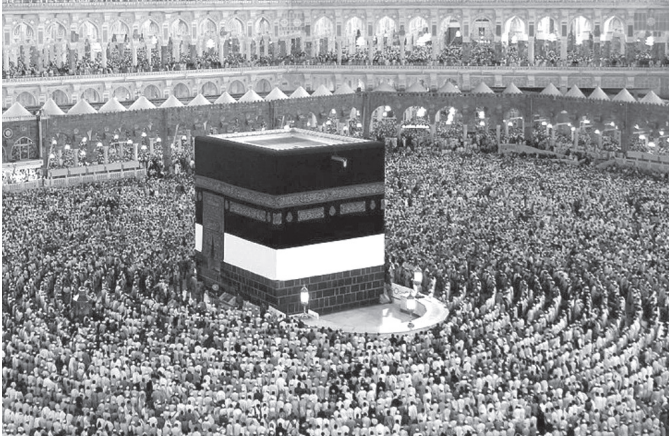
- Allahu Ekber! Muhammed’in nefsi elinde olana kalem ederim ki, siz, Musa’nın kavminin Musa’ya şu dediği gibi dediniz: “Ey Musa! Onların tanrıları olduğu gibi, sen de bizim için bir tanrı yap!”²⁴ Burada, cahiliye dönemine dair değindiğimiz tespitler²⁵ günümüz modern cahiliyesini ve kurban olgusunu doğru okuyabilmek için önemli ipuçlarına sahiptir.

22 M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, Sadeleştirme: Heyet, Azim Yayınları, cilt: 1, s. 474-477; “Hüm” şahıs zamirinin put ve ilâhlar için kullanışına dair bk. *Kitâb al-Asnan*’a eklene notlardan: 104,124.

23 *Sîret-i İbn-i Hişam*, cilt: 4, s. 115.

24 Arâf, 7/138.

25 Bk. Ramazan Yazıcı, *Dini Doğru Anlamak*, Ekin Yayınları, İstanbul, 2021, 6. Baskı, s. 44-56.

KURBAN BİR İBADETTİR

Kurban kesmek bir ibadettir. İbadetin ancak Allah'a yapılması gerektiği dikkate alındığında kurbanın da ancak Allah için kesilmesi gerekir. Aksi durumda Allah'tan başkası için kurban kesimi söz konusu olur ki, bunun da hükmü şirktir. Her bir Müslüman'ın şirkten sakınması gerektiği ise izahtan varestedir. Allah (c.c.) şöyle buyurmaktadır:

*“De ki: Şüphesiz benim namazım, kestiğim kurbanım, hayatım ve ölümüm hepsi âlemlerin Rabbi Allah içindir.” “Onun ortağı yoktur. Bana sadece bu emrolundu ve ben Müslümanların ilkiyim.”*²⁶ Ayette, Resûlüllah'a (s.a.v.) hitaben, “De ki” diye buyrulmuş olması, tüm insanlığa bir hitap; Müslümanlara da sınırları koruma uyarısıdır.

*“Şimdi sen Rabbin için namaz kıl/kulluk et kurban kes.”*²⁷ “Kurban kes” ifadesinin yer aldığı ayetin manası, “Ey Muhammed! Nasıl ki sadece Allah için namaz kılıyorsun işte aynı şekilde Allah için kurban kes.” Allah'a namaz ve kurbanla şükret ve yaklaş. Namaz ve dua ile yardım dilediğin gibi aynı şekilde namaz ve kurbanla da yardım dile ve müşriklerin itham ve suçlamalarına karşı metanetle diren, denilmektedir. Bu ayet ile kurban kesmenin apaçık bir şekilde ibadetlerden olduğu bildirilmektedir. Allah Teâlâ namazla birlikte zikrettiği bu amelin sadece kendisine yapılmasını emretmektedir. Görülen o ki, Allah'tan başkasına yaklaşmak, onu yüceltmek, fayda elde etmek, medet bekle-

26 En'âm, 6/162-163.

27 Kevser, 108/ 2.

mek ve daha başka sebeplerle Allah'tan başkası için hayvan kesmek, insanı İslâm milletinden çıkartan büyük şirktir.

Putlar için, mezarlar için, kendisine fayda sağlayacağını zannettiği ölü veya diri bir kimse için ya da bir kimseye saygı gösterdiğini belli etmek için kurban kesmek büyük şirktir. Kurban kesen kişi ister doğrudan doğruya Allah'tan başkasının adını zikrederek kurban kessin, isterse Allah'a yaklaşacağını zannederek Allah'tan başkasının adıyla kurban kessin fark etmez, şirk işlemiş olur. Allah'tan başkası için hayvan kesilirken Allah'ın ismi zikredilse bile bu hayvanın etini yemek haramdır. Netice küçük veya büyük olsun, önemli veya önemsiz addedilsin Allah'tan başkasına kurban kesmek yasaktır. Çünkü kurban ibadettir ve ibadet de ancak Allah'a yapılır.

Kesim esnasında Allah'ın adını *anmamak* kastı içeren bir terk iken, Allah'tan başkası adına kesim ise daha açık ve net bir durumdur. Burada adı anılanın, canlı, cansız; nesnel putlar veya soyut tahayyüller; geçmişte yaşamış salih kullar veya zamanla bunlar için oluşturulan kabir ve mekânların olması fark etmez. Buradaki haramlık, Allah'tan başkasını anarak ona tapınmayı ve ona saygı göstermeyi amaçlamış olma gerekçesine dayanır.

Cahiliye Arapları kendilerini putlarına yaklaştırsınlar diye hayvanlarını dikili taşlar üzerinde kesiyorlardı. Bu taşlar üzerinde kesilen hayvanların haram olması, bu kesimlerin putlar için veya putlara adanarak yapılmış olmasındandı. Bu da Allah'tan başkası için yapılan bütün hayvan kesimlerinin haram olmasını gerektirir. Çünkü bir hayvanın belirli bir yerde kesilmiş olması ancak Allah'tan başkası için kesilmiş olması bakımından önem taşıyabilir. Bu yüzden bilindiği gibi Peygamberimiz (s.a.v.) müşriklerin putlarını sakladıkları yerlerle, bayram şenlikleri düzenledikleri yerlerde hayvan kesimi yapılmasını hoş karşılamamıştı. Demek ki, belirli bir yerde kesilen bir hayvanın etinin mekruh olması orasının şirk yeri olmasından ileri gelebilir.

Ayetlerde geçen, “Allah'tan başkası adına kesilen (*uhille liğayrillâhi*)”²⁸ deyiimi, “Allah'tan başkası için kesilen kurbanları da” kapsar. Burada “Allah'tan başkası”nın kimliği ister dile getirilsin, isterse getirilmemiş olsun, böyle kesilen

28 Bk. En'âm, 6/145; Nahl, 16/115; Mâide, 5/3.

bir hayvanın eti haramdır. Dolayısıyla nasıl ki dua bir ibadettir ve ancak Allah'a yapılmalıdır; namaz bir ibadettir ve ancak Allah'a yapılmalıdır aynı şekilde kurban da bir ibadettir ve ancak Allah'ın adıyla ve de ancak Allah için yapılmalıdır. Buradaki vurgu hem *Allah'tan başkası adına* kesilmiş olması ve hem de *Allah'tan başkası için* kesilmiş olmasının haramlığıdır.

Resûlullah (s.a.v.) bayram şenliklerinde deve öldürme yarışını (*muakara*) yasaklamıştır. İbn-i Abbas'a bu deve öldürme yarışı hakkında ne düşündüğü sorulduğunda O, "Korkarım ki, bu, Allah'tan başkası için hayvan kesme kapsamına girer" diye cevap vermiştir. Yine konuya açıklık getirecek şöyle bir olay nakledilir: Kûfe şehri yakınlarında bir şenlik vesilesiyle ancak zevk uğruna deve kesme yarışı yapıldığı haberi üzerine ahali, kesilen develerin etlerinden pay almak için oraya yönelmişlerdi. O sırada Kûfe'de olan Hz. Ali (r.a.) bu olayı öğrenir öğrenmez olay yerine yetişir ve "Ey ahali! Sakın bu develerin etlerini yemeyiniz. Çünkü bu develer Allah'tan başkası için kesilmişlerdir." diye seslenir. Burada dikkate şayan incelik; develer, dizleri kesilerek öldürülmelerine rağmen "Develeri öldürmeyin" uyarısından öte, şiddetle, "Sakın bu develerin etlerini yemeyin" denilmiş olmasıdır. Görülen o ki, Allah'tan başka bir amaç için kesim Allah'tan başkası için bir kesimdir. Bu, ister Allah'a yakınlık vesile edilen biri için kesim olsun, ister bizzat başkasının yakınlığını kazanmak için yapılan kesim olsun, isterse de doğrudan doğruya Allah'tan başkası için ve başkasının adıyla yapılsın fark etmez.²⁹

ADAYIŞ ÖYKÜSÜNDEN BİZE DÜŞEN NE?

Kur'an'ın haber verdiği her bir kıssa, muhakkak ki ibret almak içindir ve mesel olsun diye anlatılmamıştır. Kur'an'da, Âdem'in iki oğlunun haberi anlatılır. "Allah ancak takva sahiplerinden kurbanı kabul eder!" uyarısı evrensel bir mesaj dönüşür. Habil-Kabil kıssasının verdiği mesaj, haset duygusunun kişiyi kardeş katili yapmaya vardırıran bir illet olduğu; haksız yere bir insanı öldürmenin, bütün insanları öldürme mukabili kıyamete kadar işlenecek cinayetlerden mesul kılacağı uyarısını taşır. Kıssada, Kabil'in kurbanının kabul edilmeyişinin sebebi ana mesaj

olarak verilir. Öğreniriz oradan, adayışın, ancak Allah için ve de takva ile yapılması gerektiğini.

Kur'an'da aktarılan İmrân ailesi kıssası da Allah'a güzel bir adayışta bulunmanın ibretlik öyküsüdür.

"Allah Âdem'i, Nuh'u, İbrahim ailesi ile İmrân ailesini seçip âlemlere üstün kıldı."³⁰

"İmrân'ın karısı şöyle demişti: "Rabbim! Karımdakini azatlı bir kul olarak sırf sana adadım. Adağımı kabul buyur. Şüphesiz (niyazımı) hakkıyla işiten ve (niyetimi) bilen sensin"³¹

Köle ve kadın üzerine cahil toplumsal algının yerle yeksan edildiği kıssa, "Kovulmuş şeytana karşı onu ve soyunu senin korumanı diliyorum," duasıyla, toplumsal şeytanîyete başkaldırı ekseninde ilerler. Rabbinin Meryem'e hüsnü kabul göstermesi; Zekeriyâ'yı ona bahçıvan kılması, her bir nimete mazhar olunduğunda, "Bu, Allah tarafındandır. Allah, dilediğine sayısız rızık verir." zikri, masumiyetin rahmeti celp ettiğini gösteren ders yüklü sahnelerdir. Zekeriyâ'nın "Rabbim!" diyen yakarışında, iliklere kadar nüfuz eden samimiyet ve iffeti hissedebiliriz. Bütün süreç, Allah'ın emrini tasdik, edep ve salihlerden olma niyazı ekseninde ilerler. Seküler aklın kavrayamayacağı gerçek, "(Resûlüm!) Bunlar, gayb haberlerindedir."³² uyarısıyla tescillenir. Modern havsaları alt üst edecek mesaj tekrarlanır: "Allah dilediğini yaratır. Bir işe hükmedince ona sadece "Ol!" der; o da oluverir." Ve kalpler sükûna ersin diye, "Allah nezdinde İsa'nın durumu, Âdem'in durumu gibidir. Allah onu topraktan yarattı. Sonra ona "Ol!" dedi ve oluverdi."³³ buyrulur.

Kulun Rabbine adağı olan kurban, her dem yüz yüze olunan 'adayış' imtihanın diğer adıdır. Samimiyetle adayışın, takva ve iffetin ödülü ise İsa (a.s.) müjdesidir. Her imtihan öyküsünün bahçıvanları vardır... Bu kıssada o, Zekeriyâ'dır. Kendisine hikmet ve kalp yumuşaklığı verilen Yahya... Adayış kıssası, bize düşen daha nice dersleri barındırır kendinde. O hâlde bir ân durup düşünelim: Bizim adağımız nedir ve adayışımız nicedir?

30 Âl-i İmrân, 3/33.

31 Âl-i İmrân, 3/35.

32 Bk. Hûd, 11/49; Yûsuf, 12/102.

33 Bk. Âl-i İmrân, 3/35-47, 59.

29 Bk. İbni Teymiyye, *Sırat-ı Müstakim*, (I-II), trc. Salih Uçan, Pınar Yayınları, İstanbul, 1991, cilt: 2, s. 56-64.

Yaşanılan her mesele akidevî olmayabilir ancak hiçbir mesele yoktur ki akideyle münasebeti koparılarak ele alınabilsin. Bu yönüyle kurban, hem akidevî hem de amelî boyutu olan bir ibadettir. Her ibadet gibi kurban da ancak Allah için yerine getirilmelidir. Adayış, sahip olunanın en güzelini Allah için sunmadır. Habil gibi, İmrân ailesi gibi, İbrahim gibi...

İBRAHİMÎ DURUŞ İSMAİLİ TESLİMİYET

Muhakkak ki, her Kur'ân kıssasında hayat vardır. Her kurban sahnesi de aslında İbrahim, İsmail gibi olmanın muhasebe imkânıdır.³⁴ İbrahim (a.s.), oğlunu, ciğerparesini evet, o biricik yavrusunu tam da beraber yürüyüp gezecek çağa erişince Allah'a kurban etmeye hazırды. Her kurban eylemi, bu Kur'ân sahnesini tefekkür vesilesidir. İbrahimî imtihanda bizim için tevhidî ikrar, samimiyeti test ve teslimiyeti ispat imkânı doğar. "Ben Rabbime gidiyorum. O bana doğru yolu gösterecek." ifadesiyle başlayan anlatı, İbrahimî davetin bütün inceliklerini kendinde mahfuzdur. "Rabbim!" diye yakarışıyla, salihlerden olacak bir evlat niyazı; evladın da, "Babacığım! Emrolunduğun şeyi yap." muhteşem teslimiyeti, çağları aşan bir mesajdır. Bela, imtihan ve ardından gelen mükâfat... Allah'ın selâmına mazhar olmak! "İbrahim'e selam! dedik."³⁵

Bu duruş, hakikaten zorlu bir imtihandır. Bu imtihan, peygamber olan baba ile oğlu arasında cereyan etmiştir. Ancak burada durup düşünmek; benim İsmailim ne? Ciğerparem, yavrum, gözümü üzerinden ayırmadığım İsmailim kim? İşte dürüst bir cevapla adı konulabilecek herkesin biricigi onun İsmailidir. Bu, bazen yavrucağınız, bazen makam mevkiiniz, bazen de daha farklı yitirmek istemeyeceğiniz bir varlığınız olabilir. İşte onu Allah'a kurban edebilmek, İbrahim gibi İsmailini adayabilmektir. İsmailiniz, adamanız gereken, sizi Allah'tan alıkoyan, O'na ulaşmanıza, O'nun emir ve yasaklarına uymanıza engel olan her bir şeydir. Zulüm düzenlerinde tevhid erleri, İbrahim gibi İsmaillerini adamakla hem de güzel bir adayışla karşı karşıyadırlar. İsmail, İbrahim'in evlenmesinin hemen ardından dünyaya gelen bir çocuk

değil, Allah'ın İbrahim'e zorlu mücadelelerin yorgunluğu ardından ve de oldukça yaşlanmış döneminde bir ikramıydı. İşte o, bu yürek hassasiyetiyle İsmail'e bakıyor ve onu Rabbine kurban etmeye yöneliyordu. İsmail de tereddütsüz ve bir o kadar samimiyetle, "Babacığım! Emrolunduğun şeyi yap!", diyecek kadar huzurluydu. Bununla kalmayan İsmail, "İnşallah beni sabredenlerden bulursun!", diyerek de babasına teselli veriyordu. Allahu Ekber! İçli ve o kadar da onurlu bir duruş...

Hülasa, bizim için "İsmail yerine bir koyun kesmek kurbandır. Fakat yalnızca kurban kesmek için bir koyun kurban etmek kasaplıktır."³⁶ Bu sahneler ibret dolu imtihan sahneleridir. Allah'ın İbrahim'den istediği onun İsmaili idi, bizden istenen de bizim İsmaillerimiz... Bağışlanacağı için adanmaz, adandığı için bağışlanır kul. Allah, en güzelini, hesapsız olarak adayana sonsuz ikramda bulunur. Bu müjde, takva ile sunulan kurbanın kabulüdür. Dahası, İbrahim'in İsmail'ine karşılık bir bağışlanma; mesaja ve bilince dönüşen kurbandır. Kurbanı konuşurken tekbiri, telbiyeyi de unutmamak... Bir vahdet provası olarak haccı; Hacer'i ve daha nice mesaj yüklü hikâyeyi de hatırlamak gerekir.

Yaşanılan her mesele akidevî olmayabilir ancak hiçbir mesele yoktur ki akideyle münasebeti koparılarak ele alınabilsin. Bu yönüyle kurban, hem akidevî hem de amelî boyutu olan bir ibadettir. Her ibadet gibi kurban da ancak Allah için yerine getirilmelidir. Adayış, sahip olunanın en güzelini Allah için sunmadır. Habil gibi, İmrân ailesi gibi, İbrahim gibi... "Rabbim! Davetine sözüm ve özümle tekrar tekrar icabet ettim, emrine boyun eğdim." Lebbeyk, Allâhümme Lebbeyk...

34 Bk. Ramazan Yazıcı, "Adayışın Diğer Adı: Kurban", *Haksöz*, sayı: 190, 2007, s. 22-29.

35 Bk. Sâffât, 37/99-111.

36 Bk. Ali Şeriatî, *Hacc*, trc. Fatih Selim, Bir Yay., İstanbul 1985, 4. Baskı, s. 114-134.

KUR'ÂN'IN KÂİNATLA OLAN RİTMİNİ ANLAMAK

SONER GÜNDÜZÖZ

Diyaret İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu, 8-10 Mayıs 2023 tarihinde yoğun bir arka plan çalışmasının sonucunda Ankara'da evren ve uzayın hakikati ve kevnî ayetlerin Kur'ân-ı Kerim'deki ifadesine dair uluslararası bir sempozyum gerçekleştirdi. Bu doğrultuda ilk etap olarak gökyüzü konusuyla ilgili ayetler tespit edilerek bu ayetlerdeki köşe taşı kelimelerin Cahiliye ve nüzul dönemindeki anlam alanı ile ilişkili semantik yapı, Arap dili istiḥād literatürü ve leksikolojik kaynaklarının referans alınmasıyla Arap dil bilimi açısından ortaya konuldu. Bu çerçevede yüze yakın madde hem tefsir hem de Arap dili alanında uzman hocalar tarafından konunun kapsamına göre beş yüz ila iki bin kelime aralığında, farklı metin düzeylerinde kaleme alındı.

Böylece alanın uzman hocaları ile bir çalışma gerçekleştirilmek suretiyle konuya ilişkin kavram alanının ortaya konması için temel anahtar kelimelerin analizine ilişkin alt yapı oluşturuldu. Bu projenin ilk etabını teşkil eden Kur'ân-ı Kerim'in nüzulü sırasında Kur'ân'daki semavi kelimelerin otantik anlam dünyasının belirlenmesi, klasik Arap şiirinde ve literatüründe söz konusu kelimelerin semantik alanının ortaya konması ve bu özgün anlamların, Arap leksikolojik birikiminde nasıl açıklandığının tespiti oldu. Arapça klasik leksikolojik birikiminde Kur'ân'ın kelime kadrosunda yer alan kelimelerin otantik anlamlarının belirlenmesine yönelik temel

zemin, bu anlamda büyük önem taşımaktadır. Proje kapsamında Kur'âni kelimelerin nüzul vasa-tında otantik anlamlarının karışılığının bulunması ve bu yönde kavram analizi yapılması için bir referans ağı tespit edilerek İslâmî paradigmanın leksikoloji ve tefsir birikimi astronomi dünyası ile buluşturuldu. Böylece Kur'âni ayetlerle ilişkilendirilen bilimsel konular, tefsir ve Arap dili uzmanlarının yazdıkları çerçeve metinler aracılığıyla astronomi alanının pozitif bilimcilerine aktarıldı. Bilahare astronomi alanında uzman bilim adamları bu metinleri de mütalaa ederek astronomi biliminin verileri ile bir değerlendirme yapmak suretiyle sempozyumda tebliğlerini sundular. Tebliğler ayrıntılı olarak müzakere edildi.

TEMEL MÜZAKERE KONULARI

Sempozyumun temel müzakere konuları, göklerin yaratılışının başlangıcı, göklerin yaratılış süresi, yapısı, göklere nüfuz, kıyamet senaryoları şeklinde mütalaa edilebilir. On oturum hâlinde yoğun bir programla gerçekleştirilen sempozyuma tefsir, Arap dili ve astronomi dünyasından seksenin üzerinde bilim adamı katıldı. Sempozyuma katılım doğrudan ve uzaktan olarak gerçekleşti. Din İşleri Yüksek Kurulu Mealleri İnceleme Komisyonunun bir teşebbüsü olarak Komisyon Başkanı Prof. Dr. Ömer Kara, Prof. Dr. Halis Aydemir ve Prof. Dr. Soner Gündüzöz'ün yürütücülüğünü yaptığı sempozyumun açılış konuşmalarını Prof. Dr. Ömer Kara, Din İşleri Yüksek

Kurulu Başkanı Prof. Dr. Abdurrahman Haçkalı ve Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Ali Erbaş yaptı. Sempozyumun konuları arasında Kur'ân'da göklerin ve yerin yaratılışının başlangıcı ve süresi, göklerin duman hâlinde olmasının anlamı, Kur'âni Ratk-Fatk olgusu ile Big Bang teorisinin karşılaştırılması bulunmaktaydı. Suyun arza indirilişi, görünen ve görünmeyen karanlık, gök ve yerin gönüllü ve gönülsüz gelmesinin bilimsel yorumu, Arş'a ve semaya istiva, Kürsi'nin gökleri ve yeri kuşatması, göğün genişlemesi ve göge merdiven kurulması gibi konular Kur'ân ve bilim eksenli tartışıldı. Ayrıca yedi gök, kevkeb, misbah, hunneskunnese, cevar, kusef, hasıb, husuf, şak, sicil, tekvîr, tıbâk ve semk gibi kavramların ne ifade ettiği konusunda tefsirler ortaya konarak bilimsel yorumlar yapıldı. Kıyamet senaryoları sayha, zecre ve kârîa gibi kavramsal bir şema içinde ele alındı. Güneşin ömrünün on milyar yıl potansiyelinde olduğu, şu anda beş milyar yılını tamamlamış bulunduğu görüşü çerçevesinde farklı kıyamet senaryoları gündeme geldi.

Balyonik maddenin evrenin yüzde beşine tekabül ettiğinin ifade edildiği oturumlarda karanlık enerji ve evrenin genişlemesi gibi konuların yanında Talâk Suresi 12. ayetin semantiği bağlamında çoklu evren teorisi de bir diğer konuydu. Galaksimizde 300-400 milyar yıldızın bulunduğu, güneş benzeri yıldız sayısının ise birkaç on milyar olduğunun ifade edildiği sunumlarda yıldızların hidrostatik

özelliği, yıldızların bir hidrojen atomunun çekirdek reaksiyonu ile birleşerek helyum atomuna dönüşmesi ve enerji üretimi gibi konular, astronomi ve dinî düşünce ekseninde farklı beyin fırtınalarına neden oldu. Yıldızların kırmızı dev dönüşmesi, beyaz cüce, süper nova patlaması, karadelik oluşumu gibi konular, İslâmî paradigmadaki yer bulmuş, nassi atıflar içeren hususlarla bir arada mütalaa edilerek, kevnî ayetlerle ilgili anlam arayışlarının mahiyeti ve semantik imkânı değerlendirildi.

Göksel araştırmalarda iki temel referans sistemin olduğu sübjektif referans sisteminin gözlemlerle, objektif referans sisteminin arz ve sema eksenli değerlendirilmelerle ilgili olduğu söylenmek suretiyle arzın 19. yüzyıla kadar mutlak referans sistemi olarak kabul edildiği, bilahare güneşin de gelinen süreçte referans sistemi olarak görüldüğü dile getirildi. Ayrıca oturumlarda atmosfer, madde evreni, göğün katmanları, yedili gök sistemi ve kozmik sistemlerin çokluğu gibi meseleler tefsir verileri ve bilimsel veriler ekseninde mütalaa edildi. Bu noktada İslâmî kozmogonik bakış açısı, Fahreddîn er-Râzî, Molla Câmî, Aristo, Batlamyus gibi tarihsel şahsiyetlerin görüşlerine atıfla ele alındı. Konu Eratosthenes ve Hipparkos gibi astronomi alanının bilginlerine atıfla daha da genişledi.

KAVRAMLAR VE İSLÂM DÜŞÜNÇESİNİN DEĞERLENDİRMELERİ

Evrenin altı günde yaratılması, Kitâb-ı Mukaddesin sabbatical teorisine karşı Kur'an'ın tutumu ve yevm kavramı, ilgi çeken konular arasındaydı. Kur'an'daki göğün kapıları kavramı ve kıyamet gününde göğün kapılarının açılmasının bilimsel yorumu, magnetic fields ve coronal holes olguları dinî retorik ile astrono-

mi terminolojisinin ilginç şekilde yüzleşmesine sahne oldu. Dark energy kavramı, kıyamette karanlık enerjinin yok olacağı, çekim gücünün biteceği gibi görüşlerle konu zenginlik kazandı.

Kıyamet senaryolarına dair görüşlerde tekvîr kavramı bağlamında güneşin şu anki yumurta biçimini yitirerek küreye döneceği ve kırmızı dev dönüşeceği yahut yıldızların ve güneşin siyah [kahverengi] bir cüce hâlini alacağı, kırmızı dev hâlindeki güneşin ise dünyayı yutacağı şeklindeki yorumlar, -fütürist bir kozmik senaryoyu akla getirmekle birlikte-, insan idrakinin çok ötesindeki evrenin mahiyeti ve sonu konusunda bir beyin fırtınasının da ilginç örnekleri arasındaydı. İbrahim Suresi'nin 48. ayetinde *"Bir gün gelecek, yer başka yere, gökler de başka göklere dönüştürülecek."* ifadesi evrenin farklı şekil ve mahiyete bürünmesini ifade eden astronomi görüşleriyle bir arada ele alındı. Bu noktada paralel evrenler ve çoklu evren konusu farklı bir ufuk turuydu. Duhan kavramı, yıldızlar ve gezegenler arasındaki gaz oluşumları dinî ve bilimsel literatürdeki açıklamalarla karşılaştırmalı olarak ele alındı.

Sonuç müzakerelerinde Big Bang'in sadece Kur'ani fetk kavramını karşılayabildiği, fakat Kur'ani retk kavramını içermediği görüşü öne çıktı. Bu bağlamda Big Bang'de zamanın ve mekânın olmadığı ve süreçte atom altı dünyanın balyonik temellerinin olduğu değerlendirildi. Hidrojen ve helyumun dönüşmesiyle varlığın olduğu belirtildi. Evrenin hızlanması ve buna bağlı olarak tekrarlanması konusunda farklı görüşlerin dile getirildiği müzakerelerde 3. saniyedeki Süper Hot Fog ya da Duhan'a bulutsu denmesinin yanlış olacağı kanaatinin belirtilmesinin yanı sıra Allah'ın, varlığın oluşumunun ilk üç saniyesi-

ni bizim bilimize kapattığı ifade edildi. Zira ondan önce mekânın olmadığı ve tekilliğin olduğunun anlaşıldığı kanaati öne çıktı. Bu bağlamda karadeliklerde maddenin tekillige gittiğinin gözlemlendiği ifade edildi.

Semâvât daha olmadan, elli bin yıl önce Allah'ın Arşının su üzerinde olduğu, Allah'ın önce tüm dalga boylarını kuşatacak şekilde ışığı yarattığının öngörülebileceği ifade edildi. Buna göre Arş bir bakıma mikrodalga fırını gibi elektromanyetik dalgalar ve ışık oluşturmuştu. Nihayetinde kuantum teorisinin dediği gibi çift varlık oluşmuş, proton ve antiproton oluşumu ortaya çıkmıştı. Elektromanyetik dalgalar parçacıklara dönüşmüş, parçacıklar momentumlara sirayet etmişti. Bunlar hidrojen ve helyumu, toz bulutunu, proton denizini ve gezegenleri oluşturmuştu.

Kuşkusuz "tüm imkânî kesretler ve çeşitli hâller, kümûn ve çekirdek hâlinde Zât-ı İlâhiyye'de bulunmaktadır. Lâhût Âleminde tayyûn ve tecellî, zuhûr ve butûn, vahdet ve kesret, ihtilâf ve ittihâd henüz gerçekleşmemiştir." diyen İslam düşüncesinin değerlendirmelerini bilimsel terminoloji ve astronomi biliminin verileri ile bir arada ele almak, kün-feyekûn sırrını anlamaya yönelik önemli bir çabadır. Bu, kevnî olan ile vahyî olanın sadece ilahî tecellinin farklı boyutları olduğunun da bir işaretidir. Bu anlamda Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından cesurca atılan bu adım, botanik, zooloji vb. alanlarda genişleyerek devam edecek görünmektedir. Bu konudaki sempozyum metin ve müzakerelerinin kitaplaşması ise literatüre yeni bir soluk ve modern insanın kâinata bakışına derin bir ufuk katacaktır.

Gülendamın Sergisi ile Sanatın İyileştiren Gücü

SELVİGÜL KANDOĞMUŞ ŞAHİN

Gülendamın Renkleri ilk öykü kitabımızın 2001 yılında okuyucu ile buluşması ile yazarlık serüvenimiz başladı. Hikâyelerimizle, yazılarımızla insanın kadim ve soylu hikâyesine dokunmaya çaba harcadık. Yeri geldi öykülerimizde acıyı, hüznü, yokluğu yeri geldi ümidi, aşkı, sevdayı ve soylu erdemli duruşları yazmaya konu etmeye gayret ettik. Ama daha çok bu kadim toprakların, Anadolu insanının hikâyesine dokunmaya, yüreğinde deveren eden nice yıllanmış sevdalara, aşklara, acılara, umutlara konuk olmaya çalıştık. Bu hikâyelerin eskimeyecek yüzünü, bize ait olan coğrafyamızın mayası çalınmış o güzel insanlıktan nasibini almış soylu ve dost hikâyesini yarınlarımıza taşımaktı maksadımız.

KELİMELERDEN RENKLERE

Gün geldi *Gülendamın Renkleri*'nde kelimelere, cümlelere degen yüreğimiz bu sefer renklere, desenlere, gün batımlarına, akşam alacakarının hüznüne, çiçeklerin coşkun tonlarına, İstanbul'un kadim silüetindeki, o eskimeyen ve eskimeyecek hikâyeleri resmetmeye başladı. Yazı yolculuğumuza

renklerin, fırçanın, yolculuğu ile devam ederek yine Anadolu topraklarının kadim hikâyesiyle İstanbul'un büyüğü akşamlarını, Mimar Sinan'ın ölümsüz eserlerini, Ayasofya'yı resmederek *Gülendamın Renkleri*'ne taşımaya gayret ettik. Önümüzde yürüyen, bize yol gösteren ustalara rastladık sonra. Tıpkı yazı yürüyüşünde mihmandar olan, yol olan güzel yürüyüşlü sanatçı büyüklerim gibi, bu sefer ressam üstatlarımız yollar açtılar, yol oldular. Kıymetli hocalarım İlhami Atalay ve Cemal Toy gibi bu toprağın güzide sanatçıları, üstatları ile yollarımız çakıştı. Bize ilham verdiler, ders verirken yol açtılar, yol oldular. Min-

nettarım kendilerine... Amatör bir ruhla biz de yola revan olduk böylece...

Sanat bir bakıma insanlık tarihi kadar kadim bir hikâyeye sahiptir. İnsanlık var olduğu günden itibaren, sahip olduğu materyaller ne kadar az ve yetersiz olsa da insanoğlu bir şekilde sanatsal ürünler ortaya koymuş, üretmiş; üretirken aslında kendi yetisini ortaya çıkartmış, bir bakıma kendini keşfe çıkmıştır. Sanat her daim insanın gelişimi ile paralel toplumdaki varoluşsal sancıları ile ilerler. "Sanat, insan doğasını, duygusal veya zihinsel anlamda estetik bir sonuca ulaştırır ey-

Büyük acılar yaşadık, depremle gelen büyük imtihanda ülkemiz derinden sarsıldı. Herkes elinden ne geliyorsa yapmaya çalıştı. Sanatçılar olarak bizler de elimizden geleni yapmaya çalıştık. Depremi ilk gününden itibaren sanatın iyileştiren gücünü kullanarak yaralara merhem olmaya çalıştık.

lemdir.” diyerek anlamlı bir tanımlama yapar James A. Joyce. Bu minval üzere baktığımızda, sanat, ontolojik olarak insanog-lunu geliştirir, tekâmül durağına doğru içsel, derinlikli, soylu bir yolculuğa taşır...

Pascal’a göre insan içinde çeşitli zıtlıkları barındırır. İnsanın içindeki savaş, zıtlıkların savaşır ve bu bir anlamda sanat inşasının da mayasını oluşturur. İnsanın içinde var olan savaş, arayışlarla, bilme ve keşfetme arzusu ve dahi üretme ve inşa etme arzusu onu sanatsal yetiye ve üretkenliğe taşıyacaktır. Nihayetinde insanın içinde eğer savaş, mücadele, arayış yoksa o neyin mücadelesini verecek ve nasıl sanatsal yaratıcılığın peşine düşecek? İnsanın ontolojik varlığında merak, keşfetme, arayış ve hayret vardır. Bu durumu da onu sanatın inşasına taşımıştır.

Doğaya baktığımızda yaratılan varlıklardan hayvanlar içgüdüsel olarak ortaya şaheserler çıkarırlar. Örneğin bir örümceğin ağlarının naifliğini, ölçüsünü, perspektifini hiçbir insan inşa edemez. Yine arıların peteklerindeki geometrik uyum ve mükemmelliği insanın yakalaması olası değildir ancak taklidi mümkündür. Aslında her bahar açan rengârenk kurumuş bahar dalları, kokuları ile açan çiçekler, bize her daim vakti geldiğin-

de muhteşem bir yaratılış tablosunun varlığını haber verirler...

Sanatsal ürünler de tırnak içinde “bir yaratıcıya” ihtiyaç duyarlar. Bu ister felsefede, ister edebiyatta olsun, ister mimaride, ister resimde olsun böyledir... Bilmek bilime aittir. İlham ile inşa etmek ise sanata aittir. Sanatçıların ortaya koydukları sanatsal ürünlerle birlikte, nihayetinde farklı zamanlarda ve kültürlerde değişen sosyal yapıya ve kültürel değişimlere ve gelişmelere paralel olarak sanatın da hikâyesi evrilmiş, büyük değişimler ve gelişmeler göstermiştir.

İçinde yaşadığı dünyayı bir bakıma kendisi, yaşantısı, rahatı ve konforu için imar ediyor insan. Eşya ile doğrudan ve dolaylı muhataplığında onu kendi dilince, anlayabileceği hâlde kavramsal anlamda ve eşyaya olan bağının da gereği olarak kendisi için estetik bir hâle getiriyor ve âdeta yeniden inşa ediyor. Ve devamlı araştırmalar yapıyor, ilham ve duyumsamalar ile üretiyor, inşa ediyor, bundan da büyük haz duyuyor. Bir bakıma bu durum onu özgür kılıyor, sanatın aşkın basamaklarına doğru tırmanıyor. Hayal yetisi, içsel duyuşsal ve seziş gücünün yetileri ile ortaya koyacağı pek çok eserin kurgusunu oluşturuyor zihninde.

Sanatın inanç ekseninde inşasına baktığımızda; sosyal, kül-

türel yapı olarak Doğu ve Batı toplumlarında farklı üsluplarda eserler üretilmesinin en önemli nedenlerinden birisinin, *gerçekliğe bakıştaki farklılık* olduğunu söyleyebiliriz aslında. Bu minval üzere baktığımızda net tablo ortadadır; doğu toplumlarından çıkan sanat eserleriyle batı toplumları tarafından üretilen sanat eserleri arasında büyük farklar vardır.

Bu toprakların önemli ressamlarından Hoca’m İlhami Atalay âdeta sanatın çınarı gibidir. Doğduğu, ait olduğu coğrafyaya duyarlı bir hâlde eserlerini inşa etmiştir. Eserlerine Anadolu büyük ilham kaynağı olmuş, çeşitli obje çizimleri, tabiat gözlemleri, renkli ve özgün fonlar üzerine hazırlanmış yüzeylere binlerce desen çalışmasına imza atmıştır. İstanbul ve Anadolu şehirleri onun için büyük bir ilham kaynağı olurken, pastel boya ve mürekkep teknikleri ile farklı ve özgün yaklaşımlarla yaptığı desen çalışmaları ile desen ödülü kazanan ressamın eserleri daha çok yurt dışında büyük ilgiyle karşılanmıştır. Eserleri dünyanın birçok ülkesinde çeşitli koleksiyonlarda yer almaktadır. İlhami Atalay okuduğu akademiye kendince mesafe koymuş, sanat yaşamı boyunca akademinin sanat anlayışı ve öğretisinden uzak durmuş, kendine has üslup ve özgünlükle çalışmalar yapmıştır.

SANATIN İYİLEŞTİREN GÜCÜ

Çocukluk yıllarında çimento kâğıtlarına yaptığı resimlerle Anadolu'nun yoksun zamanlarından, İstanbul'a akademiye taşınan büyük bir kahramanlık hikâyesi... 1984 yılında Sultanahmet'te, soğuk çeşme sokağının girişinde açtığı galerisinde uzun yıllar sanatını en yalın hâl ile halkla, yabancı turistlerle iç içe ortaya koymuştur. Yaşayan büyük değerlerimizden, hâlâ müzesiz büyük bir ressamdır.

İlhami Atalay Anadolu topraklarında yoğrulmuş, kendi öz değerlerine bağlı her anlamda sanat yaşamına ve eserlerine büyük bir mücadele ile bağlı olduğu değerleri de taşıyan ender bir usta. Atalay, ortaya koyduğu sanatıyla olduğu kadar, sanat için verdiği mücadele ile de tanınan usta bir ressam.

“Her yaratılmış güzeldir ve yaratının güzelliğinin habercisidirler. Bakan gözler görse de görmese de, akıllar idrak etse de etmese de duyular kavrasa da kavramasa da yaratan güzel yaratmıştır... İşte o yaratılıştaki mükemmelliğin, fark ve idrak edilişiyle sanat keşfediliyor. Sanat en mükemmele doğru bir arayış en güzele ulaşma uğruna çekilen sevdadır. Sanat, her şeyde ve her yerde en güzeli aramaktır.”

Böyle anlamlı ifadelerle anlatır sanatı İlhami Atalay.

“Üslup oluşturmak aslında kişinin bir iç yolculuğu. Yaptığımız tercihler bizi biz yapan şeylerdir, seçtiğimiz renk ve boyalara varıncaya kadar ne tür malzemeler tercih ettiğimiz kişinin

sanata ve insana bakışını yansıtır. Ayrıca paylaşımda bulunabilmek çok önemli, bildiklerinizi başkalarıyla daha doğrusu talebelerinizle paylaşırsanız yaptığınız çaba anlamlı hâle geliyor. Atölyemde her an ya bir misafirimiz ya da bir öğrencimiz oluyor ve hiç çekinmeden rahatça çalışmalarımızı icra edebiliyoruz. Bazı ressamalar ise daha bireysel hareket edip toplumdaki kendilerini soyutluyorlar. Yapıp ettiklerimiz bir yerlerde ve birilerinde karşılık buluyorsa bunalıma girmeden ve yalnızlık duygusu çekmeden yıllarca çalışmak size zor gelmiyor.”

Bir söyleşisinde böyle anlamlı konuşan Cemal Toy, asrın felaketi olarak yaşadığımız deprem sonrası sanatçı duyarlılığıyla, yaşanan acılara duyarlı, projeler üretmeye çalışıyor. “Hayallere Değen Resimler Projesi” ile birlikte hocası Ressam İlhami Atalay ve genç ressamlarla üç kıtada 13 ülkeye giderek yetim çocuklarla pek çok projede yer aldılar.

Sanatın iyileştiren, yaraları sarıyan, onaran gücüyle duyarlı, merhametli sanatçılar şimdi büyük acılar yaşayan depremzedeler için sanat icra ediyorlar. Yaşanan deprem felaketinden sonra herkes gibi sanatçılar da ellerinden geleni yaptılar. İlhami Atalay, Cemal Toy ve öğrencileri pek çok bağış projesinde bulunarak bölgeye yardımlar yaptılar.

Fatih Belediyesi'nin sanata ve sanatçıya verdiği değere güvenerek, küratörlüğünü yönetmen, yapımcı, yazar kıymetli ablam Binnur Feyizli Keskin'nin

yapacağı bir resim sergisi ile Fatih Belediyesi'ne bir başvurum olmuştu yaklaşık iki yıl önce. Her şey nasiple, kaderle olur. Nasip bugünlerymiş.

Büyük acılar yaşadık, depremle gelen büyük imtihanda ülkemiz derinden sarsıldı. Herkes elinden ne geliyorsa yapmaya çalıştı. Sanatçılar olarak bizler de elimizden geleni yapmaya çalıştık. Depremi ilk gününden itibaren sanatın iyileştiren gücünü kullanarak yaralara merhem olmaya çalıştık. “Yeni Dinamizm Bağış Sergisi”, Cemal Toy öğrencileri olarak düzenlenen bağış sergisi ile Hatay Dört Yol'da ahşap yaşam üniteri yapıldı. Müstakil olarak da pek çok tablo yapıp bağışlamak nasip oldu.

Kıymetli kadim dost Osman Özsoy'a yüzde ellisi depremzedeler için resim sergisi açmayı düşündüğümü söyleyince büyük bir içtenlikle kabul etti. Kendisine minnettarım... Ve kısa bir süre içinde hazırlıklara başladık. 30 tablonun yer aldığı sergimize sanatseverler, dostlar büyük ilgi gösterdiler.

Ayrıca sanata ve sanatçıya değer veren, değer katan Fatih Belediye Başkanımız M. Ergün Turan'a, böyle güzel bir sergi için teşekkürlerimi sunuyorum. Beni destekleyen, yardımlarını esirgemeyen çekirdek aileme, eşime, çalışmalarında destek olan tüm dostlarıma, küratörüm Binnur Feyizli'ye, dostum Neslihan Koçak'a, Elif Tarakçı'ya, Bilgehan Atalay'a, Mustafa Uygun'a ne kadar teşekkür etsem azdır.

Anadolu'da On Bir Yıldır Esen Bir Rüzgâr: Anadolu Mektebi

MUSTAFA BAŞPINAR

Okumak, öyle zannedildiği gibi eline bir kitap alıp onun sayfalarında dolaşmaktan ibaret bir eylem değildir. Okurun, elinde tuttuğu kitaptan ziyadesiyle istifade edebilmesi için nitelikli bir okuma yapması gerekir. Peki, nitelikli bir okumadan kasıt nedir? Nitelikli okuma için elbette bir dizi öneri sıralanabilir. Ancak bunların bir tanesi okura daha zahmetli gelse de bütüncül okuma yapabilmektir, yani külliyyat okuması yapmaktır. Ahmet Hamdi Tanpınar, hocası ve üstadı Yahya Kemal'le 1919 yılının bir kasım sabahında ikinci karşılaşmalarında yaşadığı hatırasını anlatırken “Bu sefer elimde gizlemeyi unuttuğum bir Jean Moreas vardı. Yahya Kemal kitabı elimden aldı. Gençliğinden bir şeye bakar gibi baktı, karıştırdı. “Güzel ama sizin için daha erken, dedi. Klasikleri okuyun sırasıyla okuyun. Ve her muharriri tekmil okuyun!” dediğini nakleder. Belli ki Yahya Kemal, bir muharriri tekmil, bütün okumanın önemini kavramış ve bunu öğrencilerine önermiştir.

İLKELER, YAZARLAR VE KÜLLİYATLARI

Anadolu Mektebi okuma çalışmasını diğer okuma faaliyetlerinden ayıran en önemli özellik külliyyat okuması yaptırmasıdır. Peki, neden bu okuma tarzı tercih edildi? Külliyyat okuması okura başlangıçta yorucu ve uzun soluklu bir okuma gibi gelse de okur bu yolu tercih ettiğinde pek çok kazanım elde ettiğini görecektir. Okur, evvela yazarın eserlerini çoğu kez kıskırsınasına göre okuduğu için yazarın edebî serüvenini, bu se-

rüvenin iniş ve çıkışlarını görecektir. Ayrıca yazara dair bütüncül bir bakış açısı kazanacaktır külliyyat okumasıyla.

Ülkemizde kırktan fazla şehirde, yüzlerce öğretmen rehberliğinde binlerce öğrenci tarafından yürütülen Anadolu Mektebi, 2012 yılında Prof. Dr. Sami Güçlü'nün Sakarya Üniversitesinde bir öğrenci grubu ile başlattığı sivil bir okuma faaliyetidir. ‘Bir idealin peşinde bir adım, ateşe taşınan bir damla su’ niyetiyle başlayan ve bugüne kadar emin adımlarla ilerleyerek on yılını geride bırakan Anadolu Mektebi, Güçlü'nün tanıtım filmindeki ifadesiyle “gönüllü ve mütevazı” ancak “rüyaları ve hayalleri olan” bir hareketin adıdır.

Millî ve manevi değerlerimize sahip çıkan, Türk kültür ve medeniyetinin gelişmesine katkı sunmuş yazarların tüm eserlerinin okutulmasına dayanan çalışma sadece bir okuma çalışması değildir. Seçilen yazarın kitaplarını okuyan mektep öğrencileri yazar hakkında yazılmış

seçkin eserleri okumak, okunan her eser hakkında değerlendirme yazısı yazmak, eserlerin en az yarısı okunduktan sonra bir konu seçmek, seçilen konuda bir konuşma metni hazırlamak, düzenlenen panel programlarında hazırlanan metni sunmak gibi başka amaçları olan bir faaliyettir Anadolu Mektebi.

Anadolu Mektebi ülkemizde kimi zaman Millî Eğitim Bakanlığı tarafından kimi zaman farklı sivil toplum örgütlerince tertiplenen okuma faaliyetlerinden pek çok yönden ayrılmaktadır. Anadolu Mektebi yazar okumaları, gönüllülük ile başlayan ve devam eden bir çalışmadır. Bu çalışmaya dâhil olan öğretmen ve öğrenciler gönül rızasıyla hareket ederler. Öğretmenlerin manevi tatmin, öğrencilerinse kitaplardan ve bir toplulukla birlikte olmaktan devşirecekleri şeyler dışında hiçbir beklentileri yoktur. Kendi rızalarıyla çalışmaya giren her birey istediği zaman bu okuma çalışmasından ayrılabilir. Bu özelliği itibarıyla çalışma öğrencisinden öğretmenine kadar tamamıyla gönüllük esasına dayanmaktadır.

Bilhassa sayıların havada uçtuğu, resmî kurumların sürekli rakamlar verdiği günümüz dünyasında Anadolu Mektebi niceliği asla önemsemez. Anadolu Mektebi Yürütme Kurulu Başkanı Sami Güçlü, bu hususta illerde çalışmayı yürütenlere çalışmanın emin adımlarla ilerlemesini, sayılara boğulmanın bize fayda getirmeyeceğini sürekli vurgular. Çünkü önemli olan nicelik değil, sağlıklı bir şekilde ilerleyen, nitelikli bir okuma faaliyetinin inşaedilmesidir.

Anadolu Mektebi ülkemizde kimi zaman Millî Eğitim Bakanlığı tarafından kimi zaman farklı sivil toplum örgütlerince tertiplenen okuma faaliyetlerinden pek çok yönden ayrılmaktadır. Anadolu Mektebi yazar okumaları, gönüllülük ile başlayan ve devam eden bir çalışmadır.

Anadolu Mektebi okuma faaliyetini diğer çalışmalardan ayıran en bariz özellikse külliyat okuması yapmasıdır. Mektebe dâhil olan öğrenciler seçilen yazarları sırasıyla okur. Her yazar için önerilen ortalama süre dört aydır. Fakat kimi öğrencilerimiz bu dönemi daha kısa zamanda atlatırken kimileri bu dönemi uzatabilmektedir. Külliyat okumasında her zaman eserlerin çıkış sırası gözetilememektedir. Öğrenci sayısının fazla, kitap sayısının az olduğu yerlerde imkânlar elvermediği için eldeki kitap neyse o okunarak çalışma yürütülmektedir. Anadolu Mektebi külliyat okuması temeline dayanan bir çalışmadır. Ancak başlangıçta daha sıkı tutulan çalışmamız bir müddet sonra biraz revize edilerek eser sayılarında azaltmaya gidilmiştir. Böyle bir karar alınırken okullarda edebiyat derslerinde okunması gereken kitaplar başta olmak üzere öğrencilerin zaman zaman arzu ettikleri kitapların olması ayrıca ders yükü, sınavlar gibi unsurlar göz önünde bulundurulmuştur.

Anadolu Mektebi okuma çalışmasının bir başka farklı yönüyle çalışmanın bir yarışma zeminine oturmamasıdır. Mektebe dâhil olan öğrenciler birbirleriyle yarıştırmazlar. Her öğrencinin yetiştirme, anlama ve ifade etme seviyelerinin farklı oluşu göz ardı edilmez.

Bugün geldiğimiz nokta itibarıyla artık Anadolu Mektebi, büyük bir aileye dönüşmüştür. Elbette kitap, okumak, yazmak gibi ortak bazı zeminler etrafında şekillenen bu büyük, sivil yapıyı ayakta tutan birtakım ilkeler vardır. Bu ilkeler: çalışkan olmak, bir büyük ideale sahip olmak, aileye önem vermek, hayatta kimseye zarar vermeden yaşamak ve doğru sözlü olmaktır. Bu ilkeler Anadolu Mektebi'ni diğer bütün okuma faaliyetlerinden ayıran bir başka özelliktir.

Anadolu Mektebi okuma halkasına giren öğrenciler sırasıyla Mustafa Kutlu, Cengiz Aytmatov, Tarık Buğra, Yunus Emre, Mehmet Âkif Ersoy, Ahmet Hamdi Tanpınar, Cengiz Dağcı, Samiha Ayverdi, Necip Fazıl Kısakürek, Mevlana, Yahya Kemal Beyatlı, Sezai Karakoç, Cemil Meriç, Nurettin Topçu'yu okurlar. Akademisyenlerden oluşan bir jüri tarafından seçilen yazarlar ve eserler yine aynı jürinin önerisiyle belirli bir sıra ile öğrencilere okutulmaktadır. Anadolu Mektebi, bu yazarları seçerken en başta millî, manevi ve evrensel insani değerlere sahip olan, bu değerler temelinde hayatlar sürüp toplumumuza bu değerleri telkin etmelerini dikkate almıştır. Ancak bu yazarların hem eser verdikleri türlerde hayli mesafe kat etmiş olmaları hem de Türkçeyi başarılı

Külliyat okuması okura başlangıçta yorucu ve uzun soluklu bir okuma gibi gelse de okur bu yolu tercih ettiğinde pek çok kazanım elde ettiğini görecektir. Okur, evvela yazarın eserlerini çoğu kez çıkış sırasına göre okuduğu için yazarın edebî serüvenini, bu serüvenin iniş ve çıkışlarını görecektir.

bir şekilde kullanmış olmaları da dikkat çeken diğer unsurlar olarak kayıtlara geçmiştir.

YOL, YÖNTEM VE İŞ BİRLİĞİ

Anadolu Mektebi öğrencileri okumaya başladıkları yazarın kitaplarını genellikle çıkış sırasını gözeterek okumaya başlar. Öğrenci birinci temel kazanım olan okuma eylemini gerçekleştirirken bir yandan da kitaba dair notlar alır. Böylece okuduğu kitaba dair ilgisi ve dikkati daha da artar. Öğrencinin okuduğu kitaplar ve tuttuğu notlar arttıkça zihninde yazı konuları belirmeye başlar. İlgisini çeken ve yeterli malzemeyi bulduğu konuda öğrenci artık üçüncü adıma geçer ve bir tema etrafından yazısını yazmaya başlar. Yazıya başlama genel olarak ilgili yazara dair okuması gereken kitaplarda yarıya geldiği vakit önerilir. Sonraki dönemde de elbette yazısını yeni bilgi ve örneklerle beslemeye devam eder. Zor olan bu üçüncü aşama tamamlanınca öğrenci bu kez de metnini bir topluluk huzurunda panel olarak sergiler. Bu süreçleri tamamlayan bir öğrenci elbette pek çok kazanım elde etmiş olur. Ben bu sürecin tamamlanmasını eşik aşmak olarak nitelendiriyorum. Çünkü bu noktaya gelen öğrenci hayatında bir ilki gerçekleştirmiş, bir dönüm noktası yaşamış

oluyor. Okuma sürecinin bu ilk menziline ulaşan öğrenci belli bir deneyimden geçtiği için özgüven kazanmış oluyor ve ikinci yazarını okumaya başladığında daha dikkatli okumalar yapmaya, daha nitelikli notlar almaya başlıyor. Tabii devamında daha sıkı bir metin oluşturup daha başarılı sunumlar gerçekleştiriyor.

Anadolu Mektebi öğrencileri ilk yazarlarını okuyup süreci sürdürürlerken evvela kendi okullarında bir panel yaparlar. Daha küçük çapta olan bu ilk panel sonrasında il koordinatörleri rehberliğinde farklı okullardan okuma sürecini tamamlayan ve okullarındaki panellerde konuşan öğrencilerden seçilen panellistlerle il paneli gerçekleştirilir. İl panelleri daha geniş katılımlı olup daha özenle sergilenen bir programdır. İl panellerine il temsilen başta vali olmak üzere, il milli eğitim müdürleri ve ilgili amirler davet edilir.

Okulla başlayıp il paneliyle süren paneller serisinin son halkası farklı şehirlerden gelen seçkin öğrencilerin katıldığı bölge yahut Türkiye buluşmalarıyla nihayete erer. Anadolu Mektebi olarak öğrencilerimize vereceğimiz en güzel hediye elbette kitap okuma sürecinden devşirdikleri her bir şeydir. Lakin öğrencilerimizin çok başarılı olanlarını Anadolu Mektebi olarak il

buluşmalarına götürerek ayrıca ödüllendirmiş oluyoruz. İl buluşmaları paneller, akademisyen buluşmaları, gezi, tiyatro yahut konser gibi farklı sanatsal etkinliklerle oldukça zengin bir faaliyettir. En az iki gün süren bu buluşmalarda öğrencilerimiz ve onlara refakat eden öğretmenlerimiz farklı şehirlerden gelen arkadaşlarıyla kaynaşma imkânı bulmaktadırlar. Bu programlarda yapılan şehir gezileri, konser, tiyatro ve akademisyen buluşmaları, öğrencilerimize hayatı, insanı, şehri, sanatı okumalarına imkân sunmaktadır. İl buluşmalarına katılan hemen bütün öğrencilerimizin bu programlardan memnun ayrıldıklarını, hemen her fırsatta il buluşmalarında yaşadıklarını arkadaşlarıyla paylaştıklarını defalarca gördük. Çünkü çoğu öğrencimiz ömründe ilk kez ailesinden bağımsız bir şekilde bir başka şehre gittiğine, bazılarının yine ömründe ilk kez bir akademisyenle, yazarla bir söyleşi yaptığına yahut bir tiyatro izleme imkânı bulduğuna şahit olduk.

Anadolu Mektebi okuma çalışmasında gerçek olan şey şudur: Bu çalışmada esas yük öğrencidir. Ancak o yükü omuzlayacak öğrenciye bir rehber gerek. O rehberse çalışmamıza canı gönülden destek veren, öğrencileri için emek veren ve bunun

karşılığında manevi tatmin dışında bir beklentisi olmayan öğretmenlerimizdir. Şahsiyetinde fedakârlık, emek ve sevgiye fazlasıyla yer veren öğretmenlerimizin öğrencilerinin dünyasına renk kattığını, onların hayatlarına mana katan işlere imza atmalarında vesile olduklarını gördük. Aksi takdirde öğrenci ne kadar büyük bir potansiyeli taşırsa taşırsın rehbersiz o potansiyelin heba olacağı aşîkârdır.

Anadolu Mektebi her ne kadar sivil bir okuma çalışması olsa da kitlesi Millî Eğitim Bakanlığının bünyesindeki öğrenci ve öğretmenlerden olduğu için başta ilgili bakanlık olmak üzere Kültür ve Turizm Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlıklarıyla iş birliği içerisinde ve bu birer protokolle kayıt altındadır. Bilhassa il buluşmaları dediğimiz programlarda adı geçen bakanlıklar çalışmamıza destek vermektedir. Farklı tarihlerde yapılan kimi etkinliklere katılan ilgili bakanlık mensuplarının bu çalışmayı desteklemekten son derece memnun olduklarını defalarca işittim.

SONUÇ

Bu yazıyı yazdığım da meslek hayatımda yirmi ikinci yılı doldurmuşum. Sosyal bilimler lisesine gelene değin meslek hayatımda bir rutini yaşamaya başlamıştım. Cepten yiyen bir insan değildim. Çünkü zaten sürekli okuyor, kendimi sürekli tazeliyordum. Ancak en büyük sıkıntım okuduklarımı paylaşacak bir ortamın olmaması idi. Sosyal bilimler liselerinde kısmen bu ihtiyacımı giderecek bir ortam oluştu. Aslında oluşturdum diyebilirim. Bu hususta mütevazı olmaya gerek duymu-

yorum. Hem sosyal bilimlerde olmak hem de Anadolu Mektebi mensubu olmak gibi iki önemli nasibim olunca meslek hayatımda güzel ve verimli yılları yaşadığımı ifade edebilirim.

Pek çok meslektaşım sınıflarda sükûneti sağlamaya çalışmak hatta kimileri can güvenliklerini tehlikeye atmamak adına türlü önemleri düşünürken ben okulumda arzu ettiğim dünyayı kurdum. Bazılarını üniversite yıllarımda okuma fırsatı bulduğum, bazılarını ise öğretmenlik yıllarımda okuduğum onlarca kitabı öğrencilerim lise yıllarında okuyor. O kitapları okurken duydukları heyecanı benimle paylaşıyorlar ve birlikte güzellikleri çoğaltıyoruz. Dahası artık okullarda neredeyse gündemden kalkmış olan şeyi, yazı yazmayı gerçekleştiriyoruz. Bütün bu eylemlerin hafife alınabilir tarafı olabilir mi? Millî Eğitim Bakanlığımızın binlerce yetişmiş insanıyla, binlerce modern binada ve sistemli bir şekilde gerçekleştirmek istediği ancak kolay kolay başarılı olamadığı alanlarda Anadolu

Mektebi, bu kazanımları ve daha fazlasını gönüllü insanlarla hiçbir karşılık beklemezsizin gerçekleştirmektedir.

Bugün artık ortaokul, lise ve üniversitelerde faaliyet gösteren Anadolu Mektebi asla sayılarla hareket etmeyen, evvela insana ulaşmak sonrasında Türkiye'nin otuz yıl sonrasına damgasını vuracak insanları yetiştirmek gibi bir hayali var. Okunan her kitapla bir yazarın dünyasına biraz daha içeriden bakabilen, yazara dair bütüncül okumalarla artık sohbet konusunu daha da zenginleştiren, notlar alıp metinler yazabilen ve sonrasında özgüvenle metni bir topluluk huzurunda sunmanın kıvancını yaşayan mektep öğrencileri aynı zamanda Anadolu Mektebi ailesi içerisinde onun ruhuyla sarmalanmış şekilde yetişmektedir. Bahse konu olan ruh ise bu toprağın mayasında var olan kitaplara, şiirlere, şarkılara, tiyatrolara, türkülere ve sonunda hayatımıza sinmiş ve onu şekillendirmiş olan ruhtur.

Bir Büyük Şairi Anlamak: Ali Emre'nin *Mehmed Âkif* Romanı

ÖMER KANTARCI

Roman bir edebiyat türü olarak Rönesans sonrası Avrupa'da sözlü edebiyattaki destan ve kahramanlık hikâyelerinin -bilim ve tekniğin gelişimiyle birlikte- değişime uğramasıyla ortaya çıkmıştır. O zaman kadar toplumda söz sanatı olarak yer alan masalsı anlatım yerini kurmacayla birlikte gerçekçi anlatıma bırakır. Osmanlı toplumuna modern romanın gelişi ise 19. yüzyıla rastlar. Batıdan gelen yeni hayat tarzının adımları romanlar eliyle halka yansıtılır. Modern anlamda olmasa da romanın özelliklerini yansıtan eserlerin batıdan çok önce doğu toplumlarında ortaya çıktığını da hatırlatmak gerekir. Bunlara bir örnek babında İbn Tufeyl'in *Hay b. Yakzan* eseri gelişim romanının bir türü olarak anılabilir.

Romanlar toplumu birçok yönüyle kurmaca ilişkileriyle anlattığı kadar yönlendirme amacı, ideolojik, siyasi ve geleceği ilişkin mesaj verme kaygısı da taşır. Her toplumda bunun çeşitli örneklerini görmemiz mümkündür.¹ Romanların

beslenme kaynaklarından biri de tarihtir. Tarih toplumların başından geçen olayları yer ve zaman bildirerek anlatan, sebep ve sonuçlarını belirten bir bilim dalıdır. Yukarıda sözünü ettiğimiz bilgilerden yola çıkarak tarihin romanı, romanın da tarihi beslediğini söyleyebiliriz. Çünkü milletlerin tarihteki yürüyüşünü, gelecek nesillere ruh ve ideallerini aktarma araçlarından biri de romanlardır. Bir başka ifadeyle söyleyecek olursak romanlar sadece mevcut yaşanan şartlara ve toplumun durumuna ayna tutmakla kalmaz aynı zamanda yazıldığı coğrafyaya gelecek ufku verir, millî ve manevi kimliğin nakşolmasında önemli bir işlev görür.

Tarihî konuları ele alan romanlar batıda aydınlanma ve Fransız İhtilali sonrasında ilk örneklerini verir, aynı yüzyılın ikinci yarısında bizde de benzer özellikte romanların yazıldığını görürüz. Namık Kemal'in *Cezmi* romanı bizde ilk tarihî roman kabul edilmiştir. Tarihî roman ele aldığı konular, verdiği mesajlar, yaptığı tasvirlerle Türk

toplumunda her zaman ilgi görmüştür. İçinde bin yıldır yaşadığımız coğrafya bize büyük bir tarihi miras/sorumluluk ve yenilgiler de olsa büyük bir geçmiş bıraktığı için tarihi önemseriz. Cumhuriyet'in ilk yıllarında modern, pozitivist bir ulus yaratma sürecinde edebiyatçılara çok iş düşmüş ve tarihi vesika sayılabilecek metinler/romanlar ortaya çıkmıştı. Bu durum 1950 sonrası sistemin baskısını azaltması sonucu daha gerçekçi tarihî romanların yazımına kadar devam etti. Kemal Tahir, Tarık Buğra gibi yazarlar bu söz konusu dönemde romanlarıyla öne çıktılar.

ŞAİRİN TARİHİ ROMANLARI

Günümüzde basın-yayın işlerinin kolaylaşması, iletişim imkânlarının artması neticesinde etrafta edebi zevkten yoksun, sonu başı belli olmayan, kelime dağarcığı kifayetsiz, dili yavan "romanlar" türese de şükür ki edebiyatımızın, dilimizin güzelliğini yansıtan, okuma zevkini tattığımız eserler/tarihî romanlar da yayımlanmaya devam ediyor. Şiirleri, edebiyat alanındaki incelemeleriyle öne çıkan

1 Mustafa Özel'in *Roman Diliyle Siyaset* kitabı bu konuyu etraflıca

ele almaktadır. Küre Yayınları, 2018, İstanbul.

şair Ali Emre'nin son yıllarda peş peşe kaleme aldığı tarihî romanlar taşıdığı edebî zevk ve üslupla birlikte tarihi şuur vermesi açısından da önemli bir boşluğu dolduruyor. Şair, *Nurettin Zengi/Şarkın Kandili* (2017), *Selahaddin/Şarkın Kartalı* (2018) ve *Baybars/Şarkın Kalkanı* (2020) üçlemesinin ardından yakın tarihimizin mümtaz isimlerinden Mehmet Âkif Ersoy'un hayatını kaleme aldığı bir romanla yazı yolculuğunu sürdürüyor. *Mehmed Âkif* isimli kitabın kısa sürede üç baskı yapmasının hem karakter abidesi şahsiyete duyulan sevgi ve saygıdan hem de müellifin şair duyarlılığı ve edebî hassasiyetini romana yansıtmasından kaynaklandığını söyleyebiliriz.

Roman mahalleden arkadaşları olan Hasan'ın medresede ders gören Âkif'e babası Tahir Efendi'nin vefat haberini vermesiyle, acı bir hadiseyle açılıyor. Bu olay Âkif'in ömrü boyunca sürecektir imtihanlarının başlangıcı olur. O dönem İstanbul'da ahşap yapılaşma fazla olduğundan yangın da çok olmaktadır. Pederinin vefat haberinden sonra ailenin (annesi Emine Şerife Hanım, kız kardeşi Nuriye) Sarıgözel'de yaşadığı evin (ve birçok yapının) yanması ve en yakın arkadaşı Hasan ve annesi Bâise Hanım'ın bu yangında vefat etmesi Âkif'in omzundaki yükleri daha artıracak ve "hızlı ve becerikli büyümesi gerektiğini" bu acı olaylarla birlikte daha da iyi anlayacaktır. Bu zor zamanlarda babasının arkadaşları ve aile büyüklerinin desteği ile aile ayakta durmaya çalışır.

2 Ali Emre, *Mehmed Âkif*, Alaz Yayınları, İstanbul, 2023.

Gençliğinde spora da merak salar Âkif. Güreş o dönemde medrese talebelerinin ve okumuşlarının pek itibar etmediği bir ata sporudur. Fakat Âkif söylenelere kulak asmaz, ahlaklı ve manevi değerlere sahip bir hocadan, kıyıcı Osman pehlivandan aylarca güreş dersi alır. Kitap okumak ve entelektüel faaliyetlerle fikir saldırılarına karşı çıkarken güreş de ona çevik olmayı ve yeri geldiğinde kendini savunmayı öğretecektir. Çünkü Mehmet Âkif'e fikren ve fiilen saldıranlar çok olacaktır.

HALKIN İÇİNDE HAKK'IN SESİYLE

Maişet derdi ve kısa zamanda memur olma ümidiyle yazıldığı Halkalı'daki Baytar Mektebi'ni birincilikle bitiren Âkif memuriyete başlar. Edirne'ye, Şam ve Halep'e görevli olarak gider. Anadolu insanını, güçlü zaaf yanlarını, toplumda yaşanan huzursuzlukları, problemleri yakından müşahade eder. Güler yüzlü, sevecen bir edayla insanı-

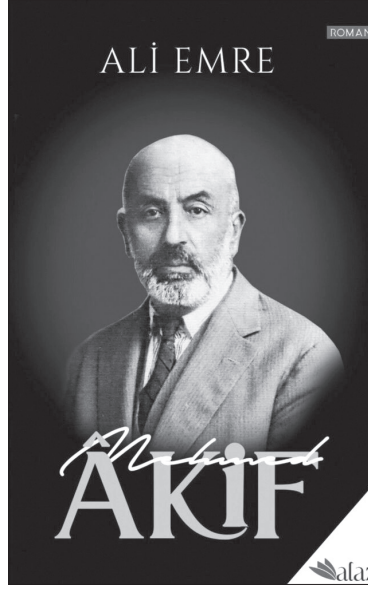
na hizmet eder. Bazı memurlar gibi Anadolu insanını tahkir etmez, onlara yukarıdan bakmaz. Kazandığı meblağın hakkını fazlasıyla verir. Âkif'in memuriyette Anadolu insanını yakından tanuması Millî Mücadele'ye milletiyle kol kola girmesini, diyalog kurmasını ve direniş için çırpınmasını kolaylaştıracak, hareketlerini/sözlerini daha da tesirli kılacaktır.

Şairin memuriyet hayatı dönemin sosyal ve ahlaki yapısı hakkında bize bilgi vermektedir. Adam kayırmacılığın olduğu, taşradaki güç ve mevki sahibi kimselerin garipleri ezdiği, jurnalın kol gezdiği bir vasatta Anadolu'yu ve Osmanlı ülkesini her veçhesiyle yakından tanıma imkânı bulur Mehmet Âkif. Halkın içindedir ve bulunduğu ortamda ahlaki duruşundan taviz vermez, hakkın sesi olmaya gayret eder. Elbette bunun da bir bedeli olacak ve ömür boyu bu karakter abidesi insan bu bedeli bile isteye ödeyecektir.

Âkif'in gençliğinin geçtiği yıllar Osmanlı'da Batı'ya öğrencilerin gönderildiği, pozitivist yaklaşımların elitler eliyle topluma yayılmaya çalışıldığı bir dönemdir. Kitapta Ali Emre bu menfi gidişata diyaloglar arasında temas ediyor. Âkif kuduz aşısını bulan inancılı Fransız bir doktoru (Pasteur) ve çalışmalarını övünce annesinin şu tepkisiyle karşılaşır: "Hayret. Sen de işitiyorsundur muhakkak. Tahsil için Avrupa'ya gidenlerin çoğu itikadını yitirip geliyor hâlbuki." Âkif de bu durumun farkındadır ama Osmanlı'nın başta sağlık alanı olmak üzere birçok alanda Avrupa'nın gerisinde kaldığını Baytar Mektebi'nde okuduğu yıllarda (ve görevli olarak gittiği şehirlerde) anlayacak ve annesinin yukarıdaki sözüne şöyle karşılık verecektir: "Öyle adamlar önce bizden çıkmalıydı, lakin... Müslümanların evi öyle hızlı çöktü ki inancılı Frenklere bakarak teselli ediyoruz kendimizi."

KAHRAMANLAR VE YOL ARKADAŞLARI

Âkif'in Baytar Mektebi'nde gördüğü, çalışkan yorgunluk nedir bilmeyen iki kahramanı vardı; Miralay Mehmet Ali Bey ve Ziraat Mühendisi İstirati Efendi. Batı'dan eğitim yoluyla gelen materyalist ve pozitivist düşünceler yukarıda da değinildiği üzere daha çok memleketin okumuşlarını etkiliyordu. Âkif okulunu bitirdiğinde Miralay Hocası ile arasında geçen şu konuşma gelmekte olanı haber verir gibiydi: "İnşallah yollarımız bir yerde tekrar kesişir. Seni unutmayacağım. Müsaa-denle bir ihtar: Toprağa, nebata ve hayvanata, gökyüzüne hatta cemiyete madde gözüyle

bakanların sayısı artık hiç de az değil. Allah aşkına sen bunlarla yetinme. Sen bu saydıklarımın mümin bir şair gözüyle de bak." Aradan yüz seneyi aşkın bir zaman geçmesine rağmen bugün eğitim ve öğretimde bilhassa *ulumu müsbete ve fenniyede* benzer problemler materyalist bakışın etkisi bazı düzenlemeler yapılmış olsa da hâlen tam olarak giderilmiş değildir.

Romanın ara bölümlerinde Mehmet Âkif'in hayatında yer etmiş kişilerin dilinden olayların anlatılması romanı ve o dönemi, şahısları anlamamızı kolaylaştırmış. İslimiyeli Hasan Tahsin, Mithat Cemal, Eşref Edib, Mustafa Kemal Paşa, oğlu Emin, eski Tophane müezzini onlardan birkaçı. Onların gözüyle Âkif'e ve zamana bakmak okuyucuya farklı pencereler açıyor. Burada can dostu arkadaşı İslimiyeli Hasan Tahsin Bey'e bir parantez açalım. İki dost henüz bekârken ahitleşirler; hangisi erken ölürse diğeri onun çocuklarına bakacaktır. Aradan yıllar geçecek Hasan Tahsin erken

veda edecek, çocukları Âkif'in evinde büyüyecektir. Şairin hanımına nasihati çok anlamlıdır: "Bu çocukları bizimkilerden daha çok sev!" Âkif onları bakar, büyütür ve onca zorluğa rağmen evlendirir. Kardeşine verdiği söze sadık kalır.

Büyük şairin yaşadığı dönem âlem-i İslâm'ın ve Osmanlı bel-delerinin Batı ve Batıcılar tarafından işgale tevessül hatta işgal edildiği bir vasata denk düşüyor. Ümmetin ve devletin kurtuluşu için çırpınan Âkif gibi yürekli insanların hemen her beldede var olması millî şairi heyecanlandırmış, daha azimli davranmaya yöneltmiştir. Henüz yirmili yaşlarında iken bir hocasının (İdadi'den Latif Efendi) tavsiyesi ile gizli tertiplenen bir toplantıya katılması ve orada Cemaleddin Afgani'yi dinlemesi hayatının önemli anlarından biri olmuştur. İleride Eşref Edib'le çıkaracakları dergilerde bu zatın görüşlerini de tefrika edecek ve şiirlerinde onu ağırlayacaktır. Afgani dört saati bulan konuşmasında ümmetin sorunlarına reçete kabilinden beş hususa dikkat çeker: Kur'an ve Sünnet'e yeniden dönüş, bidat ve hurafelerden arınmak, içtilhat kapısını açmak, emperyalist mücrimlerle mücadele etmek, her işte adalet ve hakkaniyete özen göstermek.³ Afgani devamında şûra ve istişarenin önemine, kardeş kanı dökmeye yol açan saltanat rejimi ve istibdadın kötülüğüne dair mevcut ortamda (Osmanlı ve II. Abdülhamit siyasetine karşı) mesajlar vermeyi de ihmal etmez. Döne-

3 Ali Emre, *age.*, s. 41-42. Afgani'nin temas ettiği konular aslında çağdaş İslâm düşüncesinin yüz elli yıldır tartıştığı ve belli mesafeler kat edebildiği konulardır.

min münevverlerini etkilediği gibi Âkif de bu konuşmaların tesirinde kalır.

II. MEŞRUTİYET, DERGİLER VE ŞİİRLER

Mehmet Âkif'in hayatı Osmanlı'nın zeval vaktinin yaklaşığı 1900'lü yıllarda daha bir hareketlenir. Yakın bir arkadaşının bin bir minnet ve ricasıyla bazı şartları da öne sürerek İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne üye olur. Cemiyet dönemin önemli düşünür ve etkili kişileri farklı görüşleri bir araya toplamayı ve devleti bu şekilde kurtarmayı hedefliyordu. II. Abdülhamit'e karşı mesafeli olan Âkif II. Meşrutiyet'ten sonra iktidara geçen üyesi olduğu cemiyete karşı da temkinli davranıyor, yakın dostu Eşref Edib'le sohbetlerinde bu endişe ve eleştirilerini dile getiriyordu.

Gençliğinden itibaren öğrenmeye, okumaya ve şiir yazmaya düşkün olan Âkif otuzlu yaşlarına kadar şiirlerini yayımlamaz ya da yayımlama imkânı bulamaz da diyebiliriz. Kendisinden dokuz yaş küçük gazeteci/yayıncı Eşref Edib'le karşılaşması şairin fikir dünyasını açmasına toplumla ve entelektüel camia ile buluşmasına vesile olacaktır. II. Meşrutiyet'in sağladığı yayıncılık ortamında yakın arkadaşı Eşref Edib ve Ebü'lulâ Mardin'le birlikte 1908 yılında *Sırât-ı Mustakim* dergisini (ismi daha sonra *Sebilürreşâd* olmuştur) çıkaracak ve bu dergideki yayınlar (başyazar Âkif'in şiirleri, yazıları, muhtelif münevverlerin yazıları) ülkenin dört bir tarafına ulaşacaktır.⁴ Dergi İslâmcı

4 Yazar kadrosu çok zengindir: Ahmet Naim, İsmail Hakkı (İzmirli), İsmail Hakkı (Manastırlı),

Ali Emre'nin Mehmed Âkif romanı şairin kapılarını bize açtığı gibi onun hayatını, düşünce dünyasını, yaşadığı zorlukları anlayabilmeyi ve gerekli muhasebeyi yapmaya da davet ediyor. Geçmişte yaşanan yanlışların tekrar edilmemesi, ilim ve kültür seviyemizin yükseltilmesi, Akif'in idealize ettiği Asım'ın nesliyle buluşturacaktır.

düşünceyi desteklemek ve zenginleştirmekle birlikte Müslüman münevverleri bir araya toplaması ve Millî Mücadele'de Anadolu ve gönül coğrafyasında etkili olması, manevi cephe-leri güçlendirmesi bakımından da büyük bir görevi ifa etmiştir.⁵ Romanda Âkif'in Millî Mücadele yıllarında dostu Eşref Edib'le farklı illere yaptığı yolculuklar, camilerdeki coşkulu konuşmaları ve derginin gittikleri ilde basılıp dağıtılması gibi büyük mücadele, sabır, gayret ve fedakârlık isteyen faaliyetler etkileyici bir dil ve tasvirlerle anlatılmaktadır.

Kitapta ara ara Mehmet Âkif'in şiirlerine de yer veriliyor. Şiirlerin ne zaman nerede hangi ruh hâliyle yazıldığı anlatılarak okuyucunun şairi ve şiirini anlamasına katkı sunuluyor. Bu şiirler Müslüman yüreklerin silkinip kendine gelmesine, düşünüp taşınmasına ve zor zaman-

ları büyük bir sabırla aşmasına vesile olduğu gibi şairin duyguları, idealleri ve dönemin ahvali hakkında da fikir vermektedir.

Büyük şair orta yaşlarına geldiğinde 31 Mart Vakası, Balkan savaşları ve ardından Birinci Cihan Harbi'nin patlak vermesiyle siyasi ve toplumsal hayat karmaşık bir hâl alır. Âkif her zaman milletinden ve haktan yana olmaya gayret eder. Bilhassa Millî Mücadele döneminde "kanayan bir yara gördüm mü yanar tâ ciğerim/Onu dindirmek için kamçı yerim, çifte yerim." ifadeleriyle şiirlerine de yansıyan asil tavrı halkı uyardırması, cepheye hem manevi hem de maddi destek sağlanması, bu uğurda yaptığı büyük fedakârlıklar tekrar tekrar hatırlatılmalı ve yeni nesillere aktarılmalıdır. Şair Ali Emre bu eseri kaleme alarak Akif'e olan borcumuzu biraz hafifletmiş oluyor.

Romanda yer verilen trajik hadiselerden biri de yeni kurulan devletin bazı eski politikaları Mehmet Âkif üzerinden de sürdürme çabasıdır. Abdülhamit devrinin tartışmalı uygulamalarından biri olan jurnal faaliyeti yeni kurulan devlette de sürecek, yazdığı şiir devlet tarafından millî marş kabul edilen

Ebü'lulâ Mardin, Mithat Cemal (Kuntay), Musa Kazım, Tahirulmevlevi, Ömer Ferid (Kam), Ahmet Hamdi (Akseki), Ahmet Ağaoglu, Yusuf Akçura, Abdürreşid İbrahim, Muhammed Abduh (çev. M. Âkif), Ferid Vecdi (çev. M. Âkif)

5 *Sırât-ı Mustakim ve Sebilürreşâd* dergileri yakın bir zamanda Bağcılar Belediyesi'nin katkılarıyla Latin harflerine aktarılmış ve yayınlanmıştır. <https://www.bagcilar.bel.tr/yayinlarimiz>

Romanda Âkif'in Millî Mücadele yıllarında dostu Eşref Edib'le farklı illere yaptığı yolculuklar, camilerdeki coşkulu konuşmaları ve derginin gittikleri ilde basılıp dağıtılması gibi büyük mücadele, sabır, gayret ve fedakârlık isteyen faaliyetler etkileyici bir dil ve tasvirlerle anlatılmaktadır.

şairi ölene kadar bu istihbarat sistemi adım adım izleyecektir.

Emekli olmayı hak ettiği hâlde bir türlü maaşının bağlanmaması onun ve ailesinin maddi sıkıntılarını artırır. Mısır'da yaşayan ve aynı zamanda Said Halim Paşa'nın kardeşi olan Abbas Halim Paşa dostu Âkif'i bir süre önce Mısır'a davet etmişti. Âkif'in Ankara'nın politikalarını benimsemeyip Mısır'a hicret etmesinde, peşine takılan istihbaratçıların ve bu durumun şairde yarattığı hüznün etkisi büyüktür. Sevdiği yakın dostu kendisi gibi mücadele adamı olan Trabzon mebusu Ali Şükrü Bey'in (1884-1923) Ankara'da Topal Osman ve adamları tarafından; Balkan savaşları sonrasında Trakya'nın geri alınmasında büyük emeği olan mütefekkir sadrazam Said Halim Paşa'nın (1864-1921) ise Roma'da bir Ermeni tarafından şehit edilmesi⁶ İslâm şairini mahzun ve perişan eden bir başka meşum hadiselerdir.

Mehmet Âkif'in Mısır yılları kâh sevinçli kâh hüznü geçeri. Mısır'ın havası ve onu ziyaret eden dostlarıyla güzel vakit geçirirken memleketten gelen

6 Yazarın bu olayı anlatırken İttihatçılar eliyle tehcire zorlanan ve o dönemde ölen Ermenilerden bahsederken *yüz binler* ifadesini kullanmasını biraz abartılı ve tashihe muhtaç bulduğumuzu da ifade edelim. Ali Emre, *age.*, s. 189.

haberler, oğlu Emin'in ders çalışmaya isteksizliği de şairi üzmektedir. Ara ara şiir yazmaya fakat bolca tefekkür etmeye devam eder. 1930'lu yılların ortalarına gelince sağlık problemleri artan Akif Türkiye'ye, İstanbul'a dönmeye karar verir. İstanbul'a gelişini dostları büyük bir sevinçle karşılasa da edebiyat camiası ve resmî yetkililer hiç tepki vermez, Akif hâlâ mimli bir şahsiyettir. 27 Aralık 1936'da ruhunu Hakk'a teslim eder.

BİZE UZAK TARİH

Oğuz Atay'ın *Tutunamayanlar* kitabında geçen bir söz hâlâ geçerliliğini korumakta: "Tarihimiz ikiye ayrılır; yakın tarihimiz, uzak tarihimiz. Bize en uzak olan da yakın tarihimizdir." Ali Emre'nin romanı bize müstesna şairi anlatmakla kalmıyor, aynı zamanda yakın tarih okuması yapmamıza da imkân sağlıyor. Osmanlı Devleti'nin siyasi ve kültürel olarak hareketli ve dramatik geçen yılları, Anadolu insanının sosyo-ekonomik ve psikolojik durumu ve buna rağmen bitmeyen mücadelesi, savaşlar-ışgaller, Cumhuriyet Türkiye'siyle birlikte gelen radikal inkılaplar, Mehmet Âkif'le birlikte dönemin etkili simalarının hayat hikâyeleri kitapta okuyucuya son yüz elli yılı muhtasar bir şekilde özetliyor diyebiliriz. Ayrıca yazar kitapta

ülkeminin ve İslâm dünyasının birçok mühim şahsiyetine bir vesileyle değiniyor. Mahir İz, Celaleddin Ökten, Ali Nihad Tarlan, Hasan el-Benna, Ömer Muhtar, Muhammed İkbâl, Emir İdris Senusi bunlardan bazıları.

Türkiye'de istiklal şairinin adını taşıyan bir üniversite ve onlarca okul var. Her sene Mart ayında ülkemiz okullarında İstiklal Marşı'nın kabulü ve Aralık ayında Mehmet Âkif Ersoy'u anma haftaları kapsamında sayısız etkinlik yapıyor. Bu güzel gelişmelerle birlikte Âkif'in düşünce dünyası, hayatı, yaşadığı zorlukları millet olarak anlayabilmiş ve gerekli muhasebesini yapabilmiş değiliz.⁷ Ali Emre'nin *Mehmed Âkif* romanı şairin kapılarını bize açtığı gibi söz konusu muhasebeyi yapmaya da davet ediyor. Geçmişte yaşanan yanlışların tekrar edilmemesi, bu toprakların her yönüyle bağımsız olması, değerlerimiz ışığında ilim ve kültür seviyemizin yükseltilmesi, ahlak ve adalet konusundaki hassasiyetler bizi Akif'in idealize ettiği Asım'ın nesliyle buluşturacaktır.

7 Güzel gelişmelere ek olarak TRT'nin dijital platformu olan Tabii'de Mehmet Akif Ersoy'un hayatının dizi olarak yayınlanmaya başlamasını verebiliriz.

Kısa'dan Hisse: Hemdert Bir Festival

MERVE ÖZGEZ

İnsanı harekete geçiren nedir? Belki hayalleri, belki ihtiyaçları, belki de hevesleri ama en çok da dertleri. Ama her dert de insanı harekete geçirmez. Başka bi' dert gerek. Daha büyük olanlardan, daha çok bi' şeylere hizmet edenlerden. İşte Kısa'dan Hisse böyle bir adımla yola çıkmış. Niyet etmişler gençleri dinlemeye ama bunu başka bi' şekilde; filmlerden, senaryolardan dinlemek istemişler.

Demişler ki gençlere “Biz sizinle sanatta buluşmak istiyoruz, sizi sanatlardan yedincisi ile dinlemek istiyoruz. Siz de bize derdinizi Kısa'dan anlatın.” Gençler şaşırmış olsa gerek. Çünkü film çekmek zor, filmi Kısa'dan çekmek, kısacık bir vakitte anlatmak, hissettirmek çok daha zor. Bu yüzden kısa filmciler çok kıymetlidir. Dertlerini kayda alırken çok az zamanları vardır ve hikâyeye odaklanırlar. Ses, yazı yetmez onlara, göstermek isterler. Başka bi' şekilde göstermek...

SÜRE KISA ETKİ UZUN

Kısa film bazen bi' olaydan, bazen bi' durumdan, bazen de bi' duygudan yola çıkar. Kısa filmci anlatmak istediğini çok kısa bi' sürede anlatsa da etkisinin uzun olması için çabalar. Seyirci filmi çok çabuk izleyip tüketse de yönetmen, izleme sürecinin seyircide devam etmesini ve filmin etkisini sürdürmesini ister. Ama kısa filmin bi' formülü yoktur. Her kısa filmcinin kendine has yöntemleri vardır. Bazı yönetmenler hikâyesi kısa filme uygun olduğu için kısa metraj film çekerken bazı yönetmenler uzun metraja başlamadan önce kısa film ile uzun metraja hazırlık yaparlar. Ama kısa film başka bi' şeydir. Çünkü kısa film uzun filmin kısası değil, kısa zamanda özel şeyler anlatmak isteyen bi' türdür.

Kısa filmler genellikle festivallerde gösterilirler. Bu yüzden festivaller kısa filmciler için çok önemlidir. Geçen yıl Kısa'dan Hisse Kısa Film Festivali'nin jüri başkanı olan Murat Pay'ın da dediği gibi “Festivaller bi'

zemindir ve tohumların yeşermesi için bu zemin önemlidir.” Festivallerde insanlar bi' araya gelirler, bi' günde bi' çok film izlerler. Bazen koştur koştur bi' filminden çıkıp öbür filmin yayınlandığı yere yetişmeye çalışırlar. Festivaller bayram gibidir. Film üretenler ile seyircisi bi' araya gelir. Film gösterimleri yanında yarışmalar, paneller, atölyeler, tematik bölümler ve bi' sürü sinemaseverin sohbet edip filmler üzerine tartışabileceği ortam olur festivallerde. Festivaller bağımsız filmlere değer atfetme noktasında da önemlidir. Filmlerin duyulmasına yardımcı olurlar. Yeni fikirlerin ve yeni yönetmenlerin doğuşunu takip edebildiğimiz yerdir festivaller. Mesela her yıl festival haftalarında izlediğiniz filmlerden bi' yıl içinde nelerin değiştiğini takip edebilirsiniz.

Festivallerin eleştirilmesi gereken yönleri de vardır. Mesela festival sayısındaki artış ile festival kalitesindeki artış eş oranda ilerlemediği için festivallere karşı ön yargılar oluşabiliyor.

Burada da iş festival komitele-
rine düşüyor. Festival komitesi
festivallerine ve filmlere ne ka-
dar değer verirse, izleyicinin de
festivale verdiği değer o oranda
artıyor. Mesela festivaller sade-
ce eğlenilen, öğrenilen, sine-
ma tartışmalarının yapıldığı
alanlar değildir aynı zamanda
filmciler için gelir kaynağıdır
da. Hem gösterimlerden aldık-
ları telif hem de salonda filmi
izleyen bi' yapımıcının gözüne
çarpması sonraki film için kay-
nak olabiliyor. Bu yüzden fes-
tival komitesi festivaline sahip
çıkart ve festivalin büyümesi,
farklı bi' şeylere sebep olması
için uğraşırsa sinemaseverler
de bi' o kadar festivale rağbet
gösterir, yeni filmlerin de yolu
bi' o kadar açılmış olur. Ama
günümüzde her yıl büyümeye,
gelişmeye çalışan festival sayısı
çok az.

İşte Kısa'dan Hisse Film Yarış-
ması bu sorunların farkında ola-
rak yola çıktı. "Vakti zamanında
bi' grup insan biz bu gençleri
dinlemeliyiz, hadi bi' yarışma
düzenleyelim!" dedi. Bi' sürü
film izleyip ödüller verdiler
ama yetmedi. "Bi' kere daha ya-
palım ama bu sefer başka bi' şey
gerek, eğitimlerimiz olsun dedi-
ler." Sonraki sene... sonraki sene
derken yedinci yıllarına geldi-
ler. "Biz bu yıl festival olalım
her sene de kısa filmlere verdi-
ğimiz değerle Kasım'da festival
bi' başkadır'ı gösterelim dedi-
ler." Niyetleri halisse demek bu
yıl sekizinci yıllarındalar.

Dile kolay 8 yıl demek. 18 de
olurlar, 28 de olurlar önemli
olan bu süreçte kaç kalp ka-
zandıklarını dinlemek, 8. yıllar-
ına gelmeden yedi yılda neler
yaptıklarına bakmak gerek.

Yarışma olarak başladılar yola.
Filmler yarışsın, genç yetenek-
lerin önü açılınsın dediler. Sonra
sadece yarışmanın değil festival
haftasında da gençlerin önünü
açabileceklerini keşfettiler. Eği-
timler, atölyeler, paneller dü-
zenlediler. Belki de bi' atölyeye
geldikten sonra sinemada iler-
lemeye karar veren, kısa film
gösterimlerinden sonra ilk kısa
filmünü çekmek için artık bek-
lemek istemeyen yönetmene,
senariste, yapımçıya, sesçiye,
ışıkçıya daha bi' çok sinemada
var olan alanları dolduracak
gençlere ulaştılar.

FESTİVALİN 8. YOLCULUĞU

Şimdi 8. yıllarındalar. Görüş-
leri belli; başka bi' şey anlata-
lım, başka bi' şekilde anlatalım
diyorlar. Bu yüzden her sene
üzerine yeni bi' şeyler ekliyor-
lar. Bu sene Festival Başkanı
Aşkın Özcan ve Sanat Yönet-
meni Abdulhamit Güler, Danış-
ma Kurulu'ndan yapımçı Halil
Kardaş, belgesel yönetmeni ve
yapımıcısı Merve Sena Kılıç, İs-
tambul Üniversitesinden Doç.
Dr. Mesut Aytekin, yayıncı Ce-
vat Özkaya ve yazar Asım Öz bi'
masaya oturdular ve festivalin
yolculuğuna karar vermeye baş-
ladılar. Bu süreçte masa etrafın-
da hep gençler de vardı. Alınan
kararlar kuruldaki kişilerin tec-
rübeleri ve gençlerin fikirleri,
istekleri eşliğinde alındı. Kasım
için planlar yaptılar.

12-19 Kasım'a denk gelen festi-
val haftasında sinemaseverleri
paneller, ustalık sınıfları, tec-
rübe paylaşımları ve atölyeler
bekliyor. Bazı filmler görme ve
işitme engelli sinemaseverler
için sesli betimlemeli ve ayrıntı-
lı altyazılı bi' biçimde özel se-

yircilerle buluşacak. Gençlerin
fikirleri geçen sene olduğu gibi
bu sene de kitaplaşacak ama
başka bi' şekilde.

Kısa'dan Hisse Film Festivali
başka 'bi' festival' diyor. Başka-
lığı ayaklarının yere basmasın-
dan geliyor. Dertli bi' festival,
geleneklerine bağlı ama gele-
ceğe de yüzü dönük. İmkânları
dâhilinde değil imkânlarını
genişleterek büyüyen bir fes-
tival. Kısa filmcilerin önünü
açan ve kısa filmlere gösterim
yeri sunan bi' festival. Aynı za-
manda samimi de bi' festival
çünkü gençlere odaklanıyor.
Bu yüzden de ekibin büyük ço-
ğunluğunu gençler oluşturuyor.
Geçen yıl olduğu gibi bu yıl da
festivalde kısa film yarışması
devam ediyor, ödüller için 5
ayrı kategori var; kurmaca, ani-
masyon, deneysel, belgesel, lise
ve senaryo. Lise kategorisi ayrı
olarak değerlendiriliyor ki daha
adil bi' değerlendirme olabilsin.
Ayrıca geçen yıl eklenen senar-
yo yapım desteğine bu yıl ya-
pım sonrası (post prodüksiyon)
desteği de ekleyerek sadece ya-
pılan filmleri değerlendirmekle
kalmayan, aynı zamanda ileride
yapılacak filmlerin de yolunu
açan bi' festival olmak yolunda
bi' adım daha atıyorlar. Bu sene
ayrıca yapay zekâyı sanat açı-
sından ele alacak festival, kısa
filmlerin konuşulacağı dopdolu
bi' hafta planlıyor.

Festival filmlerin hikâyeye
odaklanmasını istiyor ve diyor
ki; Bize başka bi'şey anlat, kısa
filmin farkını ortaya koy. Başvu-
ruları Film Freeway üzerinden
alıyorlar ve başvurmak için son
tarih 20 Eylül.